

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji w mieście i gminie Dzierżoń

Opracowanie powstało na zamówienie Urzędu Miejskiego w Dzierzgoniu.

Zespół wykonujący zadanie:

dr Janusz Jeżak (koordynacja merytoryczna)

dr Maciej Huculak (opracowanie baz danych)

Anna Stankiewicz (opracowanie kartogramów)

Agnieszka Majkowska (analizy wewnętrzne, redakcja opracowania)

Wizualizacja danych:

dr Maciej Huculak, dr Janusz Jeżak, Krzysztof Jeżak

Copyright © Instytut Ekonomiki Przestrzeni Sp. z o. o. oraz Urząd Miejski w Dzierzgoniu

Kraków, maj 2022

INSTYTUT EKONOMIKI PRZESTRZENI
Odkrywamy wartość przestrzeni

Instytut Ekonomiki Przestrzeni Sp. z o.o.
ul. Na Błonie 15a/22
30-150 Kraków
iep@iep.krakow.pl

Biuro:
ul. Kamienna 43b lok. 5
31-403 Kraków, PL

Spis treści

Wykaz określeń i skrótów	4
Wstęp	5
I. Metoda wykorzystana w procesie analitycznym oraz sposób wyznaczenia jednostek referencyjnych	7
I.1. Zastosowane jednostki referencyjne	7
I.2. Zakres i źródła pozyskanych danych.....	10
I.3. Etapy identyfikacji obszarów zdegradowanych	10
II. Analiza koncentracji negatywnych zjawisk społecznych	13
II.1 Sytuacja demograficzna	14
Wprowadzenie.....	14
Analiza wskaźnikowa	15
Podsumowanie	18
II.2 Ryzyko wykluczenia społecznego z powodu bezrobocia	21
Wprowadzenie.....	21
Analiza wskaźnikowa	21
II.3 Ryzyko wykluczenia społecznego z powodu ubóstwa	28
Wprowadzenie.....	28
Analiza wskaźnikowa	28
Podsumowanie	32
II.4 Zagrożenie bezpieczeństwa	35
Wprowadzenie.....	35
Analiza wskaźnikowa	36
Podsumowanie	40
II.5 Koncentracja osób ze szczególnymi potrzebami w zakresie dostępności	45
Wprowadzenie.....	45
Analiza wskaźnikowa	47
Podsumowanie	49
II.6 Problemy edukacyjne	52
Wprowadzenie.....	52
Analiza wskaźnikowa	53
Podsumowanie	55
II.7 Uczestnictwo w życiu publicznym i kulturalnym	58
Wprowadzenie.....	58
Analiza wskaźnikowa	59
Podsumowanie	62
II.8 Podsumowanie analizy w sferze społecznej	65
III. Analiza koncentracji negatywnych zjawisk gospodarczych.....	68
Wprowadzenie.....	68
Analiza wskaźnikowa	69
Podsumowanie	72
IV. Analiza koncentracji negatywnych zjawisk przestrzenno-funkcjonalnych	76
Wprowadzenie.....	76
Analiza wskaźnikowa	79
Podsumowanie	83
V. Analiza koncentracji negatywnych zjawisk technicznych	87
Wprowadzenie.....	87
Analiza wskaźnikowa	89
Podsumowanie	92
VI. Analiza koncentracji negatywnych zjawisk środowiskowych	95
Wprowadzenie.....	95
Analiza wskaźnikowa	97
Podsumowanie	100
VII. Wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji.....	103
Spis rysunków.....	109
Spis tabel	110

Wykaz określeń i skrótów

BAM	<i>Badanie ankietowe zrealizowane w 2022 r. na próbie 346 mieszkańców, na zlecenie Urzędu Miejskiego w Dzierzgoniu, w ramach prac nad diagnozą sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej miasta i gminy Dzierzgoń</i>
CEEB	<i>Centralna Ewidencja Emisyjności Budynków</i>
CEIDG	<i>Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej</i>
MOPS	<i>Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Dzierzgoniu</i>
GIOŚ	<i>Główny Inspektorat Ochrony Środowiska</i>
GKRPA	<i>Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych</i>
OKE	<i>Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Gdańsku</i>
PONZ	<i>Program opieki nad zabytkami miasta i gminy Dzierzgoń 2010-2013</i>
POZ	<i>Podstawowa Opieka Zdrowotna</i>
PUP	<i>Powiatowy Urząd Pracy w Sztumie</i>
SRMIGD	<i>Strategia Rozwoju dla Miasta i Gminy Dzierzgoń na lata 2014-2024</i>
suikz	<i>Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Dzierzgoń</i>
UMD	<i>Urząd Miejski w Dzierzgoniu</i>
uozd	<i>ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 1062)</i>
uor	<i>ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (t.j. Dz. U. z 2021 r., poz. 485)</i>

Wstęp

Niniejszy dokument stanowi diagnozę służącą wyznaczeniu na obszarze miasta i gminy Dzierzgoń obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji.

Zgodnie z ustawą z dnia 9 października 2005 r. o rewitalizacji wyznaczenie obszaru zdegradowanego musi być poprzedzone analizą sytuacji społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej na terenie gminy (art. 9 ust. 1 uor). Należy podkreślić, iż w odróżnieniu od większości diagnoz sporządzanych na potrzeby innych dokumentów o charakterze strategicznym, które odnoszą się do sytuacji w gminie jako całości, diagnozy na potrzeby delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji mają pokazywać zróżnicowanie badanych zjawisk na poziomie wewnątrzgminnym. Zjawiska te powinny być przeanalizowane z użyciem obiektywnych i weryfikowalnych mierników i metod badawczych, dostosowanych do lokalnych uwarunkowań (art. 4 ust. 1 uor).

Aby możliwe było przeprowadzenie takich analiz, konieczne jest podzielenie obszaru gminy na mniejsze jednostki referencyjne, do których można przypisać (geokodować) informacje charakteryzujące poszczególne zjawiska, a następnie porównać poszczególne jednostki i zidentyfikować obszary gminy o największym nasileniu niekorzystnych zjawisk. Realizując te założenia, obszar miasta i gminy Dzierzgoń podzielony został na 23 jednostki referencyjne, które zostały wyznaczone w taki sposób, aby dane opracowane w ich układzie można było wykorzystać w procesie delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji z zachowaniem wymogów ustawowych. Metodę przeprowadzonego procesu oraz sposobu wyznaczenia jednostek referencyjnych opisano szerzej w rozdziale I.

Diagnoza została przygotowana w oparciu o analizę dostępnych danych, dostarczonych przez Urząd Miejski w Dzierzgoniu oraz instytucje zewnętrzne. Dane opracowane na poziomie wewnątrzgminnym dotyczą w większości lat 2020-2021 i są odnoszone do średnich wartości poszczególnych wskaźników dla gminy.

Układ dokumentu odwołuje się do katalogu zjawisk kryzysowych wskazanych w uor i obejmują analizę zjawisk w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej. Analizę wskaźnikową poszczególnych zjawisk poprzedzają wprowadzenia, a analizę każdej ze sfer kończy podsumowanie. We wprowadzeniach podano kontekstowe informacje dla całej gminy, tam gdzie było to zasadne, także na tle sytuacji w powiecie, regionie czy kraju. Informacje te odwołują się do równoległe opracowywanej diagnozy na potrzeby strategii rozwoju miasta i gminy Dzierzgoń. Pozwoliło to na zachowanie spójności pomiędzy dokumentami oraz uchwycenie szerokiego spektrum zachodzących zjawisk społeczno-gospodarczych i przedstawienie ich na różnych poziomach, od ogólnego (poziom gminy) do szczegółowego (poziom jednostek referencyjnych).

Opisując poszczególne zjawiska, przedstawiono również wyniki zrealizowanego na początku 2022 r. badania ankietowego, w którym uczestniczyło 346 mieszkańców miasta i gminy Dzierzgoń. Z uwagi na brak adresu zamieszkania osób biorących udział w badaniu, nie było możliwości geolokowania danych, a tym samym przypisania odpowiedzi do poszczególnych jednostek referencyjnych i wykorzystania ich w diagnozie delimitacyjnej. Niemniej wyniki te

stanowią cenny komentarz do analiz wskaźnikowych, szczególnie w zakresie oceny różnych zagadnień przez mieszkańców miasta i osoby mieszkające na obszarze wiejskim gminy.

Podsumowując, choć wprowadzenia do analiz wskaźnikowych nie służą bezpośrednio delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji (nie zawierają danych w układzie jednostek referencyjnych), w ocenie autorów diagnozy mają jednak istotne znaczenie. Informacje w nich zawarte wyjaśniają dobór wskaźników oraz pozwalają zrozumieć szerszy kontekst analizowanych zjawisk, a tym samym dokonać ich prawidłowej oceny. Stanowią też wartościowy punkt wyjścia dla przyszłej diagnozy szczegółowej obszaru rewitalizacji, podpowiadając zagadnienia wymagające pogłębienia, zarówno w zakresie problemów, jak i potencjałów.

I. Metoda wykorzystana w procesie analitycznym oraz sposób wyznaczenia jednostek referencyjnych

I.1. Zastosowane jednostki referencyjne

W analizach wewnątrzgminnych kluczowym zagadnieniem jest poprawny dobór wielkości wyznaczanych jednostek podstawowych (odniesienia/referencyjnych), rozumiany jako udział analizowanej zmiennej w ogóle, np. udział powierzchni jednostki w powierzchni gminy czy udział ludności zamieszkującej jednostkę w populacji gminy¹. Kolejnym, bardzo ważnym czynnikiem, który należy uwzględnić przy wyznaczaniu jednostek referencyjnych jest możliwość pozyskania danych, które precyzyjnie charakteryzują zjawiska występujące w tych jednostkach.

Według danych przekazanych przez UMD, na koniec 2021 r. gminę zamieszkiwało 8945 osób zameldowanych na pobyt stały (dane geokodowane). Różnica w stosunku do danych GUS² wynika z niepełnej możliwości geokodowania wszystkich danych adresowych. Pominięcie osób zameldowanych na pobyt czasowy podyktowane było koniecznością wyeliminowania czynników mogących zniekształcić obraz sytuacji (poszukiwane są zjawiska od lat osadzone w przestrzeni miasta i gminy).

Na terenie miasta, którego powierzchnia stanowi 3% powierzchni gminy, w 2021 r. mieszkały 5042 osoby, tj. 56% ogólnej liczby ludności. Miasto otoczone jest terenami o typowo wiejskiej strukturze zagospodarowania, z dominującą zabudową jednorodziną i otwartymi przestrzeniami upraw rolnych. Na obszarze wiejskim gminy w 2021 r. mieszkały 3903 osoby, tj. 44% ogólnej liczby ludności. W porównaniu do 2013 r. udział mieszkańców miejskiej i wiejskiej części gminy w ogólnej ludności nie zmienił się znacząco (wzrósł o 2 p.proc. na korzyść terenów wiejskich).³

Uwzględniając powyższe uwarunkowania wyodrębniono 23 jednostki referencyjne, w tym 11 na obszarze miasta i 12 w części wiejskiej gminy. Wyznaczając granice jednostek w mieście kierowano się m.in. takimi uwarunkowaniami jak: podział geodezyjny na działki ewidencyjne, intensywność zabudowy, przebieg granic stref ochrony konserwatorskiej, wiek zabudowy, przebieg granic naturalnych (np. rzeka). Na obszarze wiejskim jako jednostki referencyjne przyjęto sołectwa⁴. Żadna z wyznaczonych jednostek nie przekracza ustawowych limitów powierzchni i liczby mieszkańców dla obszaru rewitalizacji (nie więcej niż 20% powierzchni gminy i 30% ogółu mieszkańców).

Przyjęty podział na jednostki referencyjne w największym możliwym stopniu odzwierciedla strukturę przestrzenną gminy, a przebieg granic jednostek, na tyle na ile było to możliwe, dopasowano do granic podziałów specjalnych, aby uwzględnić możliwości istniejących systemów zbierających dane.

¹ Zgodnie z literaturą zalecane jest, aby powierzchnia poszczególnych jednostek w obszarach zurbanizowanych nie przekraczała kilku procent powierzchni miasta. Analogiczne zalecenie odnosi się również do udziału liczby osób zamieszkujących jednostkę w liczbie ludności miasta. Parametry te mają wskazać miarę dyspersji zbioru, albo inaczej - poprawność rozkładu przestrzennego analizowanej zbiorowości. Im wartości są mniejsze i bardziej do siebie zbliżone, zwłaszcza jeśli chodzi o liczbę ludności, tym lepsze dopasowanie.

² 9210 osób według stanu na 31.12.2020 r. (ostatnie dostępne dane)

³ Dane za 2021 r. dotyczą osób zameldowanych na pobyt stały. Dane za 2013 r. według SRMIGD 2014-2024.

⁴ Osiedle wiejskie w Jasnej uwzględniono w ramach sołectwa Jasna, osiedle wiejskie w Stanowie – w ramach sołectwa Morany, osiedle wiejskie w Jeziornie – w ramach sołectwa Poliksy.

Granice jednostek referencyjnych przedstawiono na Rys. I. 1, a zestawienie w tabeli poniżej.

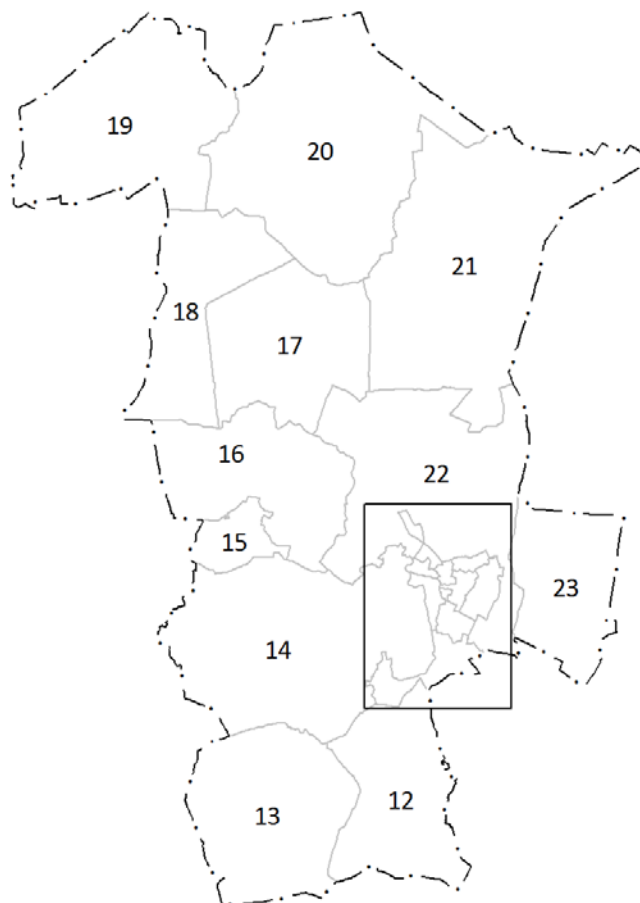
Numer jednostki referencyjnej	Nazwa jednostki referencyjnej
Miasto Dzierzgoń	
1	Centrum
2	Wojska Polskiego - Traugutta
3	os. Krasickiego
4	Pogodna
5	Limanowskiego
6	os. Jagiełły
7	os. Westerplatte
8	Okrzei - 3 Maja
9	os. Jana Pawła II - Ogrodowa
10	Zawadzkiego - Kościuszki
11	11 Listopada - Słoneczna
Obszar wiejski gminy	
12	Minięta
13	Tywęzy
14	Morany
15	Ankamaty
16	Poliksy
17	Bruk
18	Budzisz
19	Żuławka Sztumska
20	Jasna
21	Bągart
22	Nowiec
23	Prakwice

Tab. I. 1 Zestawienie jednostek referencyjnych w mieście i gminie Dzierzgoń

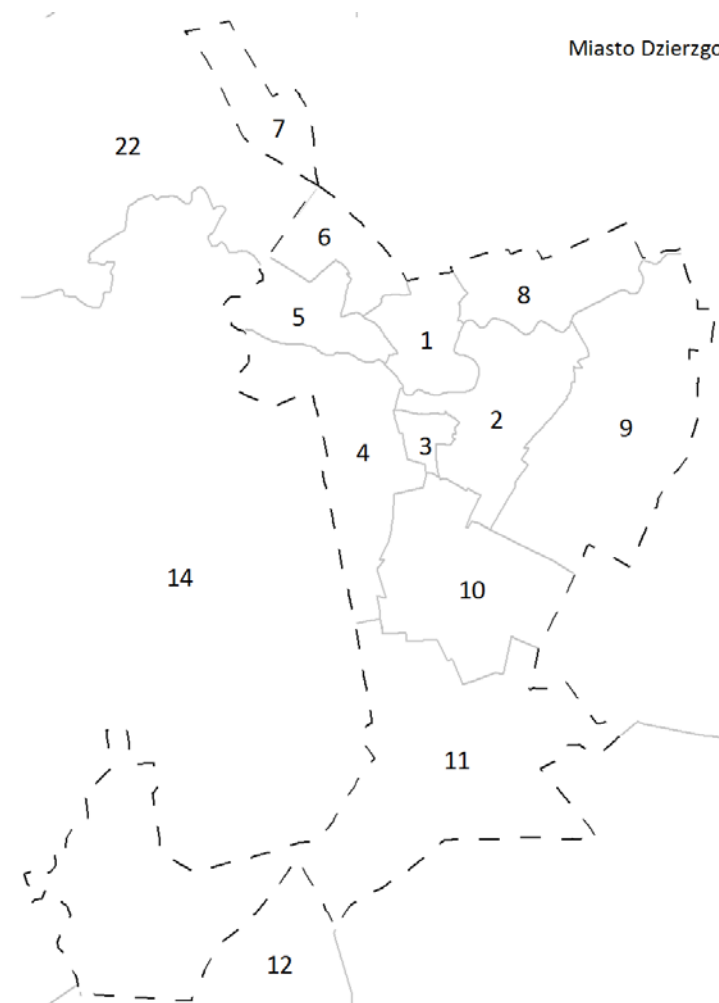
Źródło: opracowanie własne

Gmina Dzierzgoń

Miasto Dzierzgoń

Rys. I. 1 Podział miasta i gminy Dzierzgoń na jednostki referencyjne

Źródło: opracowanie własne

I.2. Zakres i źródła pozyskanych danych

Opracowanie wykonane zostało w dwóch zakresach: statystycznym i przestrzennym. Dane, których nie sposób odnieść do przestrzeni lub z przyczyn formalno-prawnych nie mogły być geolokalizowane zostały przetworzone i poddane analizie statystycznej. Drugi typ danych objął dane powiązane z przestrzenią lub opisujące tę przestrzeń, które po przetworzeniu zostały odniesione do przyjętej jednostki referencyjnej.

Zebrane dane podzielono na grupy tematyczne odpowiadające analizowanym zagadnieniom: społecznym, gospodarczym, środowiskowym, przestrzenno-funkcjonalnym i technicznym. W każdej z grup tematycznych wskazano wskaźniki obrazujące analizowane zjawiska.

Po przeanalizowaniu zgromadzonych danych skonstruowano na ich bazie kartogramy, które posłużyły do wykonania wielokryterialnej analizy mającej na celu wskazanie obszaru koncentracji negatywnych zjawisk kryzysowych. Przedziały klas wyznaczono w oparciu o analizę znormalizowanego rozkładu wartości. Normalizację wykonano w oparciu o wartość wskaźnika dla całej gminy. W przypadku większości analizowanych zjawisk przyjęto podział na 4 klasy wartości, dwie poniżej i dwie powyżej wartości referencyjnej dla gminy. W wyjątkowych przypadkach liczbę klas ograniczono do dwóch. W przypadku zastosowania 4 klas wartości najczęściej stosowano przedziały +/- 0,2 wartości znormalizowanej (tj. 0,8 i 1,2). Znacznie rzadziej wykorzystano przedziały +/- 0,5 wartości znormalizowanej (tj. 0,5 i 1,5), zaś sporadycznie inne. Przedziały skonstruowano jako lewostronnie domknięte.

Informacje, które nie mogły zostać wykorzystane przy wykonaniu analizy wielokryterialnej, a niosące istotne dla oceny sytuacji w obszarze opracowania, przedstawiono w opisach poszczególnych analizowanych zjawisk. Uzupełniają one obraz sytuacji w obszarze objętym analizą.

Wykorzystane w opracowaniu poszczególnych wskaźników dane pozyskane zostały od UMD i gminnych jednostek organizacyjnych oraz instytucji zewnętrznych.

I.3. Etapy identyfikacji obszarów zdegradowanych

Proces delimitacji obszarów zdegradowanych bazuje na zgromadzonych danych. Tam gdzie było to możliwe wykonano zestawienia przedstawiające dany czynnik/zjawisko w przyjętych jednostkach referencyjnych. W przypadku braku danych dla wszystkich jednostek, dane nie były wykorzystywane do oceny, a jedynie do zasygnalizowania pewnych problemów, zjawisk.

Identyfikacja obszarów zdegradowanych, w zakresie przyjętych do analizy danych, objęła pięć, niżej opisanych etapów:

Weryfikacja i ocena danych wejściowych

Ogólne wymagania techniczne w odniesieniu do pozyskanych danych zdefiniowane zostały przez następujące cechy:

- 1) jednoznaczność co do położenia w przestrzeni geograficznej (informacje musiały zawierać się w granicach opracowania, a w przypadku analiz związanych z dostępem do obiektów publicznych pozyskano również informacje o najbliższym położonym obiekcie w sąsiedztwie analizowanego obszaru),

- 2) jednorodność (pomiar zjawiska w identycznej skali pomiarowej dla całego zbioru danych),
- 3) kompletność (występowanie danych pomiarowych dla całego obszaru opracowania),
- 4) dokładność (wykonanie pomiaru z identyczną precyzją),
- 5) aktualność (przyjęto założenie, że poszczególne wskaźniki muszą bazować na danych opisujących sytuację bieżącą lub dynamikę zmian).

W przypadku wykonanej analizy oznaczało to zebranie danych dla obszaru przy zachowaniu pełnego pokrycia danymi dla całego zbioru (odrzucono dane fragmentaryczne, uniemożliwiające porównanie poszczególnych obszarów). Aktualność danych geokodowanych to w większości rok 2021.

Konwersja danych wejściowych

Pozyskane dane zostały przetworzone i przekonwertowane do jednego układu odniesienia (PUWG 1992 – EPSG 2180). Następnie zestawione zostały w tabelach i powiązane z jednostkami referencyjnymi. Część danych ze względu na analogowy charakter zdigitalizowano.

Przeprowadzenie analiz tematycznych w zakresie ustalonych obszarów problemowych

Po uporządkowaniu danych wykonano analizy jakościowe i ilościowe. Z wymienionej przez K. R. Mazurskiego grupy metod jakościowych wykorzystano⁵:

- metodę opisową, połączoną z metodą kartograficzną;
- metodę odsiewu dla wyeliminowania tej części przestrzeni, która nie spełniała zadanych kryteriów;
- metodę kolejnych eliminacji i przybliżeń, w poszukiwaniu przestrzeni najbardziej odpowiadającej założonej charakterystyce;
- metodę analizy fotogrametrycznej (zdjęć lotniczych) dla oceny ilości i wzajemnego położenia obiektów w terenie;
- metodę analizy historycznej w poszukiwaniu uwarunkowań dotychczasowego rozwoju i występujących tendencji.

Spośród metod ilościowych zastosowano natomiast:

- metody wskaźnikowe, w tym:
 - badanie układów sieciowych - w celu określenia wskaźników natężenia zjawisk w odniesieniu do liczby mieszkańców, powierzchni,
 - badanie układów punktowych (węzłowych), zmierzające do agregacji jednostek elementarnych, rozkładu statystycznego i modelowanie rozkładu przestrzennego zjawiska;
- metody statystyczne - szeregi statystyczne, rozkład zmiennych;

⁵ K. R. Mazurski, *Ekonomiczne aspekty regionalistyki. Zarys problematyki*, Oficyna wydawnicza Sudety, Wrocław 2000, s. 30

- analizę skupień - w celu powiązania ze sobą różnych czynników i uzyskania syntetycznego wskaźnika prezentującego nasilenie negatywnych zjawisk;
- wielowskaźnikową analizę porównawczą.

Otrzymane wyniki oceniono pod względem poprawności zgromadzonych informacji (weryfikacja ewentualnych odchyłeń). Następnie zweryfikowano lokalizację występowania zjawisk względem elementów zagospodarowania bezpośrednio związanych z prowadzoną analizą.

Wizualizacja uzyskanych wyników cząstkowych

Uzyskane w trakcie prac wyniki zostały opracowane w formie tabel oraz zwizualizowane w formie kartogramów. Przedziały klasowe wyznaczono na podstawie obserwacji rozkładu znormalizowanego w oparciu o wartości referencyjne dla całej gminy.

Opracowanie zestawień i wskaźników koncentracji zjawisk kryzysowych

Po opracowaniu zestawień i zwizualizowaniu wskaźników cząstkowych wykonano serię kartogramów prezentujących zależność między koncentracją różnych zjawisk kryzysowych a gęstością zaludnienia oraz, w drugim etapie, badających korelacje między występowaniem zjawisk społecznych i pozostałych analizowanych zjawisk wskazanych w ustawie o rewitalizacji.

W efekcie zidentyfikowano tereny, dla których wyznaczono obszar zdegradowany, a następnie, uwzględniając zgodnie z art. 10 ust. 1 uor znaczenie dla rozwoju lokalnego, obszar rewitalizacji.

II. Analiza koncentracji negatywnych zjawisk społecznych

Zgodnie z art. 9 ust. 1 uor, w ramach diagnozy służącej wyznaczeniu obszaru zdegradowanego należy dokonać analizy negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, wysokiej liczby mieszkańców będących osobami ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym.

Zakres niniejszej diagnozy poszerzono, w stosunku do katalogu ustawowego, o analizę sytuacji demograficznej oraz innych niż przestępczość czynników mających wpływ na poczucie bezpieczeństwa użytkowników miasta.

Znaczenie trendów demograficznych dla polityk publicznych wynika z faktu, iż oddziałują one na niemal wszystkie sfery życia – wpływają na kształt struktury gospodarki, wymuszają przeobrażenia na rynku pracy oraz zmianę profilu usług publicznych. Do najważniejszych, z punktu widzenia rozwoju lokalnego, konsekwencji starzenia się społeczeństwa oraz depopulacji, można zaliczyć: wyludnianie się centrów miast i dekapitalizację substancji mieszkaniowej, włącznie z pojawianiem się pustostanów, ubożenie dochodów osobistych mieszkańców oraz dochodów miast przy jednoczesnej presji na wzrost wydatków publicznych na zapewnienie usług (głównie opiekuńczych i zdrowotnych) dla potrzeb rosnącej grupy osób starszych, a także konieczność utrzymania infrastruktury, często zbyt rozbudowanej w stosunku do malejącej liczby mieszkańców, oraz jej dostosowania do potrzeb zmieniającego się profilu użytkownika. Interwencja rewitalizacyjna, stanowiąca ważny element polityki rozwoju miasta, powinna uwzględniać wszystkie te aspekty.

Poszerzenie diagnozy o dodatkowe wskaźniki, których zadaniem było pokazanie dysfunkcji w rodzinach, umożliwiło uzyskanie pełniejszego obrazu, zarówno w kwestii poczucia bezpieczeństwa mieszkańców, jak i zależności z innymi analizowanymi obligatoryjnie zjawiskami.

W efekcie, w ramach diagnozy zjawisk społecznych przeanalizowano 7 zjawisk: 1) sytuacja demograficzna, 2) ryzyko wykluczenia społecznego z powodu bezrobocia, 3) ryzyko wykluczenia społecznego z powodu ubóstwa, 4) zagrożenie bezpieczeństwa, 5) koncentracja osób ze szczególnymi potrzebami w zakresie dostępności, 6) problemy edukacyjne, 7) uczestnictwo w życiu publicznym i kulturalnym.

Jednostki referencyjne o największym natężeniu kryzysu wyznaczone zostały w oparciu o wskaźniki zbiorcze dla poszczególnych analizowanych zjawisk (rozd. od II.1 do II. 7) oraz wskaźnik syntetyczny dla całej sfery społecznej (rozd. II.8). Jest to przejrzysty i obiektywny sposób identyfikowania obszarów gminy (jednostek referencyjnych) o największym nasileniu analizowanych zjawisk, który zapobiega jednocześnie nadreprezentacji poszczególnych wskaźników.

II.1 Sytuacja demograficzna

Wprowadzenie

Według danych GUS liczba mieszkańców gminy Dzierzgoń w ciągu 10 lat (2011-2020) zmniejszyła się o 414 osób (4%). Większy spadek odnotowano w mieście (-318 osób/-6%) niż na wsi (-96 osoby/-2%).

Do depopulacji gminy w największym stopniu przyczyniają się procesy migracyjne. Przez wszystkie lata okresu 2012-2020 odpływ mieszkańców wyraźnie przekraczał liczbę nowych i decydował o ujemnym bilansie migracyjnym, który w okresie tym kształtował się od -46 osób (w latach 2012 i 2016) do -74 osób (2020 r.).

Ruchy migracyjne przyczyniają się również do niekorzystnych zmian w strukturze wieku ludności – wyjeżdżają głównie osoby w wieku produkcyjnym, dlatego przy ujemnym saldzie migracji rośnie udział osób starszych. Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym na 100 mieszkańców Dzierzgonia zmniejszyła się z 21 w 2012 r. do 18 w roku 2021 (tj. o 16%, w tym w mieście spadek o 19%, na wsi o 12%). W okresie tym odnotowano również spadek liczby osób w wieku produkcyjnym na 100 mieszkańców – z 65 do 60 (8%, w tym w mieście spadek o 12%, na wsi o 3%). Jednocześnie znacząco zwiększyła się liczba osób w wieku poprodukcyjnym na 100 mieszkańców – z 13 do 18 (36%, w tym w mieście wzrost o 42%, na wsi 27%).

Skutkiem tych zmian jest wzrost wskaźników obciążenia demograficznego. Liczba ludności gminy w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym zwiększyła się w latach 2012-2020 z 21 do 31 osób, tj. o blisko 50% (w tym w mieście o 60%, na wsi o 31%). Jeszcze wyższą dynamikę wzrostu odnotowuje współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi – liczba osób w wieku 65 lat i więcej przypadająca na 100 osób w wieku 15-64 lata zwiększyła się w analizowanym okresie z 14 do 22, tj. o 58% (w tym w mieście o 72%, na wsi o 41%).

Maleje też tzw. potencjał pielęgnacyjny, czyli stosunek liczby kobiet w wieku 45-64 lat do osób w wieku 80 lat i więcej. W 2012 r. w gminie Dzierzgoń było 351 potencjalnych opiekunek rodzinnych (kobiet w wieku 45-64 lat) przypadających na 100 osób starszych, potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w 2020 r. już tylko 276 (-22%). Jednocześnie, jak pokazują badania GUS⁶ problemy z samodzielnym wykonywaniem codziennych czynności miała co piąta osoba w wieku 65-69 lat, natomiast wśród osób siedemdziesięcioletnich – blisko co trzecia, a wśród najstarszych (80+) częściej niż co druga osoba (58%). Sytuacja jest szczególnie trudna w mieście, w którym w analizowanym okresie liczba potencjalnych opiekunek na 100 osób w wieku 80+ zmniejszyła się o 34% (z 377 do 250). Na obszarze wiejskim gminy sytuacja jest lepsza – odnotowano nawet niewielki (4%) wzrost wartości wskaźnika (liczba opiekunek na 100 osób w wieku 80+ zwiększyła się z 313 do 324). Nie oznacza to jednak braku problemu, gdyż, w związku ze zmianami demograficznymi, rośnie potrzeba aktywizacji zawodowej kobiet na rynku pracy, w tym kobiet biernych zawodowo z powodu sprawowania opieki nad zależnymi członkami rodziny (nie tylko dziećmi, ale także osobami starszymi).

⁶ Stan zdrowia ludności Polski 2014, GUS, Warszawa 2015

Mieszkańcy zasadniczo dobrze oceniają działania gminy na rzecz osób starszych i ich nieformalnych opiekunów. Dostępność wsparcia w zakresie opieki nad osobami starszymi pozytywnie oceniło 46% osób biorących udział w BAM (odpowiedzi „raczej dobrze” i „zdecydowanie dobrze”). Przeciwnego zdania było 13% (odpowiedzi „raczej źle” i „zdecydowanie źle”), a 21% wskazało odpowiedź „ani dobrze, ani źle”. Najwięcej oceniających wsparcie w zakresie opieki nad osobami starszymi jako niewystarczające było wśród osób w wieku 19-25 lat oraz 65 lat i więcej (odpowiednio 25 i 20% wskazań). Analiza odpowiedzi w uwagi na miejsce zamieszkania wykazała, iż mieszkańcy miasta nieco rzadziej wskazywali na problem w zakresie opieki nad osobami starszymi (12%) niż mieszkańcy wsi (13%) i jednocześnie częściej dobrze oceniali sytuację w tym zakresie (55%) niż osoby mieszkające na obszarze wiejskim (43%).

Zbadano również opinię mieszkańców na temat dostępności oferty dla osób starszych (np. kulturalnej, edukacyjnej, rozwijającej zainteresowania itp.). Oceny były w większości pozytywne (56% odpowiedzi „raczej dobrze” i „zdecydowanie dobrze”), choć 11% ankietowanych ofertę tę oceniło „raczej źle” lub „zdecydowanie źle”. 17% wskazało odpowiedź „ani dobrze, ani źle”. Sami zainteresowani (osoby wieku 65 lat i więcej) w 60% są zadowoleni z oferty, a w 10% uznają ją za niewystarczającą. Na problem w tym zakresie częściej uwagę zwracali mężczyźni (15%) niż kobiety (7%); częściej osoby mieszkające w mieście (12%) niż na wsi (10%).

Według prognoz GUS w kolejnych latach ubytek ludności, a w szczególności proces jej starzenia się, będą postępować. Liczba mieszkańców powiatu sztumskiego prognozowana na lata 2030 jest o 2% mniejsza niż w 2020 r. Największy ubytek ludności przewidywany jest w grupie osób w wieku przedprodukcyjnym (-10%). Liczba ludności w wieku produkcyjnym zmniejszy się według prognoz o 3%, z jednoczesnym wzrostem udziału osób w wieku produkcyjnym niemobilnym (z 37 do 47%). Wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym prognozowany jest na poziomie 7%.

Podsumowując, nie ulega wątpliwości, iż zarówno już obserwowane, jak i prognozowane zmiany w liczbie i strukturze ludności (które, co trzeba podkreślić, dotyczą nie tylko Dzierzgonia, lecz mają znacznie szerszy wymiar) stanowią kluczowy kontekst planowania polityk publicznych.

Analiza wskaźnikowa

W celu zdiagnozowania zróżnicowania sytuacji demograficznej na terenie gminy Dzierzgoń przeanalizowano w układzie przyjętych jednostek referencyjnych następujące wskaźniki obrazujące starzenie się ludności oraz depopulację:

- 1) liczba osób w wieku przedprodukcyjnym na 100 mieszkańców,
- 2) liczba osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym,
- 3) zmiana liczby ludności w latach 2013-2021 na 100 mieszkańców w 2013 r.

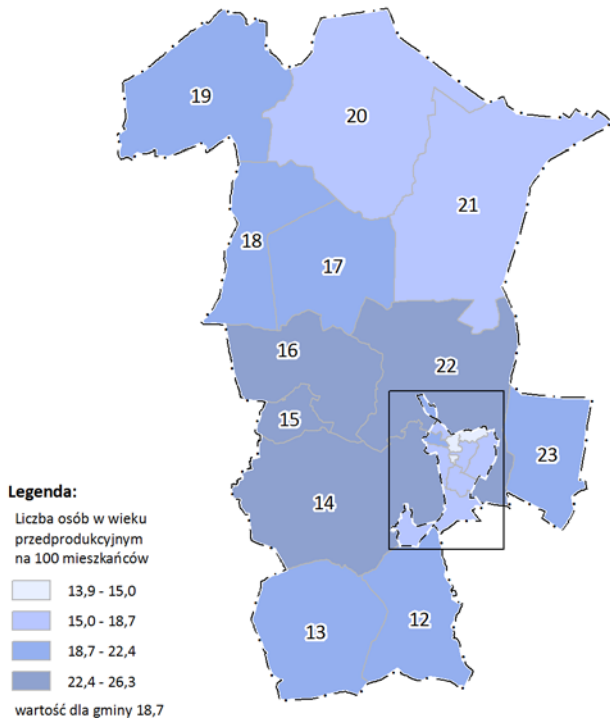
Kontekstowo przeanalizowano również:

- 4) gęstość zaludnienia.

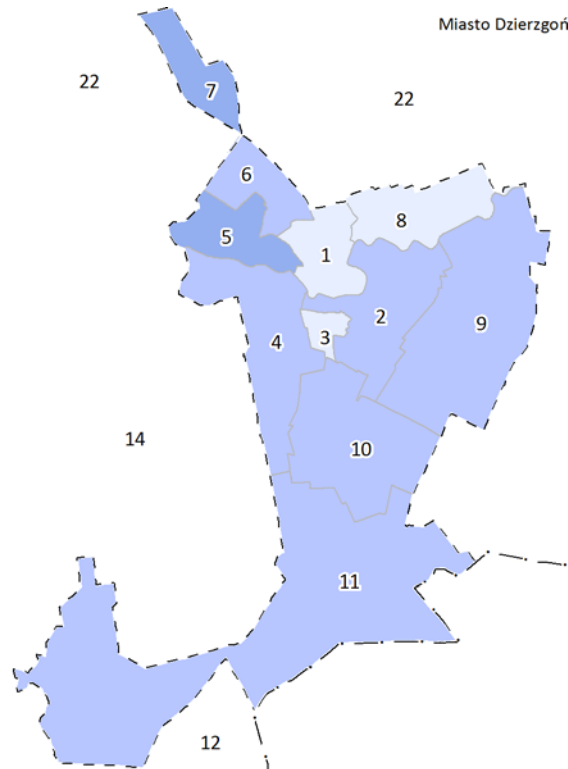
Na rysunkach poniżej przedstawiono koncentrację zjawisk w analizowanym zakresie.

Gmina Dzierżgoń

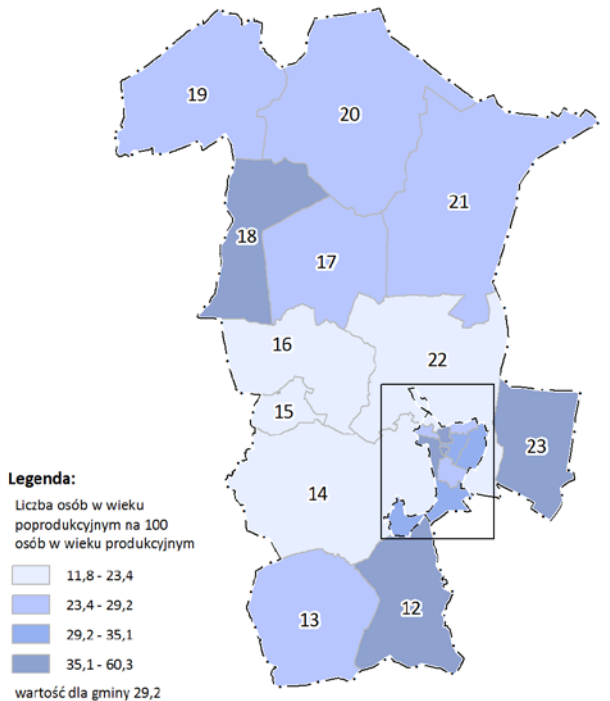
Miasto Dzierżgoń

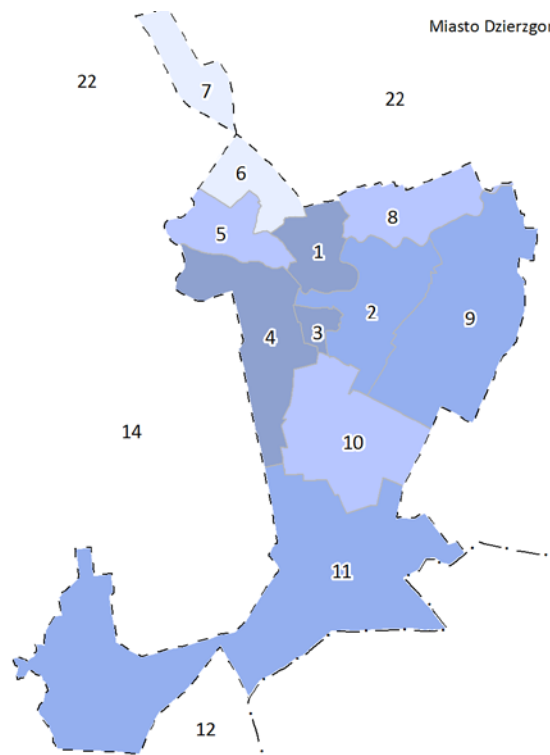
Rys. II. 1 Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym na 100 mieszkańców

Źródło: opracowanie własne

Gmina Dzierżgoń

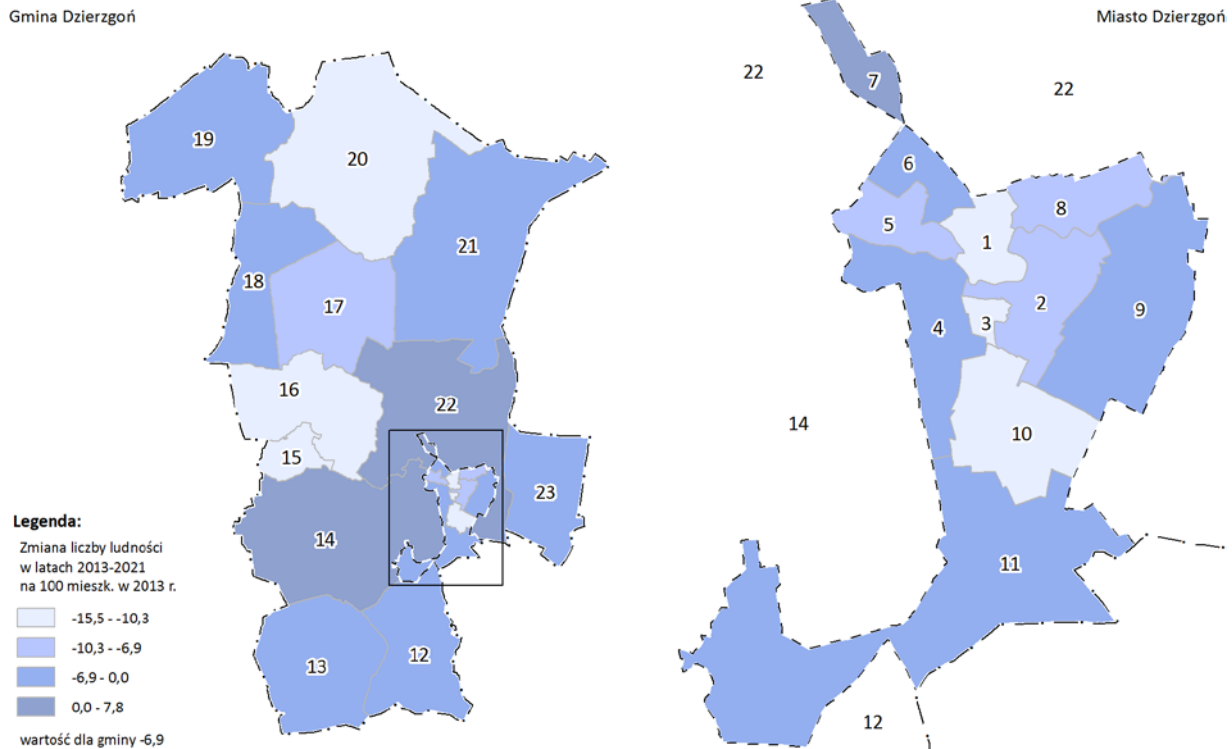

Miasto Dzierżgoń

Rys. II. 2 Liczba osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym

Źródło: opracowanie własne

Rys. II. 3 Zmiana liczby ludności w latach 2013-2021 na 100 mieszkańców w 2013 r.

Źródło: opracowanie własne

Na 23 jednostki referencyjne, wartości wskaźników gorsze od średniej dla gminy odnotowano:

- w zakresie liczby osób w wieku przedprodukcyjnym na 100 mieszkańców – w 11 jednostkach (9 w mieście, 2 na obszarze wiejskim),
- w zakresie liczby osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym – w 9 jednostkach (6 w mieście, 3 na obszarze wiejskim),
- w zakresie zmiany liczby ludności w latach 2013-2021 na 100 mieszkańców w 2013 r.– w 10 jednostkach (6 w mieście, 4 na obszarze wiejskim).

W 2021 r. w gminie średnio na 100 mieszkańców przypadło 19 osób w wieku przedprodukcyjnym. Jednostkami o skrajnych wartościach wskaźnika były: Morany (26 osób) i Centrum (14 osób).

Kolejny analizowany wskaźnik obrazuje obciążenie demograficzne. Na potrzeby niniejszej diagnozy, której celem jest identyfikacja zjawisk kryzysowych, współczynnik obciążenia demograficznego policzono jako stosunek liczby osób w wieku poprodukcyjnym do liczby osób w wieku produkcyjnym. Wskaźnik obciążenia demograficznego obliczany jako stosunek liczby osób w wieku nieprodukcyjnym do liczby osób w wieku produkcyjnym, uwzględnia bowiem także osoby w wieku przedprodukcyjnym. Możliwa jest więc wysoka wartość tego współczynnika spowodowana znacznym udziałem dzieci i młodzieży w ogóle populacji, co w kontekście obserwowanego procesu starzenia się społeczeństwa należałoby uznać za zjawisko pozytywne, a nie przejaw kryzysu.

W 2021 r. w gminie średnio na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadło 29 osób w wieku poprodukcyjnym. Najbardziej niekorzystną w tym zakresie sytuację odnotowano w jednostce os. Krasickiego, dla której wartość wskaźnika była przeszło dwukrotnie wyższa od średniej

dla gminy (60 osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym). Na drugim biegunie znalazły się Morany i Ankamaty z wartościami wskaźnika wynoszącymi odpowiednio 13 i 12 osób.

Depopulację jednostek obrazuje wskaźnik zmiany liczby ludności w latach 2013-2021. Przyrost liczby ludności odnotowano tylko w 3 jednostkach: os. Westerplatte, Morany i Nowiec. W pozostałych 20 jednostkach odnotowano ubytek ludności, największy w jednostce Centrum (-153 osoby). W pozostałych jednostkach ubytek ludności wyniósł od -83 (os. Krasickiego) do -1 (Budzisz). W przeliczeniu na 100 mieszkańców (w 2013 r.) średnia wartość wskaźnika dla gminy wyniosła -7. Największy ubytek ludności odnotowano w jednostkach: Ankamaty (-16), Centrum (-15), os. Krasickiego (-14), Jasna (-12) oraz Zawadzkiego - Kościuszki i Poliksy (po -11).

Kontekstowo przeanalizowano również wskaźnik gęstości zaludnienia, który wprost przekłada się na koncentrację problemów społecznych (wprost proporcjonalną do liczby mieszkańców). Jednostkami o zdecydowanie największej gęstości zaludnienia są (w os/km²): os. Krasickiego (12 107), Centrum (6023), os. Jagiełły (5678), Wojska Polskiego - Traugutta (2495), Limanowskiego (2031), os. Westerplatte (1758) i Okrzei - 3 Maja (1396). Pozostałe jednostki na obszarze miejskim charakteryzują się gęstością zaludnienia od 200 do 921 os/km². Gęstość zaludnienia w jednostkach położonych na obszarze wiejskim wynosi od 19 do 56 os/km².

Podsumowanie

Jednostki o największym nasileniu problemów demograficznych (niekorzystna zmiany w strukturze wieku ludności, depopulacja) wyznaczono na podstawie wartości wskaźnika zbiorczego. **Za tereny w najtrudniejszej sytuacji pod względem zjawisk demograficznych uznano jednostki, w których stwierdzono wartości gorsze od średniej dla gminy dla co najmniej 2 z 3 niżej wymienionych wskaźników:**

- liczba osób w wieku przedprodukcyjnym na 100 mieszkańców,
- liczba osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym,
- zmiana liczby ludności w latach 2013-2021 na 100 mieszkańców w 2013 r.

Tak określone kryterium spełnia 9 jednostek, w tym:

- 8 w mieście: Centrum (1⁷), Wojska Polskiego - Traugutta (2), os. Krasickiego (3), Pogodna (4), Okrzei - 3 Maja (8), os. Jana Pawła II - Ogrodowa (9), Zawadzkiego - Kościuszki (10), 11 Listopada - Słoneczna (11);
- 1 na obszarze wiejskim: Jasna (20).

Budowę wskaźnika zbiorczego obrazującego koncentrację niekorzystnych zjawisk w zakresie demografii przedstawiono w Tab. II. 1. Przestrzenny rozkład natężenia zjawisk przedstawia Rys. II. 4.

⁷ W nawiasach podano numery jednostek referencyjnych.

Nr jedn. ref.	Nazwa jednostki referencyjnej	Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym na 100 mieszkańców	Liczba osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	Zmiana liczby ludności w latach 2013-2021 na 100 mieszkańców w 2013 r.	Wartość wskaźnika zbiorczego w zakresie demografii (max. 3)	Natężenie zjawisk kryzysowych w zakresie demografii (wskaźnik zbiorczy ≥ 2)
1	Centrum	X	X	X	3	X
2	Wojska Polskiego - Traugutta	X	X	X	3	X
3	os. Krasickiego	X	X	X	3	X
4	Pogodna	X	X		2	X
5	Limanowskiego			X	1	
6	os. Jagiełły	X			1	
7	os. Westerplatte				0	
8	Okrzei - 3 Maja	X		X	2	X
9	os. Jana Pawła II - Ogrodowa	X	X		2	X
10	Zawadzkiego - Kościuszki	X		X	2	X
11	11 Listopada - Słoneczna	X	X		2	X
12	Minięta		X		1	
13	Tywęzy				0	
14	Morany				0	
15	Ankamaty			X	1	
16	Poliksy			X	1	
17	Bruk			X	1	
18	Budzisz		X		1	
19	Żuławka Sztumska				0	
20	Jasna	X		X	2	X
21	Bągart	X			1	
22	Nowiec				0	
23	Prakwice		X		1	

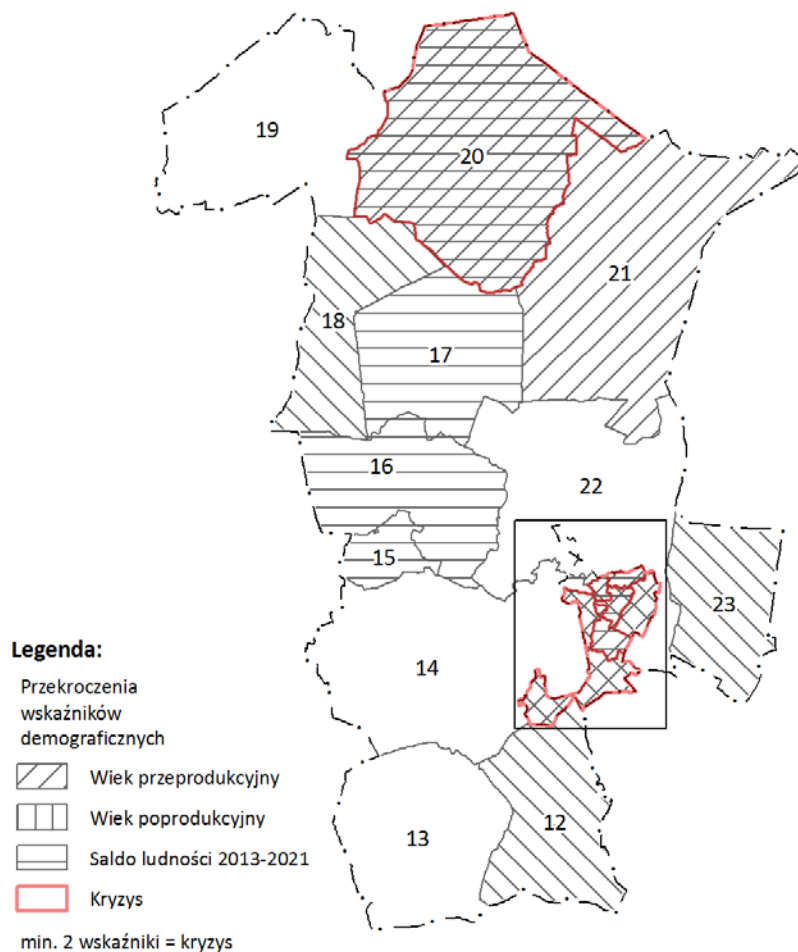
Tab. II. 1 Koncentracja niekorzystnych zjawisk w zakresie demografii – wskaźnik zbiorczy⁸

Źródło: opracowanie własne

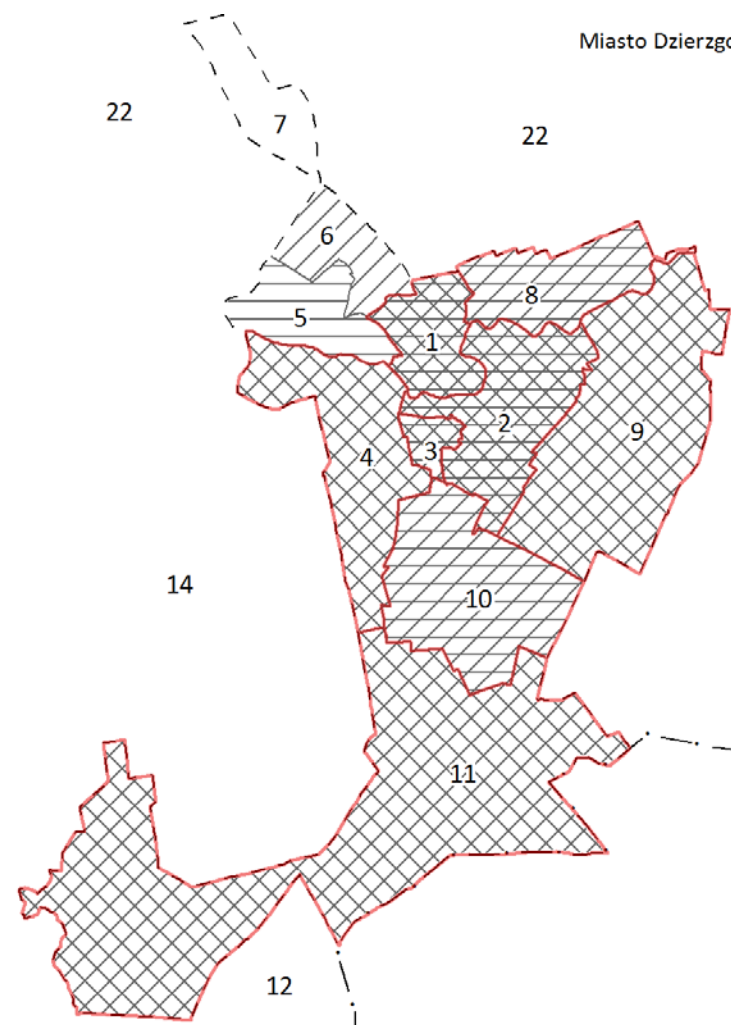
⁸ Znakiem „X” oznaczono wartości gorsze od średniej dla gminy.

Gmina Dzierzgoń

Miasto Dzierzgoń

Rys. II. 4 Koncentracja niekorzystnych zjawisk w zakresie demografii

Źródło: opracowanie własne

II.2 Ryzyko wykluczenia społecznego z powodu bezrobocia

Wprowadzenie

Według danych GUS stopa bezrobocia rejestrowanego w powiecie sztumskim w ostatnich 10 latach wykazywała tendencję spadkową, z wyjątkiem 2020 r., w którym odnotowano wzrost wskaźnika o 0,8 p.proc. w stosunku do roku 2019. Mimo stanu pandemii w 2021 r. nastąpił powrót do tendencji spadkowej – stopa bezrobocia wyniosła 7,1 i była niższa niż w latach 2020 i 2019 odpowiednio o 2,1 i 1,3 p.proc. Mimo pozytywnego trendu, wartości wskaźnika dla powiatu pozostawały jednak znacznie wyższe niż średnia krajowa – w latach 2019-2021 stanowiły odpowiednio 161,5, 146,0 i 131,5%.

Liczba zarejestrowanych bezrobotnych z gminy Dzierzgoń wyniosła w 2021 r. 451 osób i była o przeszło połowę (51%) niższa niż w 2013 r. (912 osób). Niemal o połowę zmniejszył się też udział bezrobotnych w ogólnej liczbie mieszkańców w wieku produkcyjnym – w 2013 roku wynosił 15%, w 2021 8%.⁹

Niezależnie od opisanych tendencji, możliwości znalezienia pracy w gminie mieszkańcy oceniali dużo częściej negatywnie (43% odpowiedzi „raczej źle” lub „zdecydowanie źle”) aniżeli pozytywnie (16% odpowiedzi „raczej dobrze” lub „zdecydowanie dobrze”). Odpowiedź „ani dobrze, ani źle” wskazało 25% ankietowanych. Zagadnienie to (z wynikiem 62 wskazań) znalazło się na względnie wysokiej, 6. pozycji¹⁰ na liście kwestii priorytetowych do rozwiązania w gminie (spośród 38 zagadnień ocenianych przez mieszkańców pod kątem pilności interwencji).

Analiza odpowiedzi ze względu na wiek wskazuje, iż najgorzej sytuację w zakresie możliwości znalezienia pracy oceniają osoby w wieku 46-55 lat (63% odpowiedzi „raczej źle” lub „zdecydowanie źle”) oraz osoby w wieku 36-45 i 26-35 lat (odpowiednio 54 i 51% wskazań). Najwięcej odpowiedzi „raczej dobrze” lub „zdecydowanie dobrze” (25%) odnotowano wśród osób w wieku 19-25 lat (jednak aż 50% osób w tym wieku wskazało odpowiedzi „raczej źle” lub „zdecydowanie źle”). Oznacza to, że we wszystkich grupach wiekowych w ramach tzw. wieku produkcyjnego istnieje znaczący odsetek osób (50-63%) wskazujących na trudności ze znalezieniem pracy. Na problemy ze znalezieniem pracy częściej wskazywały kobiety (47%) niż mężczyźni (35%); częściej osoby z wykształceniem pomaturalnym/policealnym (60%) i wyższym (58%) niż z wykształceniem średnim i zawodowym (po 49% wskazań) oraz gimnazjalnym (46%) i podstawowym (23%). Miejsce zamieszkania nie miało znaczenia dla oceny zagadnienia.

Analiza wskaźnikowa

W celu zdiagnozowania wewnątrzgminnego zróżnicowania zjawiska bezrobocia przeanalizowano w układzie przyjętych jednostek referencyjnych następujące wskaźniki w zakresie bezrobocia rejestrowanego:

- 1) liczba osób bezrobotnych (ogółem) na 100 osób w wieku produkcyjnym,
- 2) liczba osób bezrobotnych długotrwale na 100 osób w wieku produkcyjnym,

⁹ Dane dotyczące liczby bezrobotnych w 2013 r. według SRMIGD 2014-2024.

¹⁰ Po ścieżkach rowerowych (156 wskazań), a przed infrastrukturą drogową (107 wskazań).

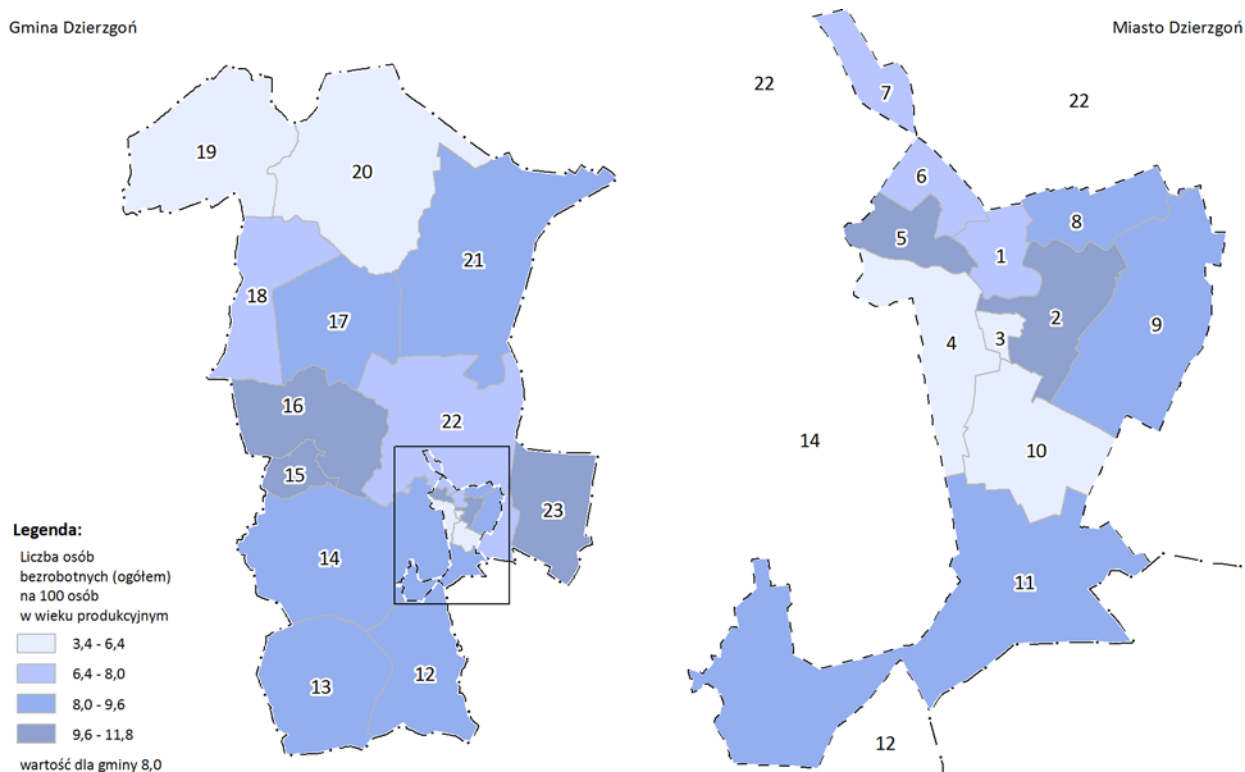

- liczba osób objętych pomocą społeczną z powodu bezrobocia na 100 osób w wieku produkcyjnym.

Kontekstowo przeanalizowano również wskaźniki obrazujące strukturę bezrobocia, tj.:

- odsetek bezrobotnych długotrwale w liczbie bezrobotnych ogółem,
- odsetek bezrobotnych powyżej 50. roku życia w liczbie bezrobotnych ogółem,
- odsetek bezrobotnych poniżej 30. roku życia w liczbie bezrobotnych ogółem,
- odsetek bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej w liczbie bezrobotnych ogółem,
- odsetek bezrobotnych posiadających co najmniej jedno dziecko do 6. roku życia w liczbie bezrobotnych ogółem.

Na rysunkach poniżej przedstawiono koncentrację zjawisk w analizowanym zakresie.

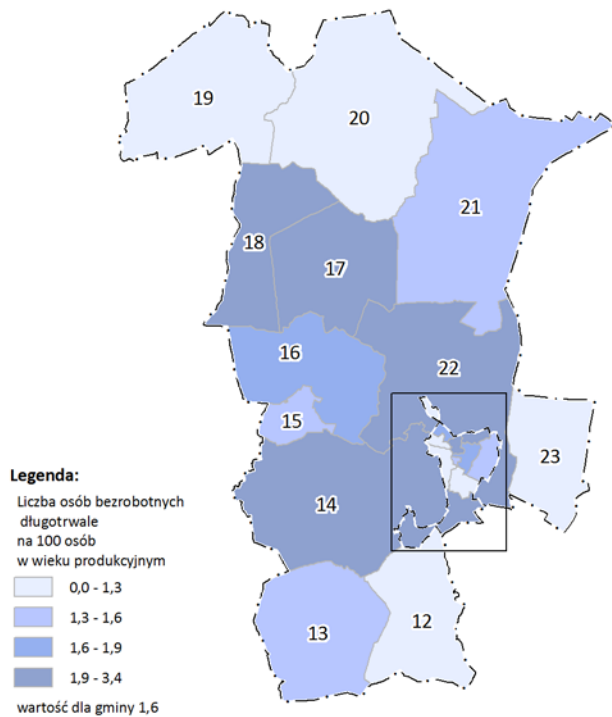

Rys. II. 5 Liczba osób bezrobotnych (ogółem) na 100 osób w wieku produkcyjnym

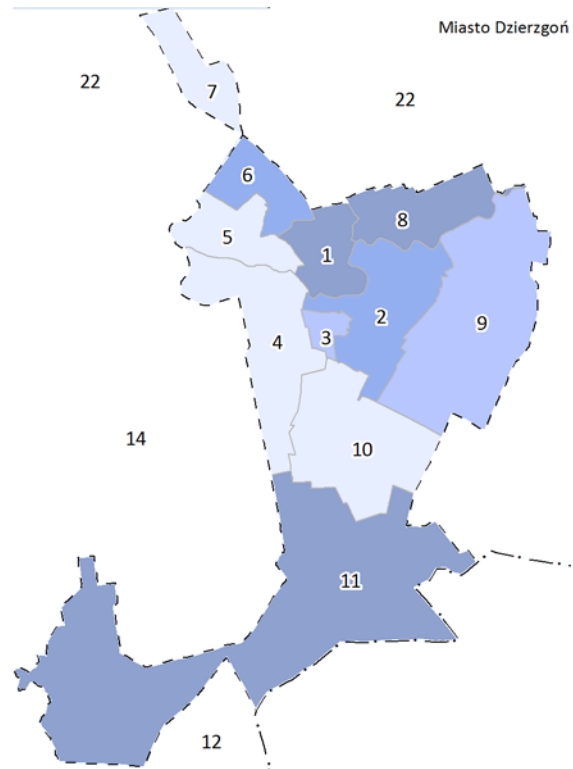
Źródło: opracowanie własne

Gmina Dzierżoń

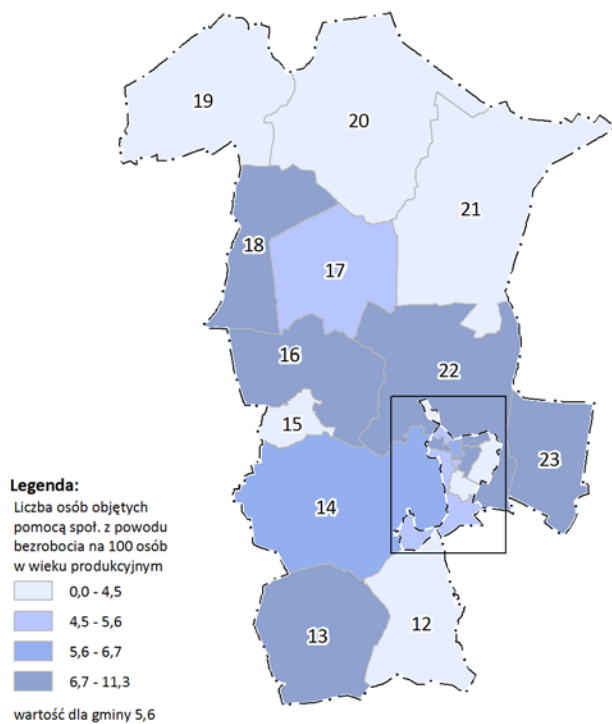
Miasto Dzierżoń

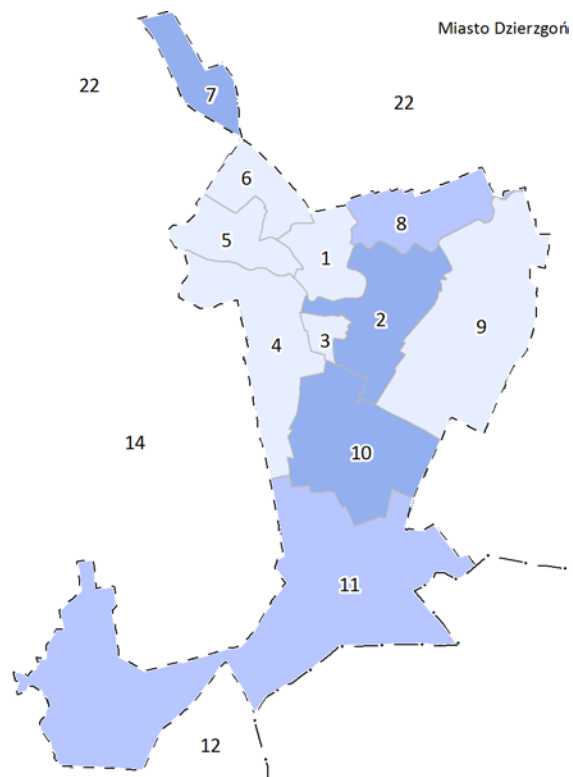
Rys. II. 6 Liczba osób bezrobotnych długotrwale na 100 osób w wieku produkcyjnym

Źródło: opracowanie własne

Gmina Dzierżoń

Miasto Dzierżoń

Rys. II. 7 Liczba osób objętych pomocą społeczną z powodu bezrobocia na 100 osób w wieku produkcyjnym

Źródło: opracowanie własne

Na 23 jednostki referencyjne, wartości wskaźników gorsze od średniej dla gminy odnotowano:

- w zakresie liczby osób bezrobotnych na 100 osób w wieku produkcyjnym – w 13 jednostkach (5 w mieście, 8 na obszarze wiejskim),
- w zakresie liczby osób bezrobotnych długotrwale na 100 osób w wieku produkcyjnym – w 11 jednostkach (5 w mieście, 6 na obszarze wiejskim),
- w zakresie liczby osób objętych pomocą społeczną z powodu bezrobocia na 100 osób w wieku produkcyjnym – w 10 jednostkach (4 w mieście, 6 na obszarze wiejskim).

Liczba zarejestrowanych bezrobotnych z gminy Dzierżgoń wyniosła w 2021 r. 451 osób, a w przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym 8 osób. Najwięcej osób bezrobotnych na 100 osób w wieku produkcyjnym odnotowano w jednostkach: Poliksy (12 osób), Limanowskiego i Prakwice (po 11) oraz Ankamaty (10), a najmniej w Jasnej (4) i Pogodnej (3).

Przy spadkowym trendzie stopy bezrobocia, utrzymanym, mimo pandemii, w roku 2021 r. (niewielkie zachwianie trendu odnotowano tylko w 2020 r.) problemem jest zwłaszcza bezrobocie długotrwale, stanowiące istotny czynnik wykluczenia społecznego.

W 2021 r. w gminie mieszkało 90 osób długotrwale bezrobotnych. Średnia wartość wskaźnika w przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym wyniosła dla gminy 1,6. Jednostką z najwyższą wartością wskaźnika był Nowiec (3,3). W najlepszej (w analizowanym aspekcie) sytuacji były jednostki Minięta i Żuławka Sztumska, w których wskaźnik wyniósł odpowiednio 0,6 i 0,7, oraz jednostki Pogodna, os. Westerplatte, Jasna i Prakwice, w których wśród zarejestrowanych bezrobotnych nie odnotowano żadnej osoby bezrobotnej długotrwale.

Kontekstowo przeanalizowano strukturę bezrobocia. Wśród zarejestrowanych bezrobotnych najliczniejszą grupę (156 osób/ 35%) stanowiły osoby bezrobotne poniżej 30. roku życia, najmniej liczną (48 osób/ 11%) – osoby posiadające co najmniej jedno dziecko do 6. roku życia. Pozostałe analizowane grupy bezrobotnych w szczególnej sytuacji na rynku pracy stanowiły od 20% (bezrobotni długotrwale oraz bezrobotni powyżej 50. roku życia) do 25% (bezrobotni z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej). Długotrwale bezrobocie najczęściej powiązane było z wykształceniem gimnazjalnym i niższym oraz z wiekiem 50 lat i więcej – wśród jednostek o ponadprzeciętnym udziale tych grup bezrobotnych w ogólnej liczbie zarejestrowanych bezrobotnych, odpowiednio w 63 i 60% odnotowano również wyższy od średniej wskaźnik liczby osób bezrobotnych długotrwale na 100 osób w wieku produkcyjnym. Dla bezrobotnych posiadających co najmniej jedno dziecko do 6. roku życia oraz bezrobotnych do 30. roku życia było to odpowiednio 54 i 43% jednostek.

Wskaźnikiem obrazującym utrwalony stan pozostawania poza rynkiem pracy jest również liczba osób objętych pomocą społeczną z powodu bezrobocia na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym. Średnia wartość wskaźnika dla gminy wyniosła 5,6. Jednostkami z najwyższą wartością wskaźnika były: Okrzei - 3 Maja (11,3), Tywęzy (10,7) i Prakwice (10,5). Najniższą wartość wskaźnika odnotowano w jednostkach Ankamaty (1,5) i os. Jana Pawła II - Ogródowa (0,3), a na os. Westerplatte żadna osoba nie pobierała świadczeń społecznych z tytułu bezrobocia.

Podsumowanie

Jednostki o największym nasileniu problemów w zakresie bezrobocia wyznaczono na podstawie wartości wskaźnika zbiorczego. **Za tereny w najtrudniejszej sytuacji uznano jednostki, w których odnotowano wartości wyższe od średniej dla gminy dla wskaźników:**

- **liczby długotrwale bezrobotnych na 100 osób w wieku produkcyjnym**

lub

- **liczby osób objętych pomocą społeczną z powodu bezrobocia na 100 osób w wieku produkcyjnym.**

Oba te wskaźniki wskazują na utrwalony charakter problemu, z ryzykiem dziedziczenia bezradności i uzależnienia od pomocy społecznej. Jednocześnie aktywizacja osób od lat niepracujących jest wyjątkowo trudnym wyzwaniem, wymagającym często ponadstandardowych rozwiązań, możliwych w ramach interwencji rewitalizacyjnej.

Tak określone kryterium spełnia 14 jednostek, w tym:

- 6 w mieście: Centrum (1¹¹), Wojska Polskiego - Traugutta (2), Limanowskiego (5), os. Jagiełły (6), Okrzei - 3 Maja (8), 11 Listopada - Słoneczna (11);
- 8 na obszarze wiejskim: Tywęzy (13), Morany (14), Poliksy (16), Bruk (17), Budzisz (18), Bągart (21), Nowiec (22), Prakwice (23).

Budowę wskaźnika zbiorczego obrazującego koncentrację niekorzystnych zjawisk w zakresie bezrobocia przedstawiono w Tab. II. 2. Przestrzenny rozkład natężenia zjawisk przedstawia Rys. II. 8.

¹¹ W nawiasach podano numery jednostek referencyjnych.

Nr jedn. ref.	Nazwa jednostki referencyjnej	Liczba osób bezrobotnych długotrwale na 100 osób w wieku produkcyjnym	Liczba osób objętych pomocą społeczną z powodu bezrobocia na 100 osób w wieku produkcyjnym	Wartość wskaźnika zbiorczego w zakresie bezrobocia (max. 2)	Natężenie zjawisk kryzysowych w zakresie bezrobocia (wskaźnik zbiorczy ≥ 1)
1	Centrum	X	X	2	X
2	Wojska Polskiego - Traugutta	X	X	2	X
3	os. Krasickiego			0	
4	Pogodna			0	
5	Limanowskiego		X	1	X
6	os. Jagiełły	X		1	X
7	os. Westerplatte			0	
8	Okrzei - 3 Maja	X	X	2	X
9	os. Jana Pawła II - Ogrodowa			0	
10	Zawadzkiego - Kościuszki			0	
11	11 Listopada - Słoneczna	X		1	X
12	Minięta			0	
13	Tywęży		X	1	X
14	Morany	X	X	2	X
15	Ankamaty			0	
16	Poliksy	X	X	2	X
17	Bruk	X		1	X
18	Budzisz	X	X	2	X
19	Żuławka Sztumska			0	
20	Jasna			0	
21	Bągart	X		1	X
22	Nowiec	X	X	2	X
23	Prakwice		X	1	X

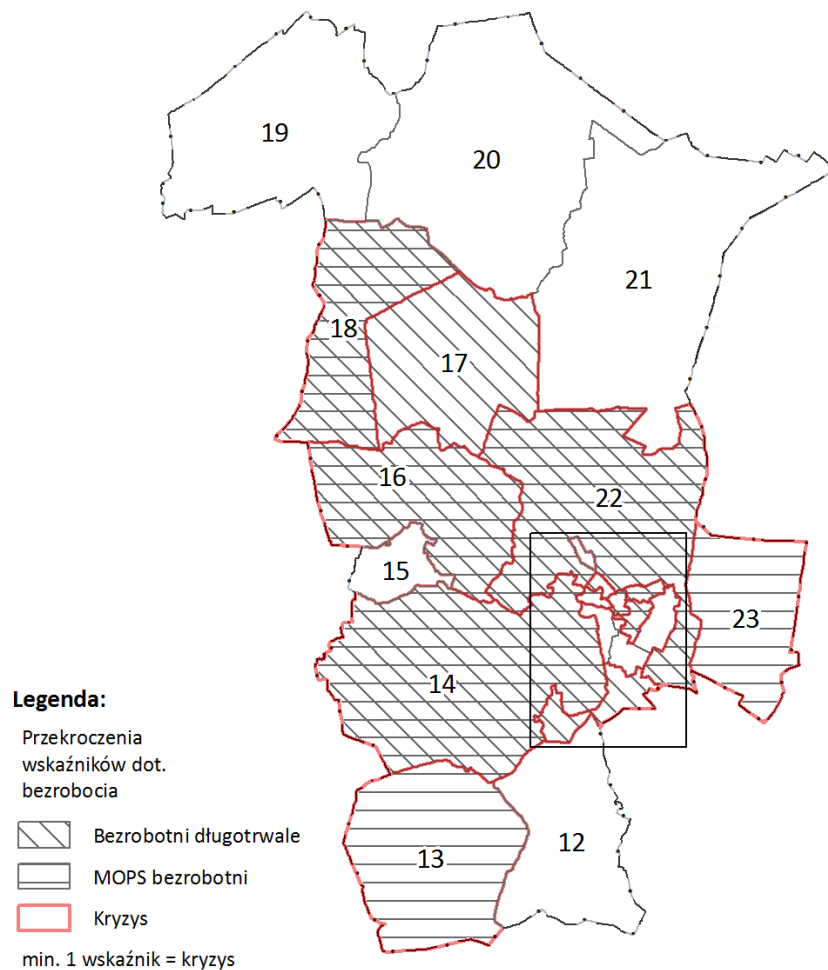
Tab. II. 2 Koncentracja niekorzystnych zjawisk w zakresie bezrobocia – wskaźnik zbiorczy¹²

Źródło: opracowanie własne

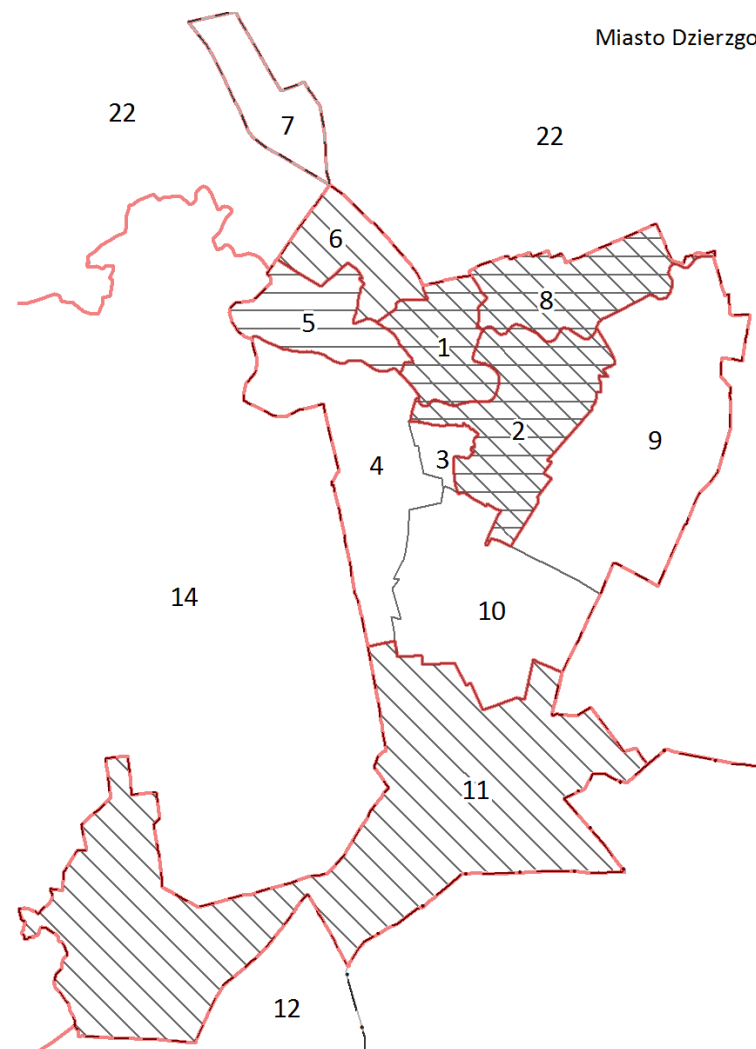
¹² Znakiem „X” oznaczono wartości gorsze od średniej dla gminy.

Gmina Dzierzgoń

Miasto Dzierzgoń

Rys. II. 8 Koncentracja niekorzystnych zjawisk w zakresie bezrobocia

Źródło: opracowanie własne

II.3 Ryzyko wykluczenia społecznego z powodu ubóstwa

Wprowadzenie

W ostatnich latach w Dzierzgoniu (podobnie jak w regionie i całym kraju) obserwowano spadek liczby osób objętych pomocą społeczną. W 2021 r.¹³ pomocą społeczną objętych było 320 rodzin i 654 osoby w tych rodzinach. W porównaniu z rokiem 2013¹⁴, liczba rodzin objętych pomocą społeczną zmniejszyła się o 64%, a liczba osób w rodzinach – o 60%.

Widoczne są również zmiany w przyczynach udzielania pomocy. W 2013 r. głównymi przyczynami objęcia rodzin pomocą społeczną były ubóstwo i bezrobocie, a w dalszej kolejności: długotrwała lub ciężka choroba, niepełnosprawność, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego oraz alkoholizm. W 2021 r. ubóstwo pozostało głównym powodem korzystania ze świadczeń, jednak na drugim i trzecim miejscu na liście powodów przyznawania świadczenia z pomocy społecznej znalazły się długotrwała lub ciężka choroba oraz niepełnosprawność. Kolejnymi przyczynami objęcia wsparciem były: bezrobocie oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego oraz alkoholizm.

Analiza przyczyn udzielania świadczeń z pomocy społecznej wskazuje, iż rodziny w najtrudniejszej sytuacji finansowej to w znacznej mierze rodziny dotknięte problemem niepełnosprawności i/lub niezdolności do pracy zarobkowej z uwagi na stan zdrowia osób dorosłych prowadzących gospodarstwo domowe. Jest to zależność od lat obserwowana i opisywana w raportach GUS na temat ubóstwa w Polsce¹⁵. W 2016 r. niedostatkiem dotknięta była połowa osób z gospodarstw domowych, w których była przynajmniej jedna osoba niepełnosprawna, podczas gdy w gospodarstwach bez osób z niepełnosprawnością udział ten wynosił 37%. W 2020 r. wartość stopy ubóstwa skrajnego wśród osób z gospodarstw z co najmniej jedną osobą z niepełnosprawnością wyniosła prawie 8%, podczas gdy w gospodarstwach bez osób z niepełnosprawnością wynosiła ona niecałe 5%. Dla ubóstwa relatywnego wartości te wynosiły odpowiednio 17 i 11%.

Analiza wskaźnikowa

W celu zdiagnozowania wewnątrzmijskiego zróżnicowania zjawiska ubóstwa przeanalizowano w układzie przyjętych jednostek referencyjnych następujące wskaźniki:

- 1) liczba osób objętych pomocą społeczną na 100 mieszkańców,
- 2) odsetek osób objętych pomocą społeczną z tytułu ubóstwa w ogólnej liczbie osób objętych pomocą społeczną,
- 3) odsetek osób objętych pomocą społeczną z tytułu niepełnosprawności w ogólnej liczbie osób objętych pomocą społeczną,
- 4) odsetek osób objętych pomocą społeczną z tytułu choroby w ogólnej liczbie osób objętych pomocą społeczną.

Kontekstowo przeanalizowano również:

¹³ Dane za 2021 r. według MRiPS-03 Sprawozdanie roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach.

¹⁴ Dane za 2013 r. według SRMIGD 2014-2024.

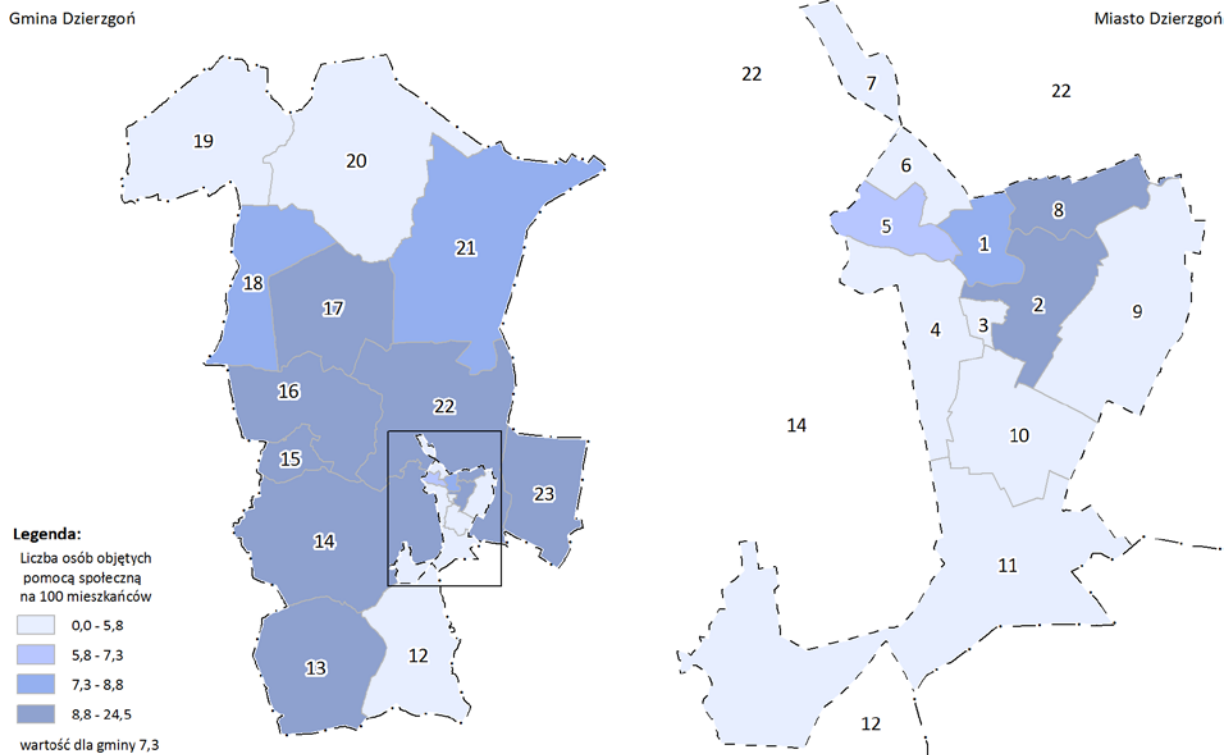
¹⁵ <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/ubostwo-pomoc-spoeczna/ubostwo-w-polsce-w-latach-2019-i-2020,1,10.html>

5) wysokość zaległości czynszowych w mieszkaniowym zasobie komunalnym na 1 osobę.

Wskaźnik dotyczący liczby osób objętych pomocą społeczną z powodu bezrobocia przeanalizowano w rozdz. II.2 Ryzyko wykluczenia społecznego z powodu bezrobocia, a wskaźniki dotyczące liczby osób objętych pomocą społeczną z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego oraz alkoholizmu w rozdz. II.4 Zagrożenie bezpieczeństwa.

Na rysunkach poniżej przedstawiono koncentrację zjawisk w zakresie ubóstwa.

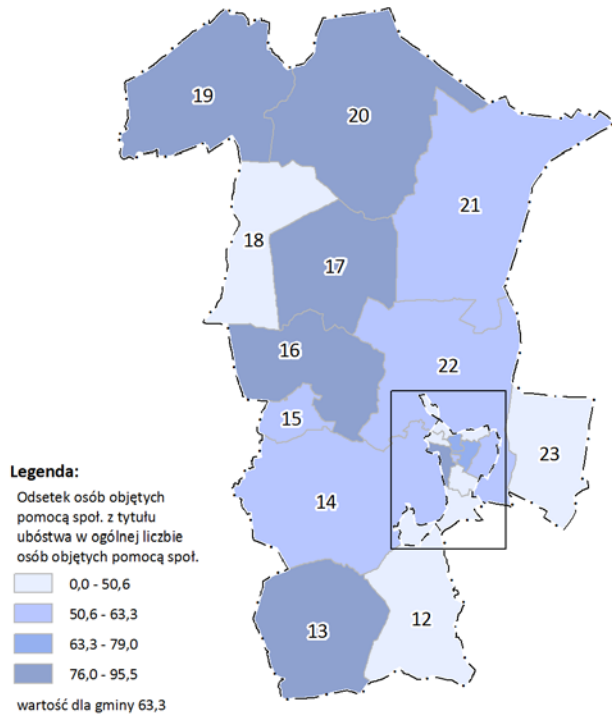

Rys. II. 9 Liczba osób objętych pomocą społeczną na 100 mieszkańców

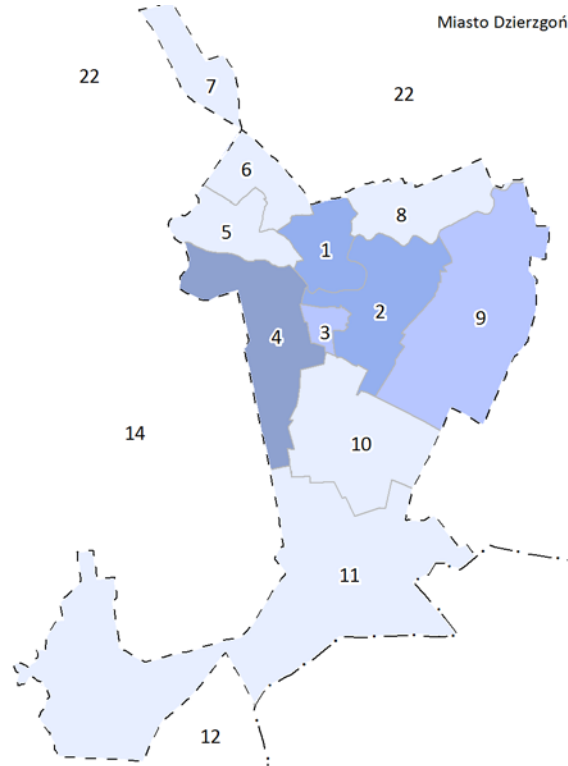
Źródło: opracowanie własne

Gmina Dzierżgoń

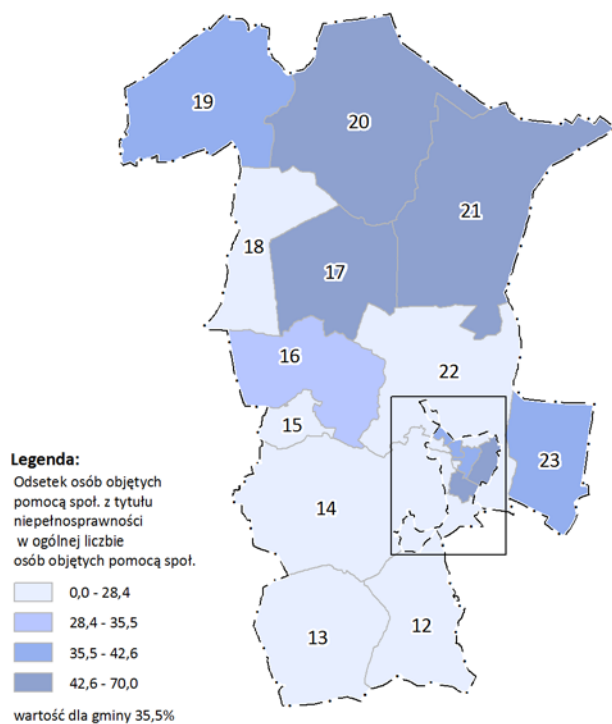
Miasto Dzierżgoń

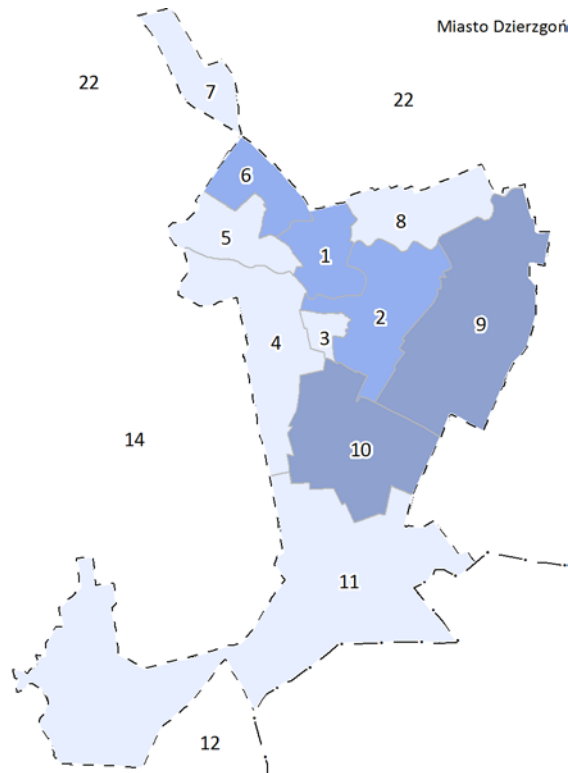
Rys. II. 10 Odsetek osób objętych pomocą społeczną z tytułu ubóstwa w ogólnej liczbie osób objętych pomocą społeczną

Źródło: opracowanie własne

Gmina Dzierżgoń

Miasto Dzierżgoń

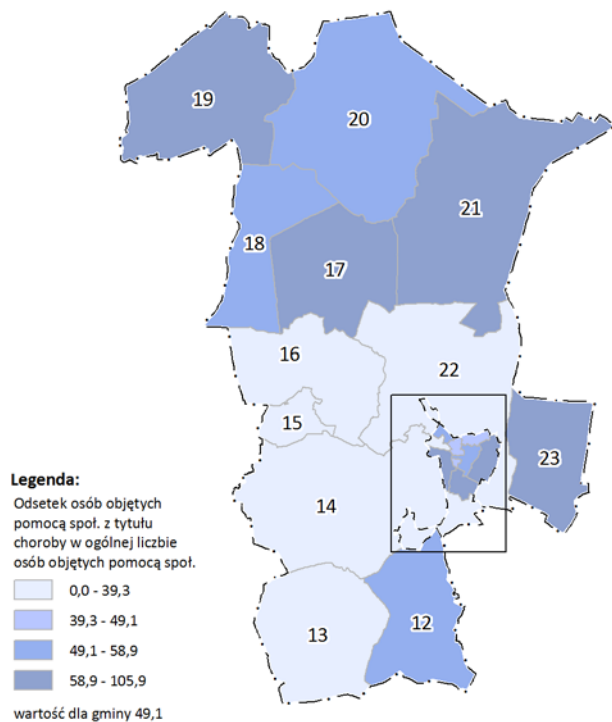

Rys. II. 11 Odsetek osób objętych pomocą społeczną z tytułu niepełnosprawności w ogólnej liczbie osób objętych pomocą społeczną

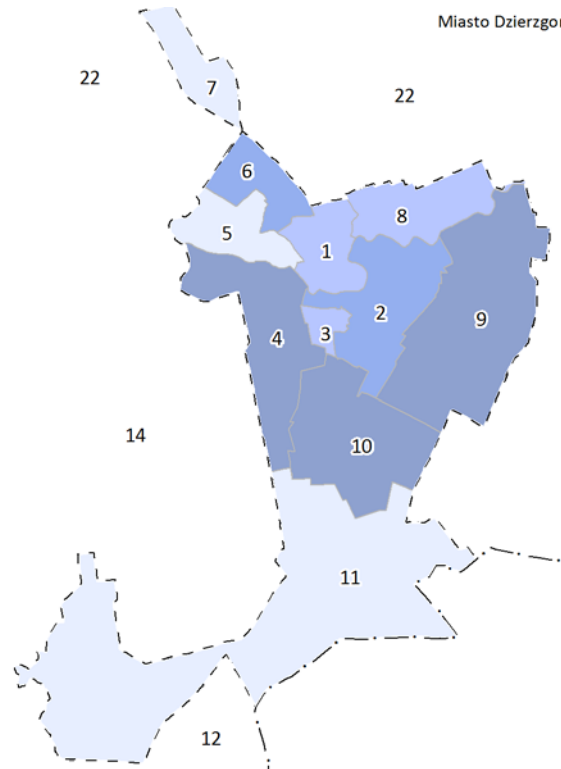
Źródło: opracowanie własne

Gmina Dzierżogóń

Miasto Dzierżogóń

Rys. II. 12 Odsetek osób objętych pomocą społeczną z tytułu choroby w ogólnej liczbie osób objętych pomocą społeczną

Źródło: opracowanie własne

Na 23 jednostki referencyjne, wartości wskaźników gorsze od średniej dla gminy odnotowano:

- w zakresie liczby osób, którym przyznano świadczenia z pomocy społecznej na 100 mieszkańców – w 12 jednostkach (3 w mieście, 9 na obszarze wiejskim),
- w zakresie odsetka osób objętych pomocą społeczną z tytułu ubóstwa w ogólnej liczbie osób objętych pomocą społeczną – w 9 jednostkach (4 w mieście, 5 na obszarze wiejskim),
- w zakresie odsetka osób objętych pomocą społeczną z tytułu niepełnosprawności w ogólnej liczbie osób objętych pomocą społeczną – w 9 jednostkach (4 w mieście, 5 na obszarze wiejskim),
- w zakresie odsetka osób objętych pomocą społeczną z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby choroby w ogólnej liczbie osób objętych pomocą społeczną – w 11 jednostkach (4 w mieście, 7 na obszarze wiejskim).

W 2021 r. pomocą społeczną objęte były 654 osoby¹⁶. Średnia wartość wskaźnika w przeliczeniu na 100 mieszkańców wyniosła 7,3. ¾ jednostek, w których odnotowano wyższą od średniej wartość wskaźnika to jednostki położone na obszarze wiejskim. Zdecydowanie najtrudniejsza sytuacja pod tym względem jest w jednostce Ankamaty, gdzie na 100 mieszkańców 24 objętych jest pomocą społeczną. Kolejny najwyższy wynik (13 na 100 osób objętych pomocą społeczną) odnotowano w jednostkach Poliksy oraz Okrzei - 3 Maja.

¹⁶ Dane dotyczą osób w rodzinach.

Głównymi powodami korzystania ze świadczeń pomocy społecznej były: ubóstwo, długotrwała lub ciężka choroba oraz niepełnosprawność. Udział osób objętych pomocą z tych powodów wynosił w 2021 r. odpowiednio 63, 49 i 35%. Jednostkami z najwyższym odsetkiem osób objętych pomocą społeczną z tytułu ubóstwa były: Jasna (95%), Poliksy (91%) oraz 11 Listopada - Słoneczna, Tywęży i Żuławka Sztumska (po 87%), z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby – Bruk (70%), a z tytułu niepełnosprawności – Zawadzkiego - Kościuszki i Pogodna (ponad 90%).

Analiza korelacji wskaźników wykazała, iż wśród 9 jednostek o ponadprzeciętnym odsetku osób objętych pomocą społeczną z tytułu niepełnosprawności, tylko w 1 jednostce nie odnotowano wyższej od średniej dla gminy wartości wskaźnika w zakresie osób objętych pomocą społeczną z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby. W związku z powyższym zdecydowano, iż do delimitacji obszaru kryzysowego w zakresie ubóstwa wykorzystanie zostanie jeden z tych wskaźników. Za wyborem wskaźnika dotyczącego odsetka osób objętych pomocą społeczną z tytułu niepełnosprawności przemawiają wyniki cyklicznych badań GUS na temat ubóstwa w Polsce, z których wynika, iż obecność w gospodarstwach domowych osób z niepełnosprawnością jest istotnym czynnikiem zwiększającym zagrożenie ubóstwem (szerzej we wprowadzeniu).

Kontekstowo przeanalizowano również wysokości zaległości czynszowych w mieszkaniowym zasobie komunalnym na 1 osobę. Wartości wyższe od średniej dla gminy (wynoszącej 392 zł) odnotowano w 8 jednostkach, w tym w 2 w mieście i 6 na obszarze wiejskim. Najwyższe średnie zaległości czynszowe mają mieszkańcy zasobu komunalnego w jednostkach: Ankamaty (2699 zł/os.) oraz Bruk i Limanowskiego (odpowiednio 1083 i 1030 zł/os.). Jednocześnie Limanowskiego było jedyną jednostką, w której nie stwierdzono ponadprzeciętnych wartości żadnego z analizowanych wskaźników dotyczących świadczeń z pomocy społecznej.

Podsumowanie

Jednostki o największym nasileniu problemów w zakresie ubóstwa wyznaczono na podstawie wartości wskaźnika zbiorczego. **Za tereny w najtrudniejszej sytuacji uznano jednostki, w których odnotowano wartości wyższe od średniej dla gminy dla co najmniej 2 z 3 analizowanych wskaźników:**

- **liczba osób objętych pomocą społeczną na 100 mieszkańców,**
- **odsetek osób objętych pomocą społeczną z tytułu ubóstwa w ogólnej liczbie osób objętych pomocą społeczną,**
- **odsetek osób objętych pomocą społeczną z tytułu niepełnosprawności w ogólnej liczbie osób objętych pomocą społeczną.**

Tak określone kryterium spełnia 9 jednostek, w tym:

- 2 w mieście: Centrum (1¹⁷), Wojska Polskiego - Traugutta (2);
- 7 na obszarze wiejskim: Tywęży (13), Poliksy (16), Bruk (17), Żuławka Sztumska (19), Jasna (20), Bągart (21), Prakwice (23).

Budowę wskaźnika zbiorczego obrazującego koncentrację niekorzystnych zjawisk w zakresie ubóstwa przedstawiono w Tab. II. 3. Przestrzenny rozkład natężenia zjawisk przedstawia Rys. II. 13.

¹⁷ W nawiasach podano numery jednostek referencyjnych.

Nr jedn. ref.	Nazwa jednostki referencyjnej	Liczba osób, objętych pomocą społeczną na 100 mieszkańców	Odsetek osób objętych pomocą społeczną z tytułu ubóstwa w ogólnej liczbie osób objętych pomocą społeczną	Odsetek osób objętych pomocą społeczną z tytułu niepełnosprawności w ogólnej liczbie osób objętych pomocą społeczną	Wartość wskaźnika zbiorczego w zakresie ubóstwa (max. 3)	Natężenie zjawisk kryzysowych w zakresie ubóstwa (wskaźnik zbiorczy >=2)
1	Centrum	X	X	X	3	X
2	Wojska Polskiego - Traugutta	X	X	X	3	X
3	os. Krasickiego				0	
4	Pogodna		X		1	
5	Limanowskiego				0	
6	os. Jagiełły			X	1	
7	os. Westerplatte				0	
8	Okrzei - 3 Maja	X			1	
9	os. Jana Pawła II - Ogrodowa				0	
10	Zawadzkiego - Kościuszki			X	1	
11	11 Listopada - Słoneczna		X		1	
12	Minięta				0	
13	Tyweży	X	X		2	X
14	Morany	X			1	
15	Ankamaty	X			1	
16	Poliksy	X	X		2	X
17	Bruk	X	X	X	3	X
18	Budzisz	X			1	
19	Żuławka Sztumska		X	X	2	X
20	Jasna		X	X	2	X
21	Bągart	X		X	2	X
22	Nowiec	X			1	
23	Prakwice	X		X	2	X

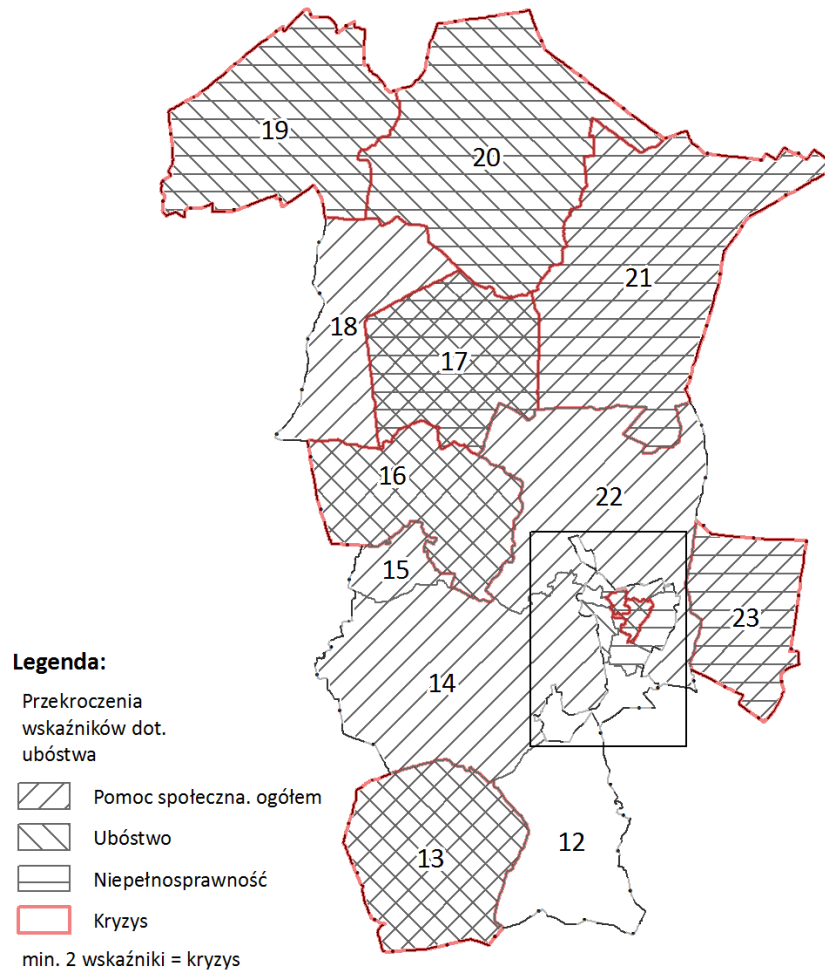
Tab. II. 3 Koncentracja niekorzystnych zjawisk w zakresie ubóstwa – wskaźnik zbiorczy¹⁸

Źródło: opracowanie własne

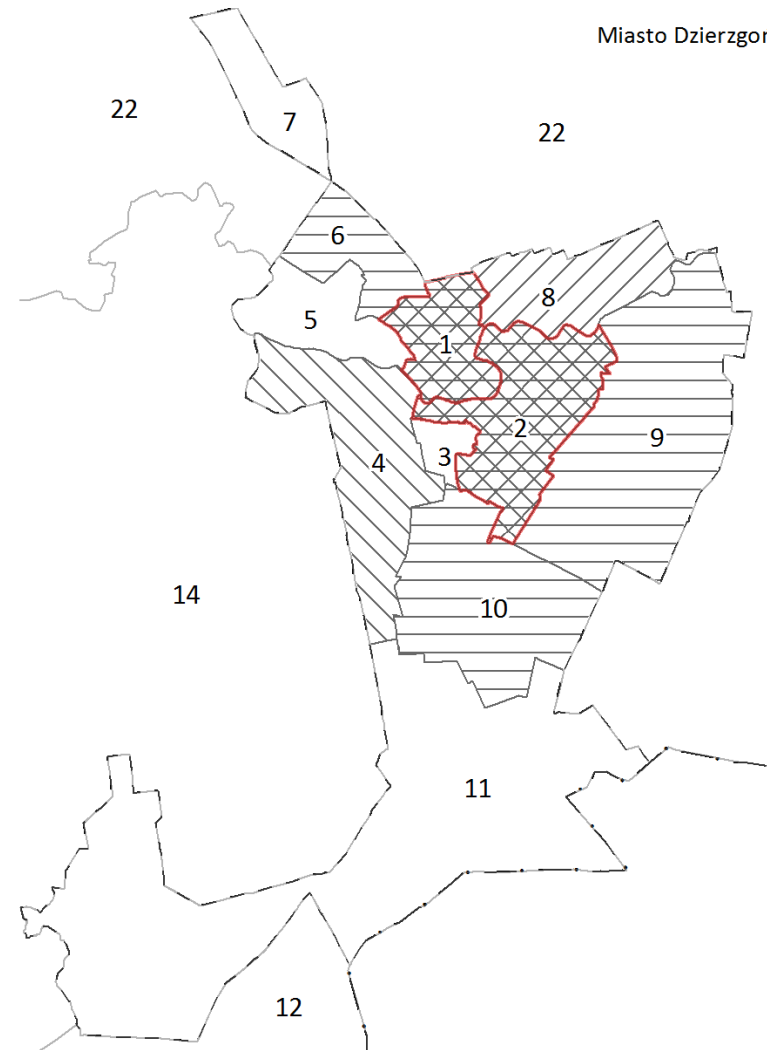
¹⁸ Znakiem „X” oznaczono wartości gorsze od średniej dla gminy.

Gmina Dzierzgoń

Miasto Dzierzgoń

Rys. II. 13 Koncentracja niekorzystnych zjawisk w zakresie ubóstwa
Źródło: opracowanie własne

II.4 Zagrożenie bezpieczeństwa

Wprowadzenie

Jednym z negatywnych zjawisk społecznych podlegających analizie w ramach diagnozy służącej wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji jest przestępczość. Dla uzyskania pełniejszego obrazu zdecydowano o rozszerzeniu diagnozy o dodatkowe wskaźniki, których zadaniem było pokazanie dysfunkcji w rodzinach, generujących często większe poczucie niepewności oraz wywołujących groźniejsze w skutkach konsekwencje niż zagrożenia zewnętrzne.

Za punkt wyjścia przyjęto analizę problemów alkoholowych. Z badań wynika, że nadużywanie alkoholu dotyczy ponad 2,5 mln Polaków (tj. około 7% populacji), a 700-900 tys. osób (około 2% populacji) jest uzależnionych od alkoholu.¹⁹ Jeśli by przyjąć te założenia można stwierdzić, że statystycznie problem uzależnienia od alkoholu może dotyczyć około 180 mieszkańców Dzierzgonia (nie licząc rodzin osób uzależnionych). Jednak ze względu na to, że alkoholizm jest problemem bardzo wrażliwym, nie zawsze jest on ujawniany, a jego rzeczywista skala jest trudna do zidentyfikowania. W 2021 r. do Gminnej Komisji ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Dzierzgoniu wpłynęło 47 wniosków o skierowanie na przymusowe leczenie odwykowe. Pomocą społeczną z powodu alkoholizmu objętych były 33 rodziny (o 13 rodzin mniej niż w 2013 r.).²⁰

Poważną dysfunkcją rodziny, często związaną z współwystępowaniem problemów alkoholowych jest przemoc. Z danych ogólnopolskich publikowanych przez policję²¹ wynika, iż liczba osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie wzrosła w okresie 2012-2021 o 26%. Mimo spadku odsetka osób stosujących przemoc w rodzinie pod wpływem alkoholu (z 61% w 2012 do 52% w 2021 r.), nadal stanowią oni większość. Podobnie jak w przypadku alkoholizmu rzeczywista skala zjawiska przemocy w rodzinie jest trudna do rozpoznania. Z danych Zespołu Interdyscyplinarnego Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Dzierzgoniu wynika, iż w 2021 r. prowadzonych było 216 procedur Niebieskiej karty.

Uzależnienia często związane są z życiową niezaradnością, w tym problemami natury opiekuńczo-wychowawczej czy brakiem umiejętności prowadzenia gospodarstwa domowego. W 2021 r. świadczenia na podstawie ustawy o pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego przyznano 54 rodzinom (w 2013 r. było to 136 rodzin).²²

Przeanalizowano również dane na temat liczby interwencji policji, zarówno publicznych, jak i domowych, a także opinie samych mieszkańców na temat bezpieczeństwa i porządku publicznego wyrażone w BAM.

¹⁹ <https://stopuzaleznieniom.pl/fakty-o-alkoholu/statystyki-spozycia-alkoholu/>, dostęp 12.05.2022 r.

²⁰ Dane za 2021 r. według MRiPS-03 Sprawozdanie roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach. Dane za 2013 r. według SRMIGD 2014-2024.

²¹ <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przemoc-w-rodzinie/201373,Przemoc-w-rodzinie-dane-od-2012-roku.html> (dostęp 12.05.2022 r.)

²² Dane za 2021 r. według MRiPS-03 Sprawozdanie roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach. Dane za 2013 r. według SRMIGD 2014-2024.

Połowa osób uczestniczących w badaniu ocenia bezpieczeństwo i porządek publiczny w gminie „raczej dobrze” lub „zdecydowanie dobrze”. Jeśli doliczyć odpowiedzi „ani dobrze, ani źle” (27%), to zdecydowana większość (77%) nie zgłasza zastrzeżeń w tym zakresie. Jednak 17% ankietowanych wyraziło negatywną ocenę (odpowiedzi „raczej źle” lub „zdecydowanie źle”), co oznacza, iż znacząca część osób (blisko 1/5) może doświadczać braku bezpieczeństwa lub obserwować taki deficyt w swoim otoczeniu. Analiza odpowiedzi ze względu na wiek wskazuje, iż najgorzej sytuację oceniają osoby w wieku 18 lat i poniżej oraz w wieku 19-25 lat (odpowiednio 26 i 25% odpowiedzi „raczej źle” lub „zdecydowanie źle”). Jednocześnie to właśnie w grupie osób w wieku 19-25 lat odnotowano najwyższy odsetek odpowiedzi „raczej dobrze” lub „zdecydowanie dobrze” (67%). Na drugim miejscu pod względem udziału pozytywnych ocen analizowanego zagadnienia znalazły się osoby powyżej 65. roku życia (65% wskazań). Na problemy w zakresie bezpieczeństwa i porządku publicznego częściej wskazywali mężczyźni (22%) niż kobiety (15%); częściej osoby mieszkające w mieście (22%) niż na wsi (14%).

Analiza wskaźnikowa

W celu zdiagnozowania wewnątrzmiejskiego zróżnicowania poziomu przestępczości oraz innych zjawisk mających wpływ na poczucie bezpieczeństwa mieszkańców, przeanalizowano w układzie przyjętych jednostek referencyjnych następujące wskaźniki:

- 1) liczba interwencji policji na 100 mieszkańców,
- 2) liczba Niebieskich kart na 100 mieszkańców,
- 3) liczba wniosków skierowanych do GKRPA na 100 mieszkańców,
- 4) liczba osób objętych pomocą społeczną z powodu alkoholizmu na 100 mieszkańców,
- 5) liczba osób objętych pomocą społeczną z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego na 100 mieszkańców.

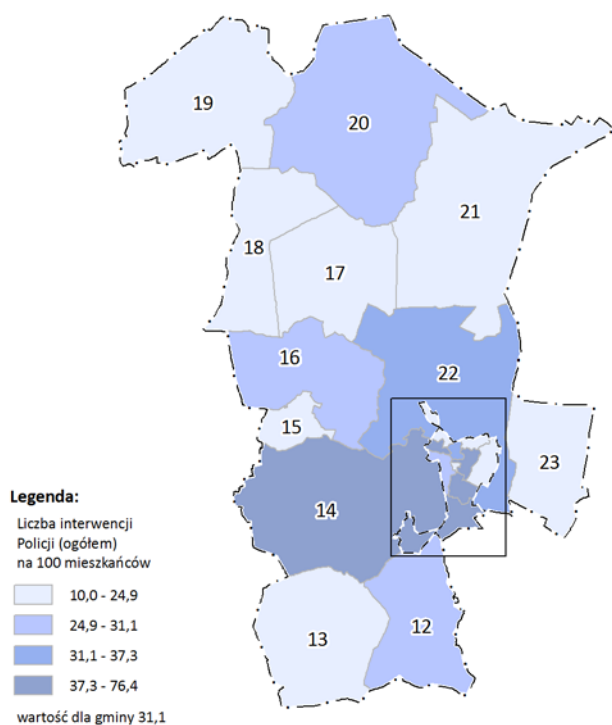
Kontekstowo przeanalizowano również wskaźniki:

- 6) liczba publicznych interwencji policji na 100 mieszkańców,
- 7) liczba domowych interwencji policji na 100 mieszkańców.

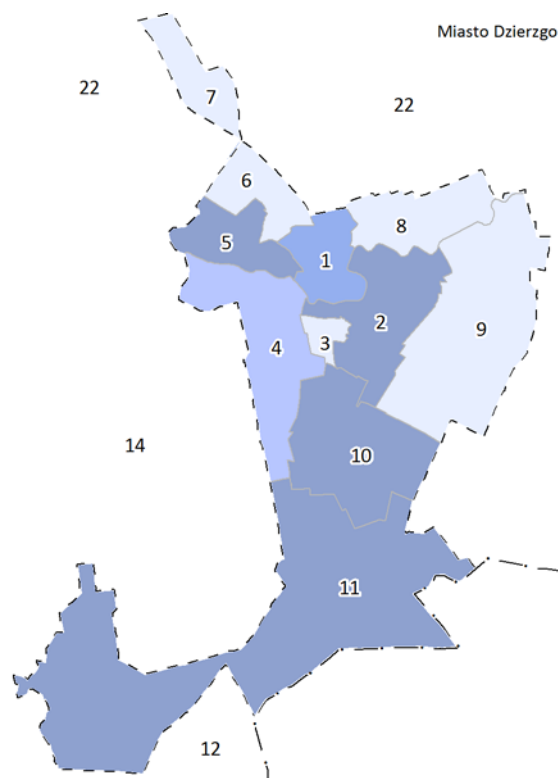
Na rysunkach poniżej przedstawiono koncentrację zjawisk w analizowanym zakresie.

Gmina Dzierżoń

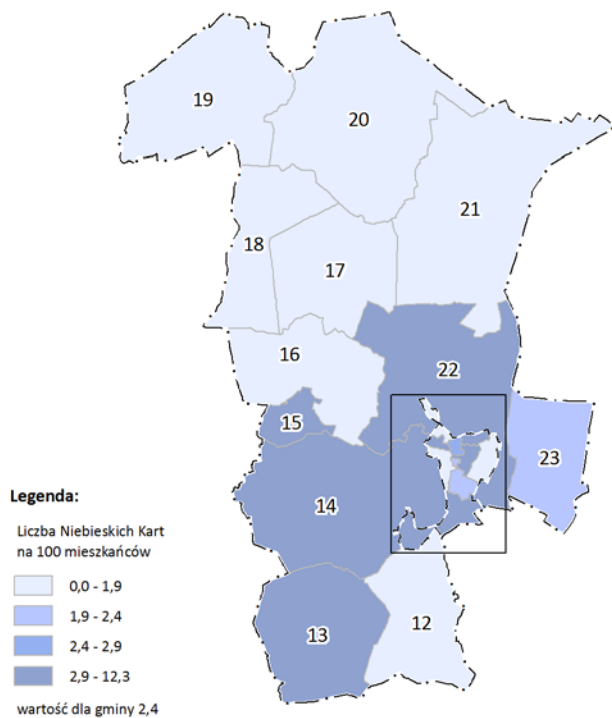
Miasto Dzierżoń

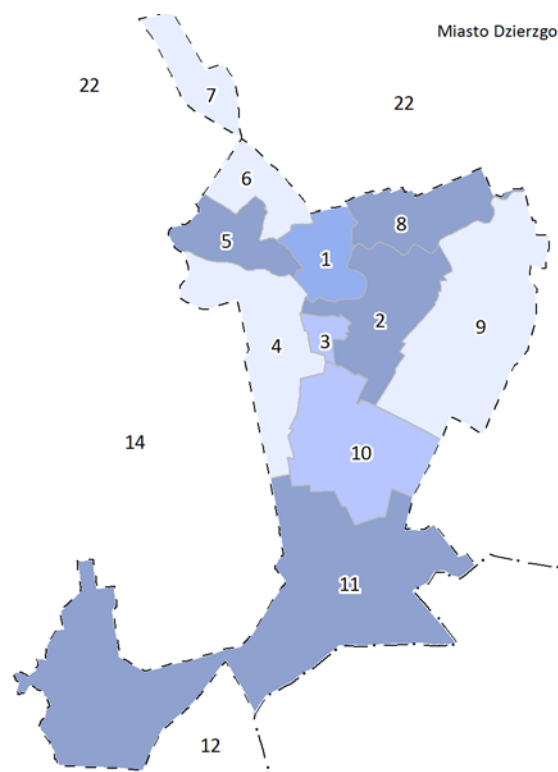
Rys. II. 14 Liczba interwencji policji na 100 mieszkańców

Źródło: opracowanie własne

Gmina Dzierżoń

Miasto Dzierżoń

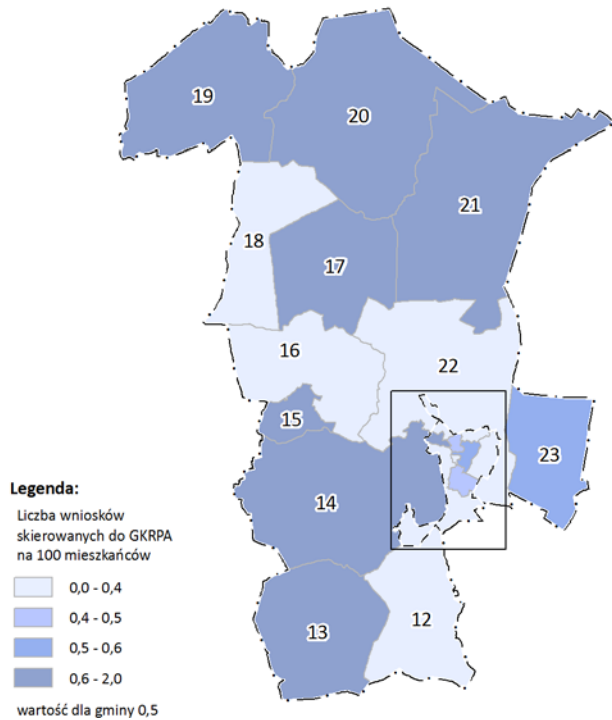

Rys. II. 15 Liczba Niebieskich kart na 100 mieszkańców

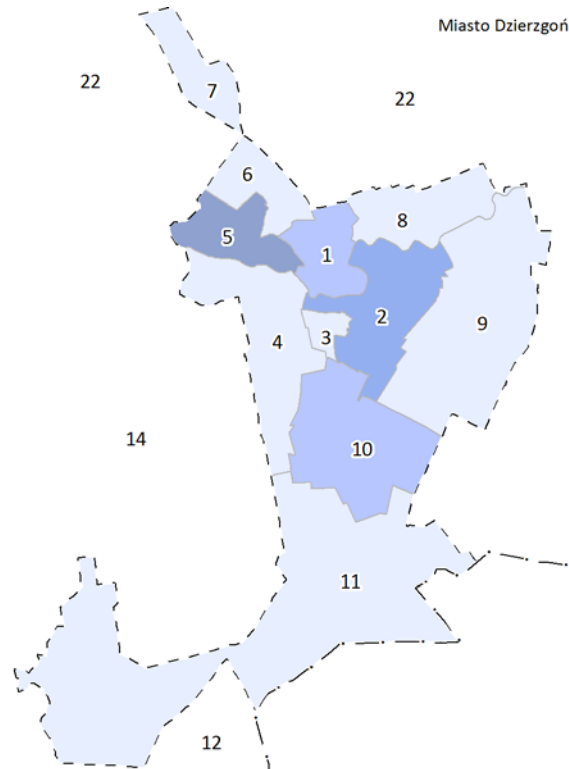
Źródło: opracowanie własne

Gmina Dzierżoń

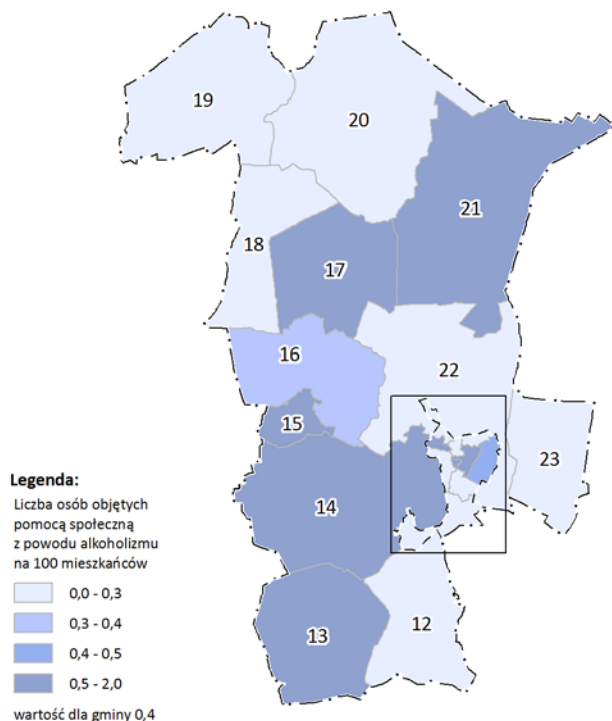
Miasto Dzierżoń

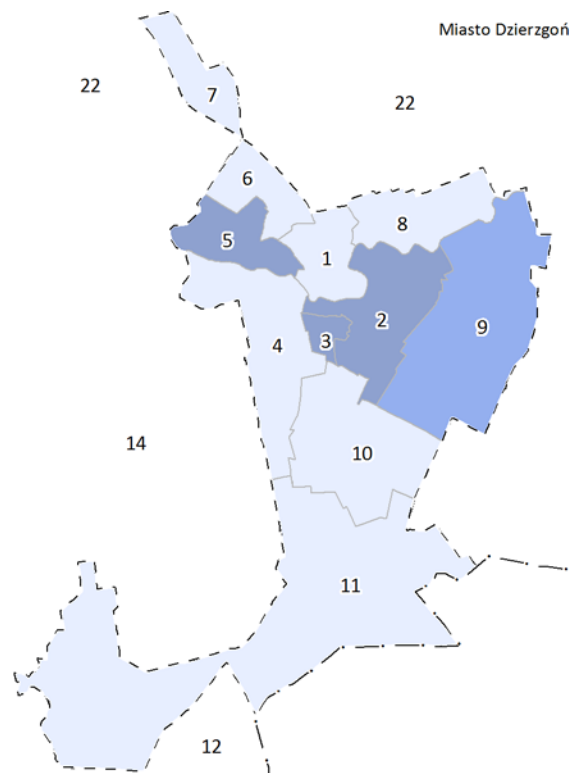
Rys. II. 16 Liczba wniosków skierowanych do GKRPA na 100 mieszkańców

Źródło: opracowanie własne

Gmina Dzierżoń

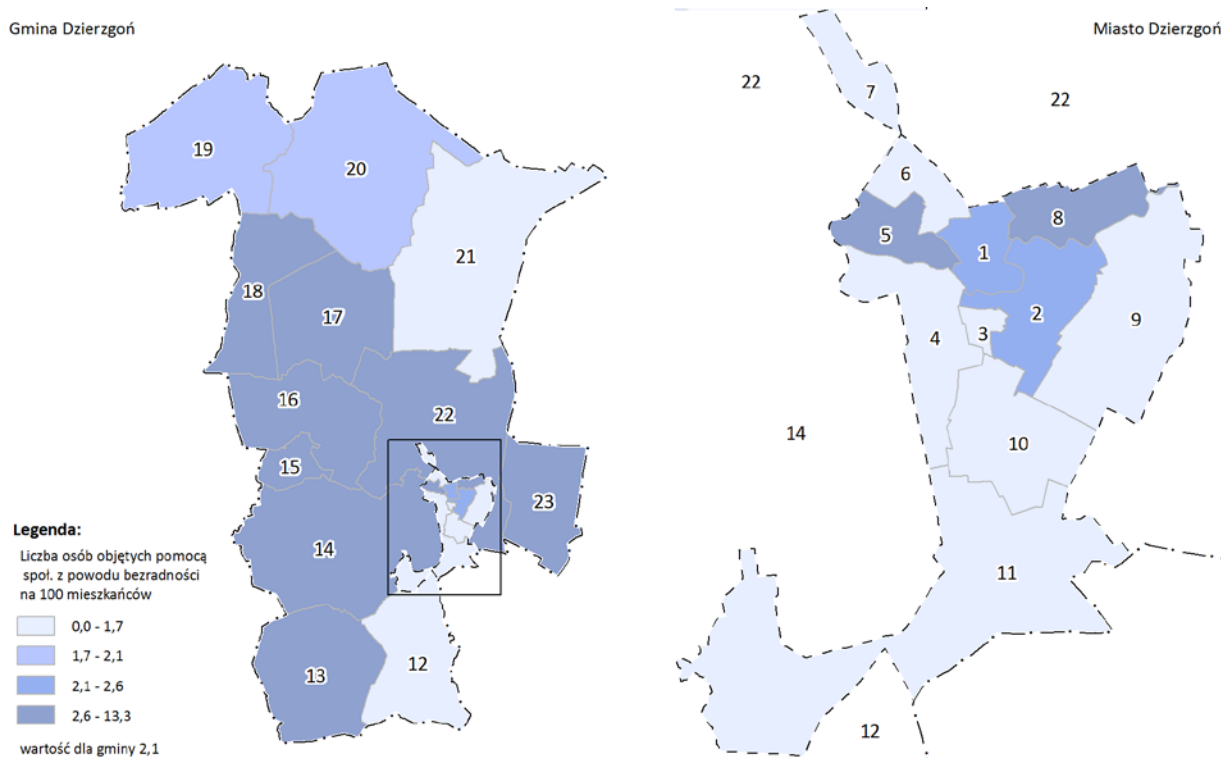

Miasto Dzierżoń

Rys. II. 17 Liczba osób objętych pomocą społeczną z powodu alkoholizmu na 100 mieszkańców

Źródło: opracowanie własne

Rys. II. 18 Liczba osób objętych pomocą społeczną z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego na 100 mieszkańców

Źródło: opracowanie własne

Na 23 jednostki referencyjne, wartości wskaźników gorsze od średniej dla gminy odnotowano:

- w zakresie liczby interwencji policji na 100 mieszkańców – w 7 jednostkach (5 w mieście, 2 na obszarze wiejskim),
- w zakresie liczby Niebieskich kart na 100 mieszkańców – w 9 jednostkach (5 w mieście, 4 na obszarze wiejskim),
- w zakresie liczby wniosków skierowanych do GKRPA na 100 mieszkańców – w 10 jednostkach (2 w mieście, 8 na obszarze wiejskim),
- w zakresie liczby osób objętych pomocą społeczną z powodu alkoholizmu na 100 mieszkańców – w 9 jednostkach (4 w mieście, 5 na obszarze wiejskim),
- w zakresie liczby osób objętych pomocą społeczną z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego na 100 mieszkańców – w 12 jednostkach (4 w mieście, 8 na obszarze wiejskim).

W 2021 r. na terenie miasta i gminy Dzierzgoń odnotowano 2782 interwencje policji, w tym 2438 interwencji publicznych i 344 interwencje domowe. Zdecydowanie najwięcej interwencji publicznych odnotowano w jednostkach: Wojska Polskiego - Traugutta (494), Centrum (249), 11 Listopada - Słoneczna (196), Morany (191) oraz os. Jagiełły i Zawadzkiego - Kościuszki (po 158); najmniej – w jednostkach os. Westerplatte (27), Budzisz (24) i Ankamaty (13).

W przeliczeniu na 100 mieszkańców średnia liczba interwencji ogółem wyniosła 31, a jednostkami o najwyższej wartości wskaźnika były: 11 Listopada - Słoneczna i Zawadzkiego - Kościuszki (odpowiednio 76 i 75 interwencji) oraz Wojska Polskiego - Traugutta (68). W tych 3 jednostkach odnotowano również najwyższe wartości wskaźnika interwencji

publicznych na 100 mieszkańców (wartości wskaźników od 64 do 73, przy średniej dla gminy 27). O ile natężenie niebezpiecznych zachowań w przestrzeni publicznej w mieście jest typowe, o tyle w Dzierzgoniu nie występuje ich koncentracja w centrum miasta – 2 z 3 jednostek o ponadprzeciętnej wartości wskaźnika interwencji policji nie są położone w centrum miejscowości (Zawadzkiego - Kościuszki oraz 11 Listopada - Słoneczna).

Analiza wskaźników obrazujących różnego rodzaju dysfunkcje w rodzinach, dotyczące:

- domowych interwencji policji
- Niebieskich kart,
- wniosków skierowanych do GKRPA,
- osób objętych pomocą społeczną z powodu alkoholizmu oraz
- osób objętych pomocą społeczną z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego

(wszystkie te wskaźniki w przeliczeniu na 100 mieszkańców) wskazuje (choć nie zawsze) na istniejące współzależności problemów alkoholowych, przemocy i bezradności.

Statystyka dotycząca liczby przekroczeń wartości ww. wskaźników w stosunku do średniej dla gminy przedstawia się następująco:

- w 2 jednostkach odnotowano wartości gorsze od średniej dla wszystkich 5 wskaźników,
- w 3 jednostkach – dla 4 wskaźników,
- w 3 jednostkach – dla 3 wskaźników,
- w 3 jednostkach – dla 2 wskaźników,
- w 8 jednostkach – dla 1 wskaźnika,
- w 4 jednostkach wartości wszystkich ww. wskaźników były poniżej średniej dla gminy.

Przeanalizowano również korelację wskaźników dotyczących problemów alkoholowych, tj. wniosków skierowanych do GKRPA oraz osób objętych pomocą społeczną z powodu alkoholizmu. W 7 z 12 jednostek (58%), w których odnotowano wyższą od średniej wartość choć jednego z ww. wskaźników, przekroczone były oba. Uwzględniając powyższe zdecydowano o ograniczeniu liczby wskaźników, w oparciu o które wyznaczono o jednostki o największej koncentracji niekorzystnych zjawisk w zakresie bezpieczeństwa (nieuwzględnianiu wskaźnika liczby osób, którym przyznano świadczenia na podstawie ustawy o pomocy społecznej z powodu alkoholizmu na 100 mieszkańców).

Podsumowanie

Jednostki o największym nasileniu problemów w zakresie bezpieczeństwa wyznaczono na podstawie wartości wskaźnika zbiorczego. **Za tereny w najtrudniejszej sytuacji uznano jednostki, w których odnotowano wartości wyższe od średniej dla gminy dla co najmniej 3 z 4 niżej wymienionych wskaźników:**

- **liczba interwencji policji na 100 mieszkańców,**
- **liczba Niebieskich kart na 100 mieszkańców,**
- **liczba wniosków skierowanych do GKRPA na 100 mieszkańców,**
- **liczba osób objętych pomocą społeczną z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego na 100 mieszkańców.**

Tak określone kryterium spełnia 7 jednostek, w tym:

- 3 w mieście: Centrum (1²³), Wojska Polskiego - Traugutta (2), Limanowskiego (5);
- 4 na obszarze wiejskim: Tywęzy (13), Morany (14), Ankamaty (15), Nowiec (22).

Budowę wskaźnika zbiorczego obrazującego koncentrację niekorzystnych zjawisk w zakresie bezpieczeństwa przedstawiono w Tab. II. 4. Przestrzenny rozkład natężenia zjawisk przedstawia Rys. II. 19.

²³ W nawiasach podano numery jednostek referencyjnych.

Nr jedn. ref.	Nazwa jednostki referencyjnej	Liczba interwencji Policji (ogółem) na 100 mieszkańców	Liczba Niebieskich Kart na 100 mieszkańców	Liczba wniosków skierowanych do GKRPA na 100 mieszkańców	Liczba osób objętych pomocą społeczną z powodu bezradności na 100 mieszkańców	Wartość wskaźnika zbiorczego w zakresie bezpieczeństwa (max. 4)	Natężenie zjawisk kryzysowych w zakresie bezpieczeństwa (wskaźnik zbiorczy >=3)
1	Centrum	X	X		X	3	X
2	Wojska Polskiego - Traugutta	X	X	X	X	4	X
3	os. Krasickiego					0	
4	Pogodna					0	
5	Limanowskiego	X	X	X	X	4	X
6	os. Jagiełły					0	
7	os. Westerplatte					0	
8	Okrzei - 3 Maja		X		X	2	
9	os. Jana Pawła II - Ogrodowa					0	
10	Zawadzkiego - Kościuszki	X				1	
11	11 Listopada - Słoneczna	X	X			2	
12	Minięta					0	
13	Tyweży		X	X	X	3	X
14	Morany	X	X	X	X	4	X
15	Ankamaty		X	X	X	3	X
16	Poliksy				X	1	
17	Bruk			X	X	2	
18	Budzisz				X	1	
19	Żuławka Sztumska			X		1	
20	Jasna			X		1	
21	Bągart			X		1	
22	Nowiec	X	X		X	3	X
23	Prakwice			X	X	2	

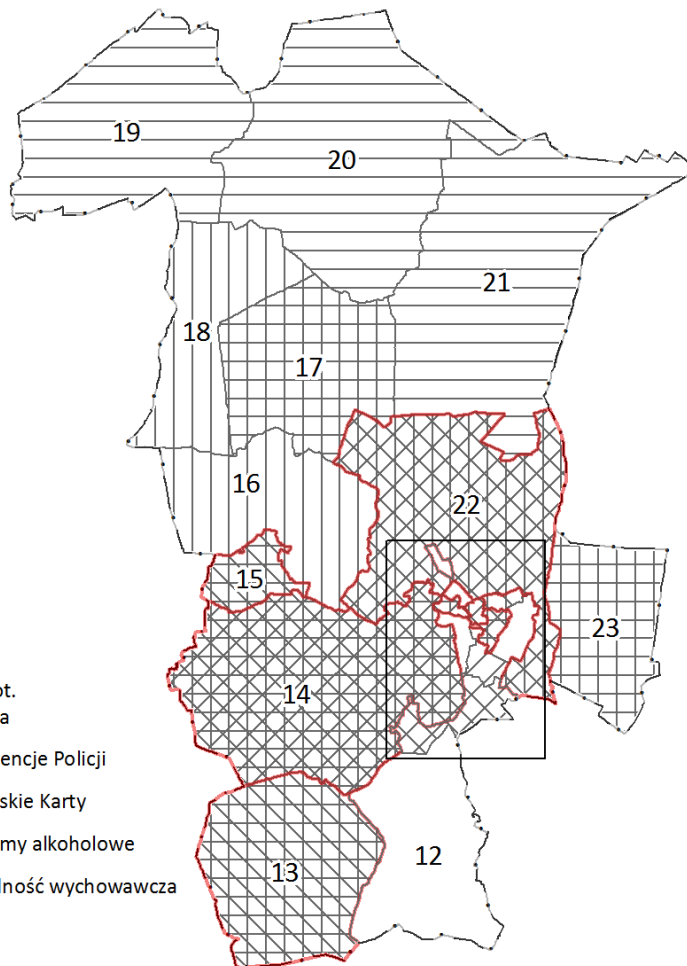
Tab. II. 4 Koncentracja niekorzystnych zjawisk w zakresie bezpieczeństwa – wskaźnik zbiorczy²⁴

Źródło: opracowanie własne

²⁴ Znakiem „X” oznaczono wartości gorsze od średniej dla gminy.

Gmina Dzierzgoń

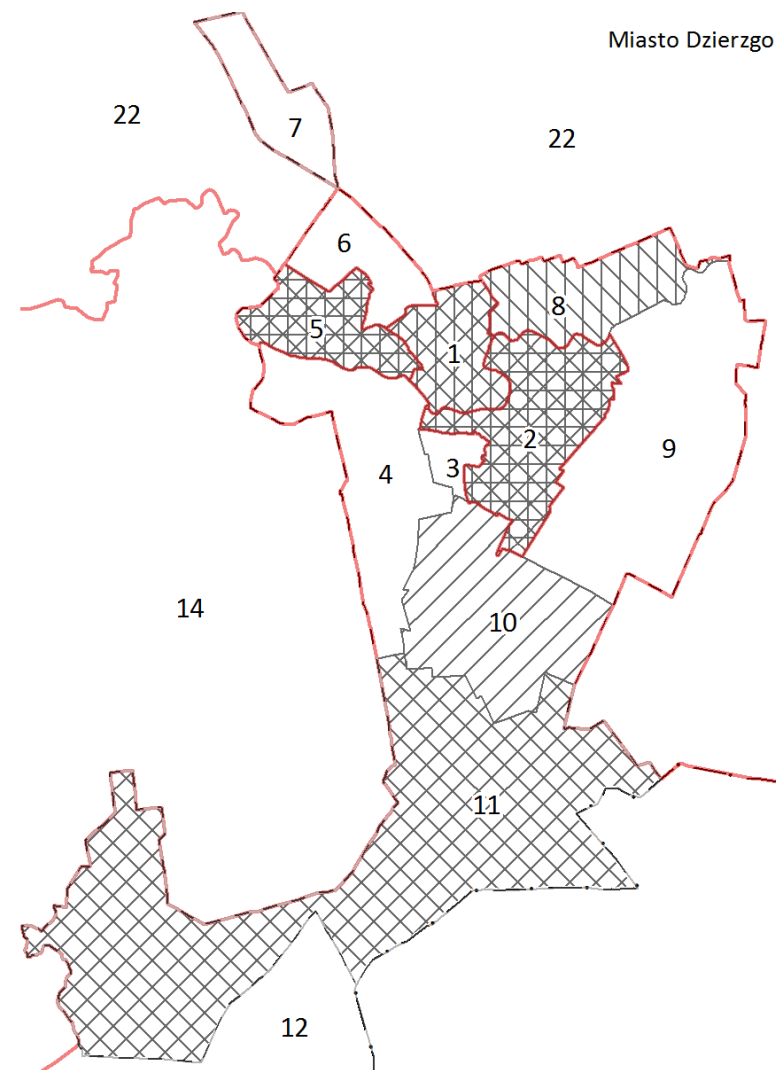
Legenda:

Przekroczenia wskaźników dot. bezpieczeństwa

- Interwencje Policji
- Niebieskie Karty
- Problemy alkoholowe
- Bezradność wychowawcza
- Kryzys

min. 3 wskaźniki = kryzys

Miasto Dzierzgoń

Rys. II. 19 Koncentracja niekorzystnych zjawisk w zakresie bezpieczeństwa

Źródło: opracowanie własne

II.5 Koncentracja osób ze szczególnymi potrzebami w zakresie dostępności

Wprowadzenie

Zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy o rewitalizacji, jednym ze zjawisk podlegających analizie w ramach diagnozy służącej wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji jest liczba mieszkańców, będących osobami ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

Zgodnie z ustawą o dostępności osoba ze szczególnymi potrzebami to osoba, która ze względu na swoje cechy zewnętrzne lub wewnętrzne, albo ze względu na okoliczności, w których się znajduje, musi podjąć dodatkowe działania lub zastosować dodatkowe środki w celu przezwyciężenia bariery, aby uczestniczyć w różnych sferach życia na zasadzie równości z innymi osobami. Przez dostępność rozumie się natomiast dostępność architektoniczną, cyfrową oraz informacyjno-komunikacyjną (...), będącą wynikiem uwzględnienia uniwersalnego projektowania albo zastosowania racjonalnego usprawnienia (art. 2 pkt 2 i 3 uod).

Bardziej precyzyjne definicje zawiera program rządowy *Dostępność Plus 2018-2025*²⁵, zgodnie z którym *dostępność to właściwość środowiska (przestrzeni fizycznej, rzeczywistości cyfrowej, systemów informacyjno-komunikacyjnych, produktów, usług), która pozwala osobom z trudnościami funkcjonalnymi (fizycznymi, poznawczymi) na korzystanie z niego na zasadzie równości z innymi*. Katalog osób ze szczególnymi potrzebami wskazany w tym dokumencie jest bardzo szeroki i obejmuje:

- osoby poruszające się przy pomocy sprzętu wspomagającego (kul, balkoników, protez, wózków inwalidzkich itp.),
- osoby z uszkodzonym narządem słuchu lub wzroku,
- osoby z trudnościami manualnymi i poznawczymi (np. po udarze, cierpiący na chorobę Alzheimera),
- osoby starsze i osłabione chorobami, słabsze fizycznie, o ograniczonej sprawności,
- kobiety w ciąży,
- osoby z małymi dziećmi, w tym z wózkami dziecięcymi,
- osoby z ciężkim lub nieporęcznym bagażem.

Są to zatem wszystkie osoby o trwałym lub czasowym ograniczeniu w mobilności lub percepcji (nie tylko osoby starsze czy z niepełnosprawnościami). Ograniczenia takie, według autorów Programu *Dostępność Plus 2018-2025*, mogą dotyczyć nawet 30% społeczeństwa.

Katalog dostępnych, obiektywnych i weryfikowalnych mierników, pozwalających na zidentyfikowanie liczby osób ze szczególnymi potrzebami w szerokim rozumieniu ustawy o dostępności, jest bardzo ograniczony, zwłaszcza na poziomie wewnątrzgminnym. Próbę taką podjęto w oparciu o analizę wskaźników obrazujących koncentrację osób z niepełnosprawnościami i osób starszych oraz dzieci do lat trzech.

²⁵ *Dostępność Plus 2018-2025*, Warszawa, lipiec 2018

Wykorzystanie wskaźnika dotyczącego liczby osób z niepełnosprawnościami nie wymaga szerszego komentarza – każdy rodzaj niepełnosprawności może być źródłem różnego rodzaju ograniczeń w poruszaniu się lub doświadczaniu rzeczywistości.

Uzasadnieniem dla użycia wskaźnika identyfikującego koncentrację osób starszych jest fakt, iż w miarę upływu lat zmniejsza się sprawność narządów zmysłu i ruchu, co wpływa na samodzielność w codziennym funkcjonowaniu, w tym w przemieszczaniu się. Według badań GUS²⁶ ponad 13% osób dorosłych ma trudności w przejściu 500 m bez użycia specjalnych pomocy i urządzeń (laski, kuli, balkoniku), z tego prawie co trzecia osoba stwierdziła, że przejdzie ten dystans, ale z dużą trudnością, a kolejne 2% nie było w stanie tego zrobić. Problemy z samodzielnym przejściem na odległość 500 m dotyczyły najczęściej osób siedemdziesięcioletnich i starszych. W tej grupie wiekowej mniejsze lub większe problemy z przemieszczaniem się miała co druga osoba siedemdziesięcioletnia i prawie $\frac{3}{4}$ osób najstarszych (80 lat lub więcej). Kłopoty z samodzielnym wejściem i zejściem ze schodów (na 1. piętro i bez żadnej pomocy) miała blisko co siódma osoba dorosła, ale już co trzecia osoba sześćdziesięcioletnia, co druga z grupy siedemdziesięciolatek i prawie 80% najstarszych seniorów. Pogarszająca się wraz z wiekiem kondycja zdrowotna skutkuje również wyższym udziałem osób z niepełnosprawnością wśród starszych grup wiekowych niż w ogóle ludności.

Wskaźnik liczby dzieci w wieku 3 lat i poniżej jest odpowiedni dlatego, iż bariery, jakich doświadczają w poruszaniu się osoby z małymi dziećmi, w tym z wózkami dziecięcymi, są po części wspólne z barierami, jakich doświadczają osoby poruszające się przy pomocy sprzętu wspomagającego (kul, balkoników, protez, wózków inwalidzkich itp.) czy osoby z ciężkim lub nieporęcznym bagażem.

Z danych pozwalających na oszacowanie liczby osób z niepełnosprawnościami w układzie wewnątrzgminnym dostępne były wyłącznie dane MOPS w zakresie liczby osób objętych pomocą społeczną z tytułu niepełnosprawności.

Z możliwych do geokodowania (przypisania do poszczególnych jednostek referencyjnych) danych dotyczących liczby osób starszych dostępne były dane dotyczące osób w wieku poprodukcyjnym.

Oprócz danych liczbowych przeanalizowano również opinie mieszkańców na temat spełniania standardów dostępności w gminie. Dostosowanie miejsc i usług użyteczności publicznej do potrzeb osób z ograniczeniami ruchowymi lub z niepełnosprawnością (np. podjazdy, parkingi, strony www itp.) 34% osób biorących udział w BAM oceniło „raczej źle” lub „zdecydowanie źle”. Przeciwnego zdania (odpowiedzi „raczej dobrze” lub „zdecydowanie dobrze”) było 23% respondentów. Odpowiedzi „ani dobrze, ani źle” udzieliło 26% ankietowanych. Najgorzej sytuację w zakresie dostępności oceniają osoby w wieku 36-45 lat oraz osoby w wieku 65 lat i więcej (odpowiednio 52 i 50% odpowiedzi „raczej źle” lub „zdecydowanie źle”). Na problemy w tym zakresie nieco częściej wskazywały: kobiety (37%) niż mężczyźni (33%), osoby mieszkające na wsi (36%) niż w mieście (34%). Choć nie jest to temat, który znalazł się wysoko na liście priorytetów mieszkańców (miejsce 22. z 38), jednak nie można stwierdzić, iż problem nie jest dostrzegany.

W pogłębionej diagnozie obszaru rewitalizacji zaleca się przeprowadzenie analiz barier utrudniających osobom z ograniczeniami w mobilności lub percepcji korzystanie z

²⁶ Stan zdrowia ludności Polski 2014, GUS, Warszawa 2015

produktów, usług i przestrzeni, a tym samym samodzielne i niezależne funkcjonowanie. Zakres badań oraz ich szczegółowość powinna zostać ustalona przy uwzględnieniu lokalnych uwarunkowań, rachunku koniecznych nakładów do oczekiwanych korzyści (spodziewanych rezultatów badania) oraz technicznej możliwości ich przeprowadzenia.

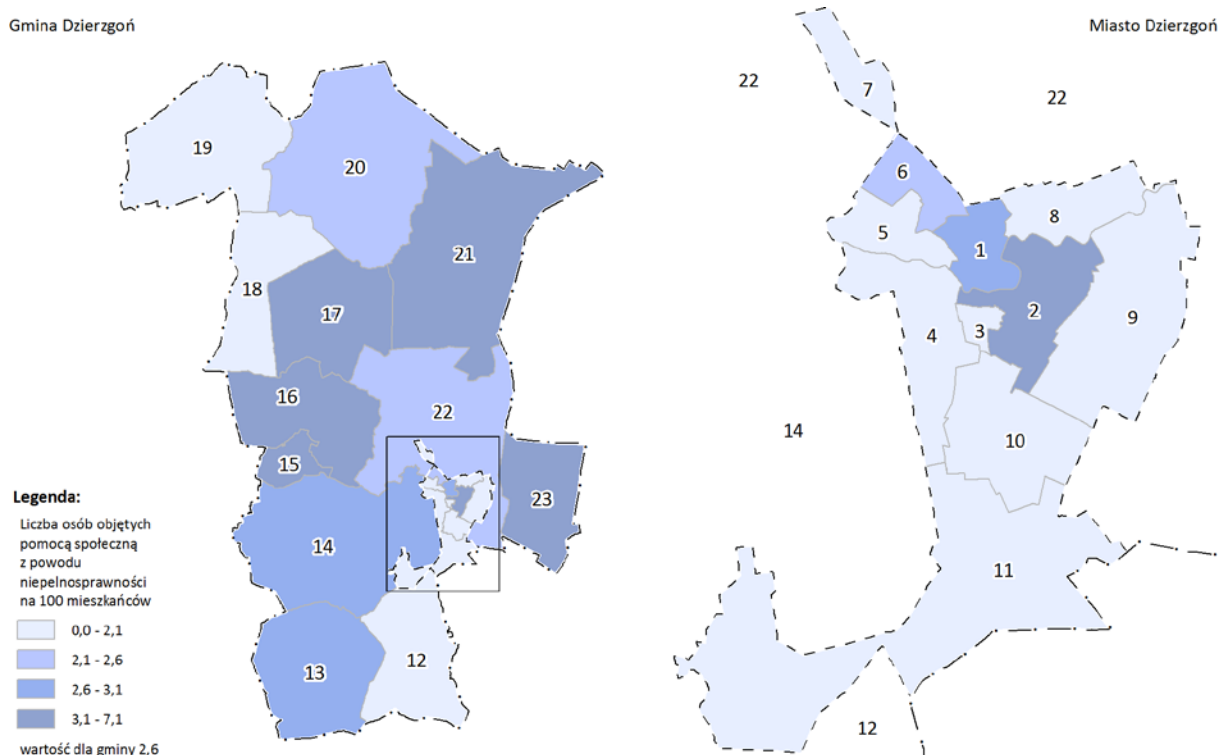
Planując system oceny stopnia realizacji programu i osiągnięcia celów rewitalizacji w nim zawartych, należy pamiętać, iż ocenie podlegać będzie nie liczba osób ze szczególnymi potrzebami w zakresie dostępności, lecz efekty działań w sferze przestrzenno-funkcjonalnej i/lub technicznej, mające na celu poprawę dostępności.

Analiza wskaźnikowa

Katalog dostępnych, obiektywnych i weryfikowalnych mierników, pozwalających na zidentyfikowanie liczby osób ze szczególnymi potrzebami w szerokim rozumieniu ustawy o dostępności, jest ograniczony, zwłaszcza na poziomie wewnątrzgminnym. Próbę taką podjęto w oparciu o analizę następujących wskaźników:

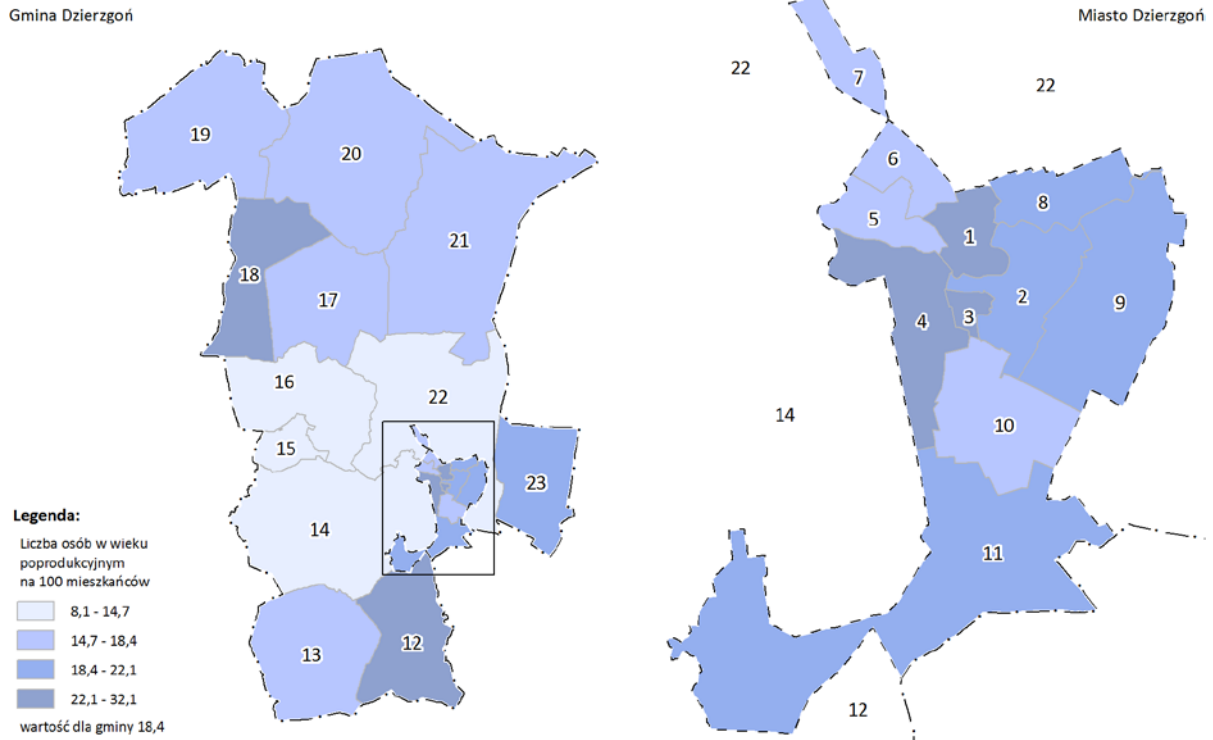
- 1) liczba osób objętych pomocą społeczną z powodu niepełnosprawności na 100 mieszkańców,
- 2) liczba osób w wieku poprodukcyjnym na 100 mieszkańców,
- 3) liczba dzieci 0-3 lata na 100 mieszkańców.

Na rysunkach poniżej przedstawiono koncentrację zjawisk w analizowanym zakresie.

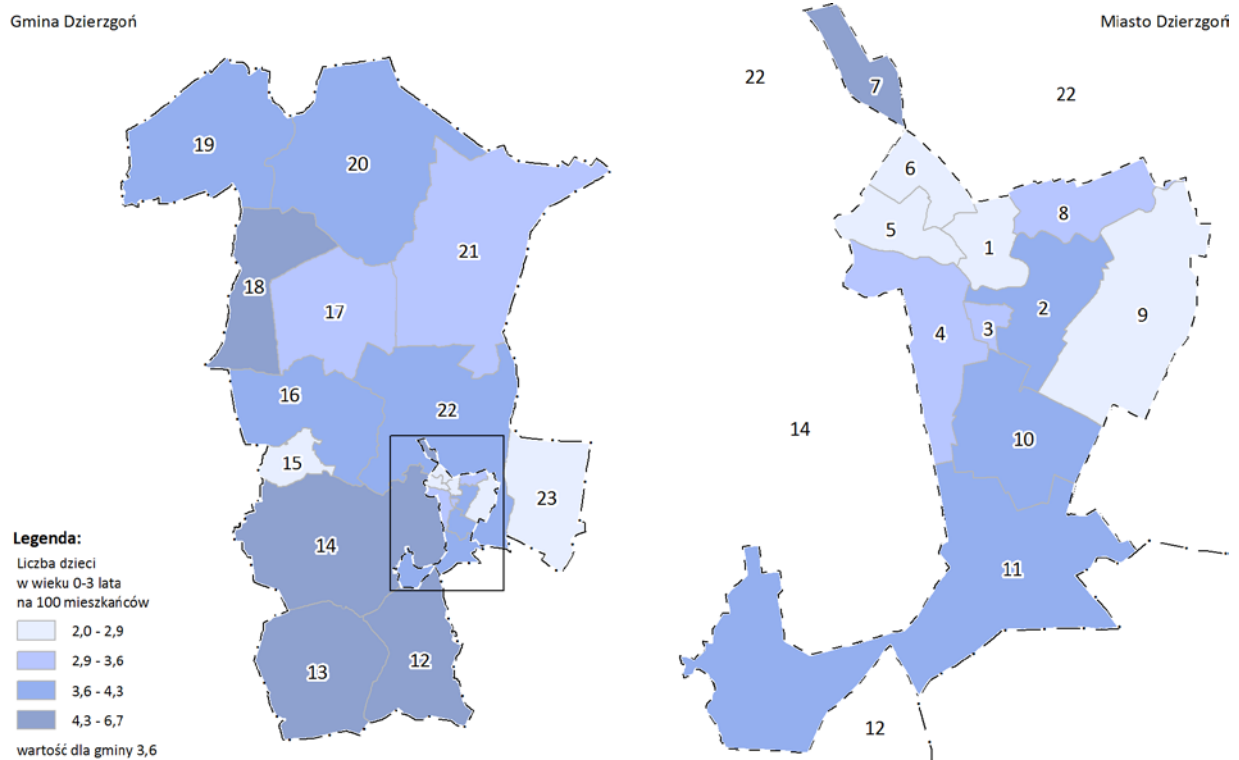

Rys. II. 20 Liczba osób objętych pomocą społeczną z powodu niepełnosprawności na 100 mieszkańców

Źródło: opracowanie własne

Rys. II. 21 Liczba osób w wieku poprodukcyjnym na 100 mieszkańców
Źródło: opracowanie własne

Rys. II. 22 Liczba dzieci 0-3 lata na 100 mieszkańców
Źródło: opracowanie własne

Na 23 jednostki referencyjne, wartości wskaźników gorsze od średniej dla gminy odnotowano:

- w zakresie liczby osób objętych pomocą społeczną z powodu niepełnosprawności na 100 mieszkańców – w 9 jednostkach (2 w mieście, 7 na obszarze wiejskim),
- w zakresie liczby osób w wieku poprodukcyjnym na 100 mieszkańców – w 10 jednostkach (7 w mieście, 3 na obszarze wiejskim),
- w zakresie liczby dzieci w wieku 3 lat i poniżej na 100 mieszkańców – w 11 jednostkach (4 w mieście, 7 na obszarze wiejskim).

Nie stwierdzono znaczących współzależności pomiędzy analizowanymi wskaźnikami. Ponadprzeciętne wartości dla 3 z ww. wskaźników odnotowano tylko w 1 jednostce (Wojska Polskiego - Traugutta), a dla 2 wskaźników – w 8 z 20 jednostek, w których choć jeden z ww. wskaźników był wyższy od średniej dla gminy.

Średnia wartość wskaźnika liczby osób, którym przyznano świadczenia na podstawie ustawy o pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności na 100 mieszkańców wyniosła 2,6. Najwyższe wartości wskaźnika odnotowano w jednostkach Bruk (7,1) i Ankamaty (5,1); najniższe (nieprzekraczające 1,0) w jednostkach Pogodna, Budzisz i os. Westerplatte.

Średnia wartość wskaźnika liczby osób w wieku poprodukcyjnym na 100 mieszkańców wyniosła 18,4. Najwyższe wartości wskaźnika odnotowano w jednostkach os. Krasickiego (32,0) oraz Centrum (25,6); najniższe w jednostkach Morany (8,6) i Ankamaty (8,2).

Średnia wartość wskaźnika liczby dzieci w wieku 3 lat i poniżej na 100 mieszkańców wyniosła 3,6. Zdecydowanie najwyższą wartość wskaźnika odnotowano w jednostce Morany (6,7); najniższą w jednostce Ankamaty (2,0).

Podsumowanie

Jednostki z koncentracją osób ze szczególnymi potrzebami w zakresie dostępności wyznaczono na podstawie wartości wskaźnika zbiorczego. **Za tereny o ponadprzeciętnej liczbie mieszkańców z ograniczeniami w zakresie dostępności uznano jednostki, w których odnotowano wartości wyższe od średniej dla gminy dla co najmniej 2 z 3 analizowanych wskaźników:**

- **liczba osób, którym przyznano świadczenia na podstawie ustawy o pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności na 100 mieszkańców,**
- **liczba osób w wieku poprodukcyjnym na 100 mieszkańców,**
- **liczba dzieci 0-3 lata na 100 mieszkańców.**

Tak określone kryterium spełnia 9 jednostek, w tym:

- 3 w mieście: Centrum (1²⁷), Wojska Polskiego - Traugutta (2), 11 Listopada - Słoneczna (11);
- 6 na obszarze wiejskim: Minięta (12), Tywęzy (13), Morany (14), Poliksy (16), Budzisz (18), Prakwice (23).

Budowę wskaźnika zbiorczego obrazującego koncentrację osób ze szczególnymi potrzebami w zakresie dostępności przedstawiono w Tab. II. 5. Przestrzenny rozkład natężenia zjawisk przedstawia Rys. II. 23.

²⁷ W nawiasach podano numery jednostek referencyjnych.

Nr jedn. ref.	Nazwa jednostki referencyjnej	Liczba osób, którym przyznano świadczenia społeczne z powodu niepełnosprawności na 100 mieszkańców	Liczba osób w wieku poprodukcyjnym na 100 mieszkańców	Liczba dzieci w wieku 0-3 lata na 100 mieszkańców	Wartość wskaźnika zbiorczego w zakresie dostępności (max. 3)	Koncentracja osób ze szczególnymi potrzebami w zakresie dostępności (wskaźnik zbiorczy ≥ 2)
1	Centrum	X	X		2	X
2	Wojska Polskiego - Traugutta	X	X	X	3	X
3	os. Krasickiego		X		1	
4	Pogodna		X		1	
5	Limanowskiego				0	
6	os. Jagiełły				0	
7	os. Westerplatte			X	1	
8	Okrzei - 3 Maja		X		1	
9	os. Jana Pawła II - Ogrodowa		X		1	
10	Zawadzkiego - Kościuszki			X	1	
11	11 Listopada - Słoneczna		X	X	2	X
12	Minięta		X	X	2	X
13	Tywęży	X		X	2	X
14	Morany	X		X	2	X
15	Ankamaty	X			1	
16	Poliksy	X		X	2	X
17	Bruk	X			1	
18	Budzisz		X	X	2	X
19	Żuławka Sztumska				0	
20	Jasna			X	1	
21	Bągart	X			1	
22	Nowiec			X	1	
23	Prakwice	X	X		2	X

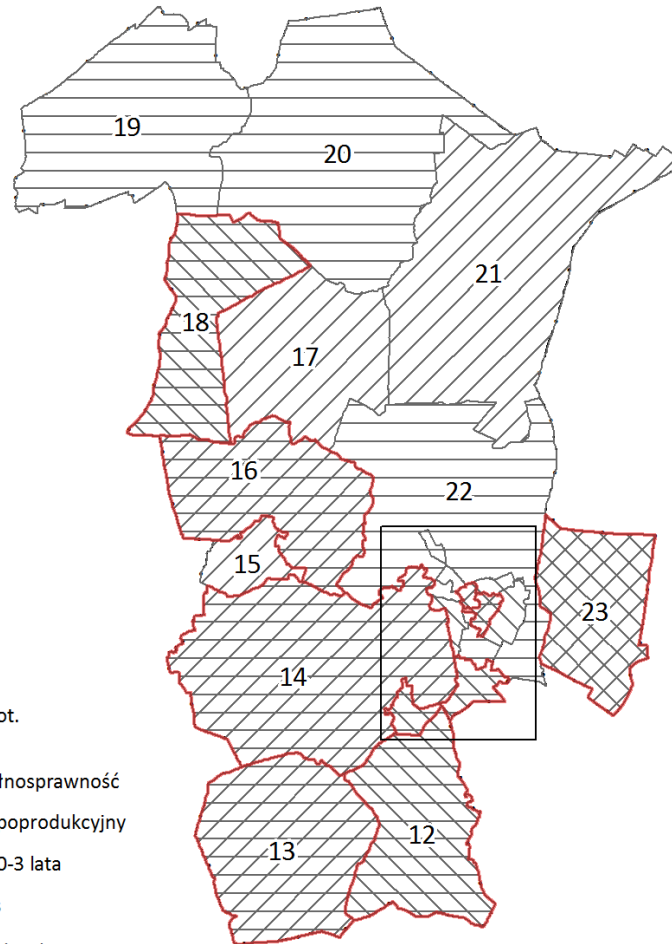
Tab. II. 5 Koncentracja osób ze szczególnymi potrzebami w zakresie dostępności – wskaźnik zbiorczy²⁸

Źródło: opracowanie własne

²⁸ Znakiem „X” oznaczono wartości gorsze od średniej dla gminy.

Gmina Dzierzgoń

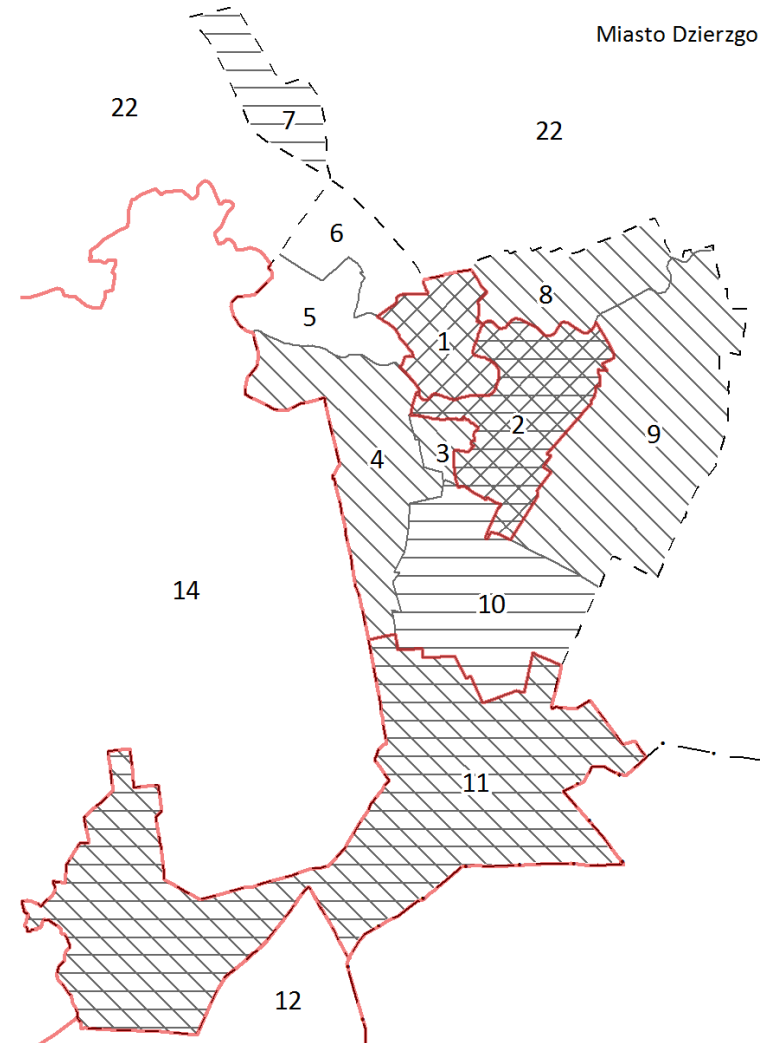
Legenda:

Przekroczenia wskaźników dot. dostępności

- Niepełnosprawność
- Wiek poprodukcyjny
- Wiek 0-3 lata
- Kryzys

min. 2 wskaźniki = kryzys

Miasto Dzierzgoń

Rys. II. 23 Koncentracja osób ze szczególnymi potrzebami w zakresie dostępności

Źródło: opracowanie własne

II.6 Problemy edukacyjne

Wprowadzenie

Niski poziom edukacji, zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy o rewitalizacji, może być jedną z przesłanek wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Z uwagi na dostępność danych, do analizy wykorzystano wskaźniki: średniego wyniku egzaminu na koniec szkoły podstawowej, odsetka uczniów z dysleksją oraz liczby uczniów drugorocznych. Należy jednocześnie podkreślić, iż na podstawie tych wskaźników nie można wprost wnioskować o poziomie nauczania w rozumieniu jakości pracy poszczególnych szkół. Świadczą one raczej o liczbie dzieci przejawiających trudności w edukacji, a problemy te często związane są także z czynnikami pozaszkolnymi (sytuacją domową, kondycją psychiczną itp.).

W gminie funkcjonują 3 szkoły podstawowe (w mieście Dzierzgoń oraz w Bruku i Bągarcie). W mieście znajduje się również Zespół Szkół im. Cypriana Kamila Norwida, w skład którego wchodzi: liceum ogólnokształcące, technikum, branżowa szkoła I stopnia oraz liceum dla dorosłych. Do analizy wykorzystano wyniki egzaminów ósmoklasisty z 2019 r. (sprzed pandemii Covid-19). Średni wynik egzaminu z j. polskiego w gminie (52%) był niższy zarówno od średniego wyniku w powiecie sztumskim, jak i w województwie pomorskim (odpowiednio o 5 i 10 p.proc.). Średnie wyniki egzaminu z matematyki i angielskiego w gminie (39 i 50%) były wprawdzie wyższe niż w powiecie (w obu przypadkach o 3 p.proc.), jednak niższe niż w województwie (o 5 p.proc. w przypadku matematyki i 8 p.proc. w przypadku j. angielskiego).

Jakość edukacji dzieci i młodzieży była przedmiotem badania opinii mieszkańców. 53% ankietowanych pozytywnie oceniła jakość edukacji dzieci, natomiast odnośnie edukacji młodzieży odnotowano 46% odpowiedzi „raczej dobrze” lub „zdecydowanie dobrze”. „Raczej źle” lub „zdecydowanie źle” oceniło edukację dzieci 14% osób biorących udział w BAM, edukację młodzieży – 18%. Odpowiedzi „ani dobrze, ani źle” w obu przypadkach były na poziomie 20%. Najbardziej krytyczne wobec jakości edukacji dzieci były osoby w wieku 19-25 lat, a wobec edukacji młodzieży – sami zainteresowani, czyli osoby do 18. roku życia (odpowiednio 33 i 31% wskazań). Analiza odpowiedzi według kryterium wykształcenia wskazuje, iż na złą jakość edukacji dzieci wskazywały najczęściej osoby z wykształceniem gimnazjalnym i podstawowym (odpowiednio 27 i 18%). Osoby te najczęściej wskazywały również na złą jakość edukacji młodzieży – odpowiednio 28 i 27% wskazań wśród osób z wykształceniem podstawowym i gimnazjalnym. Na problemy, zarówno w zakresie edukacji dzieci, jak i młodzieży, częściej wskazywali mężczyźni (odpowiednio 18 i 24%) niż kobiety (11 i 15%). Krytyczniej jakość edukacji ocenili mieszkańcy miasta niż obszarów wiejskich. O ile w przypadku edukacji dzieci różnica w ocenach nie była duża: 15% ocen negatywnych wśród mieszkańców miasta, 13% wśród mieszkańców wsi, to w przypadku edukacji młodzieży odsetek niezadowolonych wśród osób mieszkających w mieście wzrósł do 22%, a na wsi wyniósł 17%.

Przedmiotem badania opinii była również dostępność pozalekcyjnych zajęć edukacyjnych i rozwijających zainteresowania dzieci i młodzieży (np.: zajęcia językowe, plastyczne, muzyczne itp.). Znaczna część mieszkańców (52%) udzieliła odpowiedzi „raczej dobrze” lub „zdecydowanie dobrze”. Przeciwnego zdania było 15% ankietowanych, a 19% wybrało

odpowieź „ani dobrze, ani źle”. Inaczej niż w przypadku jakości edukacji, miejsce zamieszkania (miasto/wieś) nie miało większego wpływu na ocenę dostępności zajęć pozalekcyjnych (krytyczna ocena 15% mieszkańców).

Na etapie pogłębionej diagnozy obszaru rewitalizacji zaleca się przeprowadzenie badań jakościowych (np. w formie warsztatów) z dziećmi i młodzieżą zamieszkującą obszar rewitalizacji i/lub uczęszczającą do szkół na terenie obszaru. Zakres badań oraz ich szczegółowość powinny zostać ustalone przy uwzględnieniu lokalnych uwarunkowań, rachunku koniecznych nakładów do oczekiwanych korzyści (spodziewanych rezultatów badania) oraz technicznej możliwości ich przeprowadzenia.

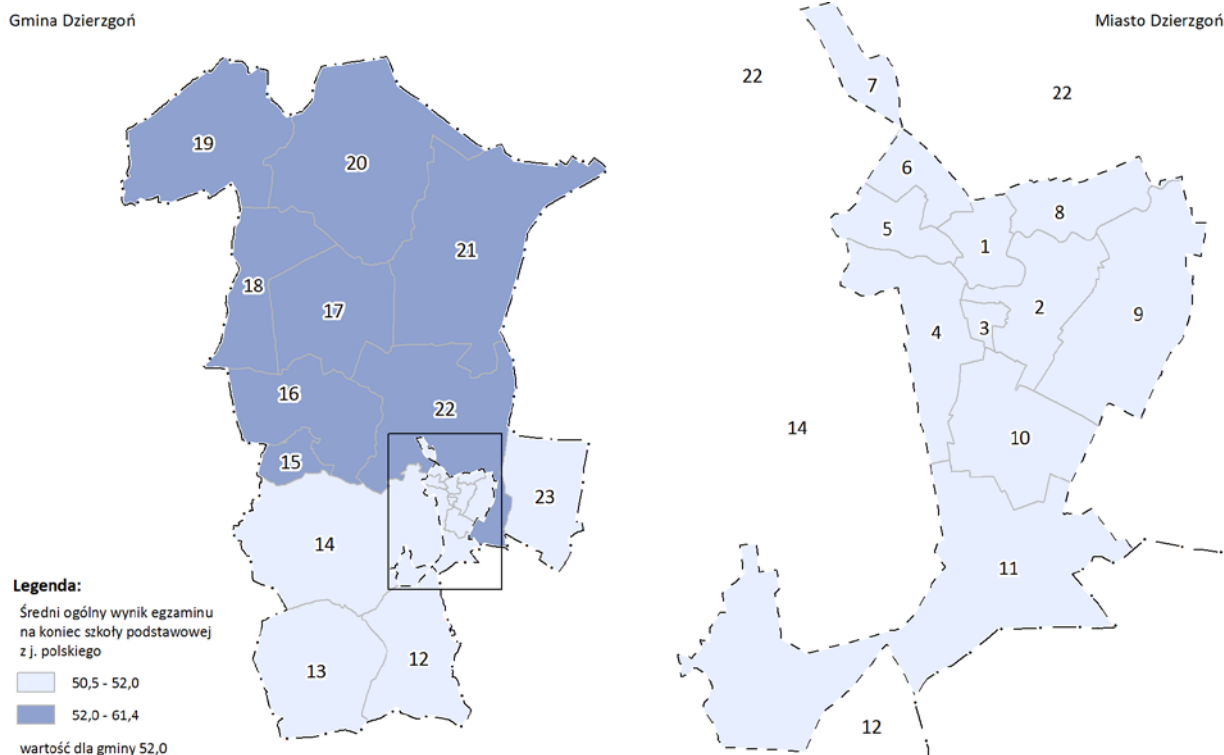
Analiza wskaźnikowa

W celu zidentyfikowania obszarów gminy z koncentracją problemów w zakresie edukacji przeanalizowano następujące wskaźniki:

- 1) średni ogólny wynik egzaminu na koniec szkoły podstawowej z j. polskiego (w%),
- 2) średni ogólny wynik egzaminu na koniec szkoły podstawowej z matematyki (w%),
- 3) średni ogólny wynik egzaminu na koniec szkoły podstawowej z j. angielskiego (w%).

Wskaźniki opracowano na podstawie wyników egzaminów dla szkół oraz informacji o zasięgu obwodów szkolnych. Wyniki egzaminów przypisano proporcjonalnie populacji w wieku 7-15 lat zamieszkującej poszczególne obwody szkolne.

Na rysunkach poniżej przedstawiono koncentrację zjawisk w analizowanym zakresie.

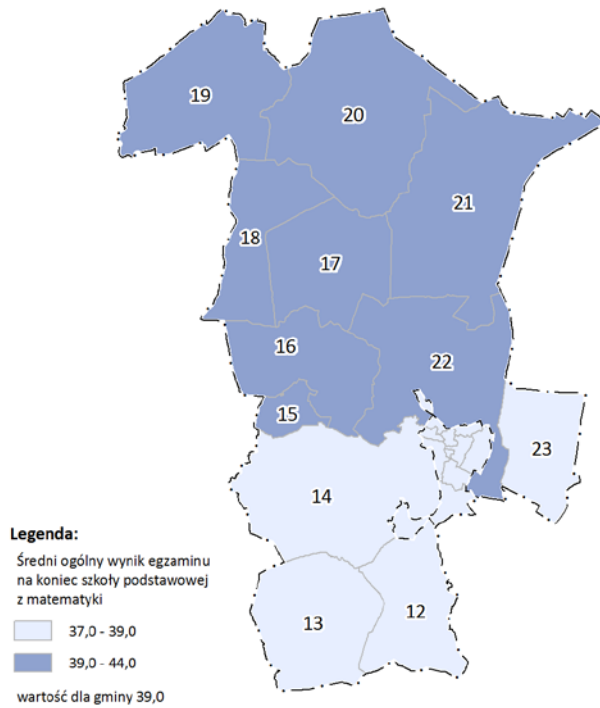

Rys. II. 24 Średni ogólny wynik egzaminu na koniec szkoły podstawowej z j. polskiego (w%)

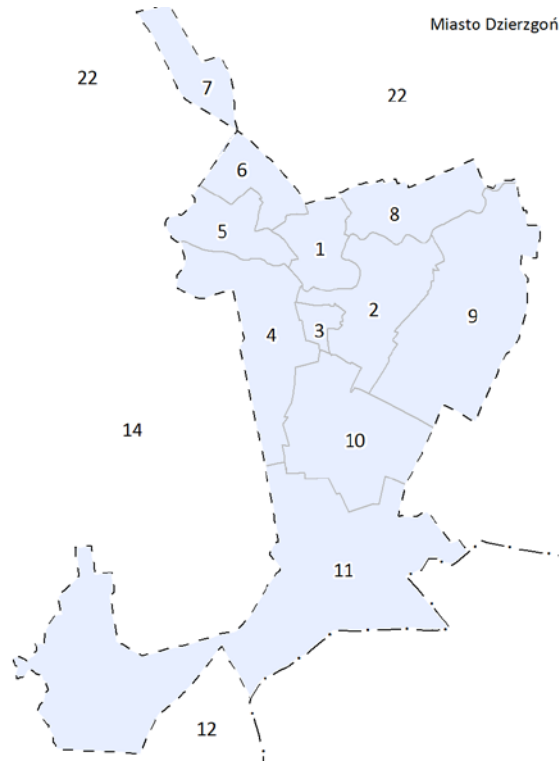
Źródło: opracowanie własne

Gmina Dzierzgoń

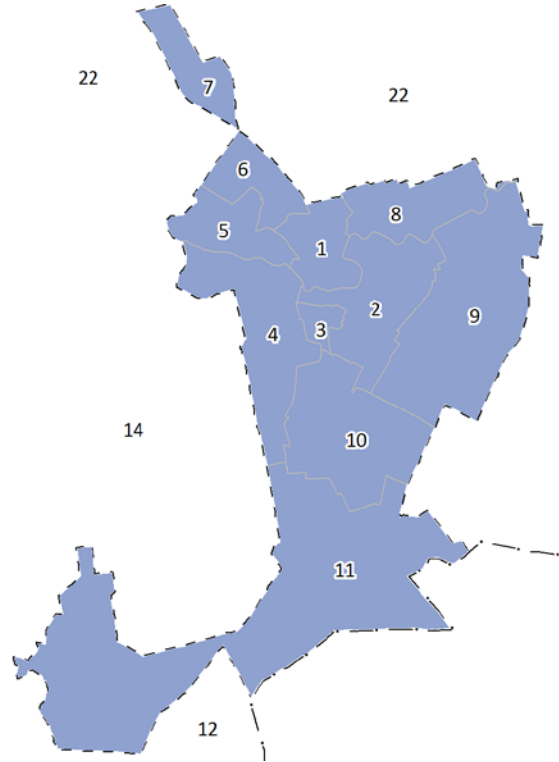
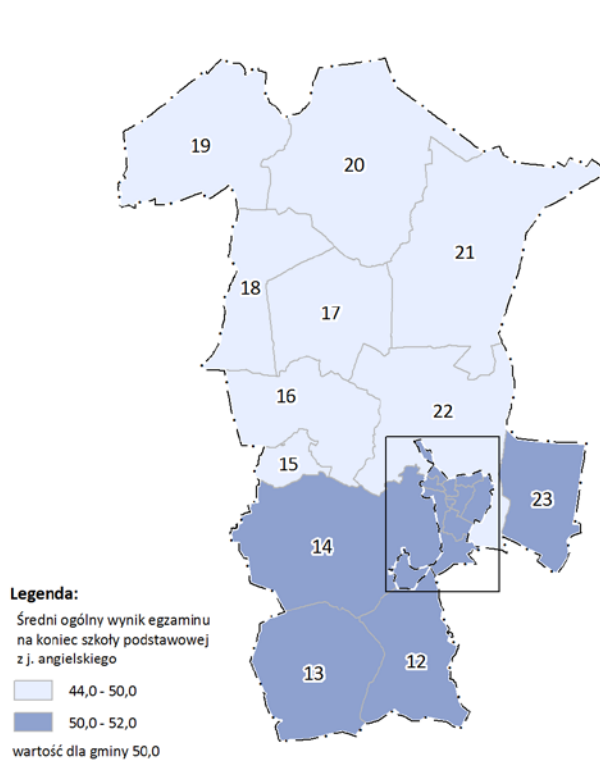

Miasto Dzierzgoń

Rys. II. 25 Średni ogólny wynik egzaminu na koniec szkoły podstawowej z matematyki (w%)

Źródło: opracowanie własne

Rys. II. 26 Średni ogólny wynik egzaminu na koniec szkoły podstawowej z j. angielskiego (w%)

Źródło: opracowanie własne

Na 23 jednostki referencyjne, wartości wskaźników gorsze od średniej dla gminy odnotowano:

- w zakresie średniego ogólnego wyniku egzaminu na koniec szkoły podstawowej z j. polskiego – w 15 jednostkach (11 w mieście, 4 na obszarze wiejskim),
- w zakresie średniego ogólnego wyniku egzaminu na koniec szkoły podstawowej z matematyki – w 15 jednostkach (11 w mieście, 4 na obszarze wiejskim),
- w zakresie średniego ogólnego wyniku egzaminu na koniec szkoły podstawowej z j. angielskiego – w 8 jednostkach (wszystkie na obszarze wiejskim).

W jednostkach będących w granicach obwodu szkoły podstawowej w Dzierzgoniu, wyniki egzaminu z j. polskiego i matematyki były poniżej średniej, natomiast wyższy od średniej był wynik egzaminu z j. angielskiego.

Odwrotna sytuacja zachodzi w jednostkach należących do obwodów szkół podstawowych w Bruku i Bągarcie, w których wyniki z j. polskiego i matematyki był wyższe niż średnia dla gminy, natomiast wynik z j. angielskiego był poniżej średniej.

Podsumowanie

Jednostki z koncentracją niekorzystnych zjawisk w zakresie edukacji wyznaczono na podstawie wartości wskaźnika zbiorczego. **Za tereny w najtrudniejszej sytuacji uznano jednostki, w których odnotowano wartości wyższe od średniej dla gminy dla co najmniej 2 z 3 analizowanych wskaźników:**

- **średni ogólny wynik egzaminu na koniec szkoły podstawowej z j. polskiego (w%),**
- **średni ogólny wynik egzaminu na koniec szkoły podstawowej z matematyki (w%),**
- **średni ogólny wynik egzaminu na koniec szkoły podstawowej z j. angielskiego (w%).**

Tak określone kryterium spełnia 15 jednostek, w tym:

- wszystkie jednostki w mieście (11);
- 4 jednostki na obszarze wiejskim: Minięta (12), Tywęży (13), Morany (14) i Prakwice (23).

Budowę wskaźnika zbiorczego obrazującego koncentrację niekorzystnych zjawisk w zakresie edukacji przedstawiono w Tab. II. 6. Przestrzenny rozkład natężenia zjawisk przedstawia Rys. II. 27.

Nr jedn. ref.	Nazwa jednostki referencyjnej	Średni ogólny wynik egzaminu na koniec szkoły podstawowej z j. polskiego (%)	Średni ogólny wynik egzaminu na koniec szkoły podstawowej z matematyki (%)	Średni ogólny wynik egzaminu na koniec szkoły podstawowej z j. angielskiego (%)	Wartość wskaźnika zbiorczego w zakresie edukacji (max. 3)	Natężenie zjawisk kryzysowych w zakresie edukacji (wskaźnik zbiorczy ≥ 2)
1	Centrum	X	X		2	X
2	Wojska Polskiego - Traugutta	X	X		2	X
3	os. Krasickiego	X	X		2	X
4	Pogodna	X	X		2	X
5	Limanowskiego	X	X		2	X
6	os. Jagiełły	X	X		2	X
7	os. Westerplatte	X	X		2	X
8	Okrzei - 3 Maja	X	X		2	X
9	os. Jana Pawła II - Ogrodowa	X	X		2	X
10	Zawadzkiego - Kościuszki	X	X		2	X
11	11 Listopada - Słoneczna	X	X		2	X
12	Minięta	X	X		2	X
13	Tywęzy	X	X		2	X
14	Morany	X	X		2	X
15	Ankamaty			X	1	
16	Poliksy			X	1	
17	Bruk			X	1	
18	Budzisz			X	1	
19	Żuławka Sztumska			X	1	
20	Jasna			X	1	
21	Bągart			X	1	
22	Nowiec			X	1	
23	Prakwice	X	X		2	X

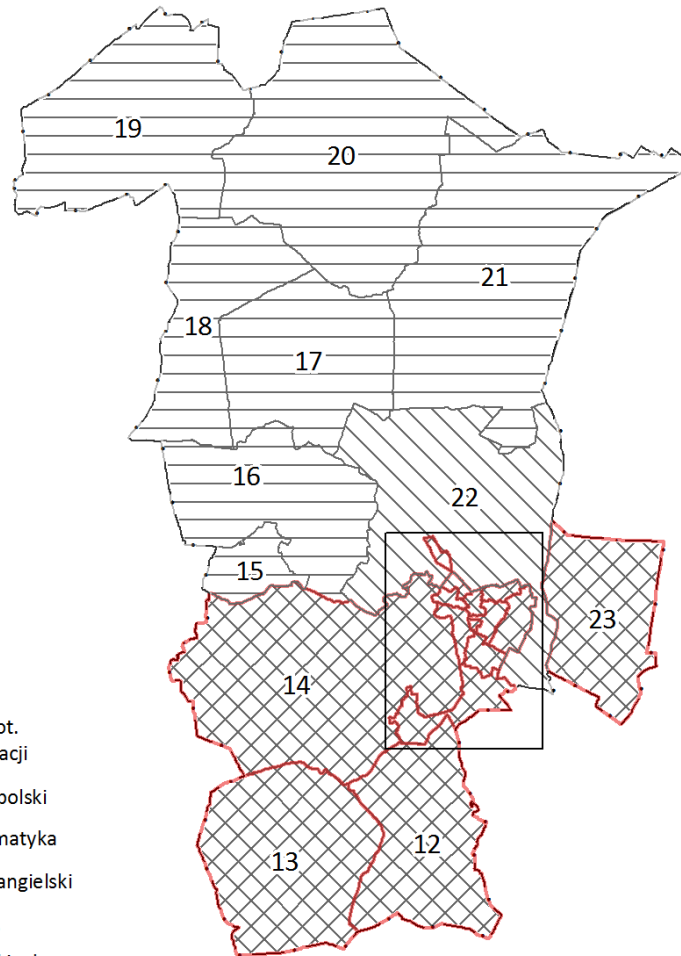
Tab. II. 6 Koncentracja niekorzystnych zjawisk w zakresie edukacji – wskaźnik zbiorczy²⁹

Źródło: opracowanie własne

²⁹ Znakiem „X” oznaczono wartości gorsze od średniej dla gminy.

Gmina Dzierzgoń

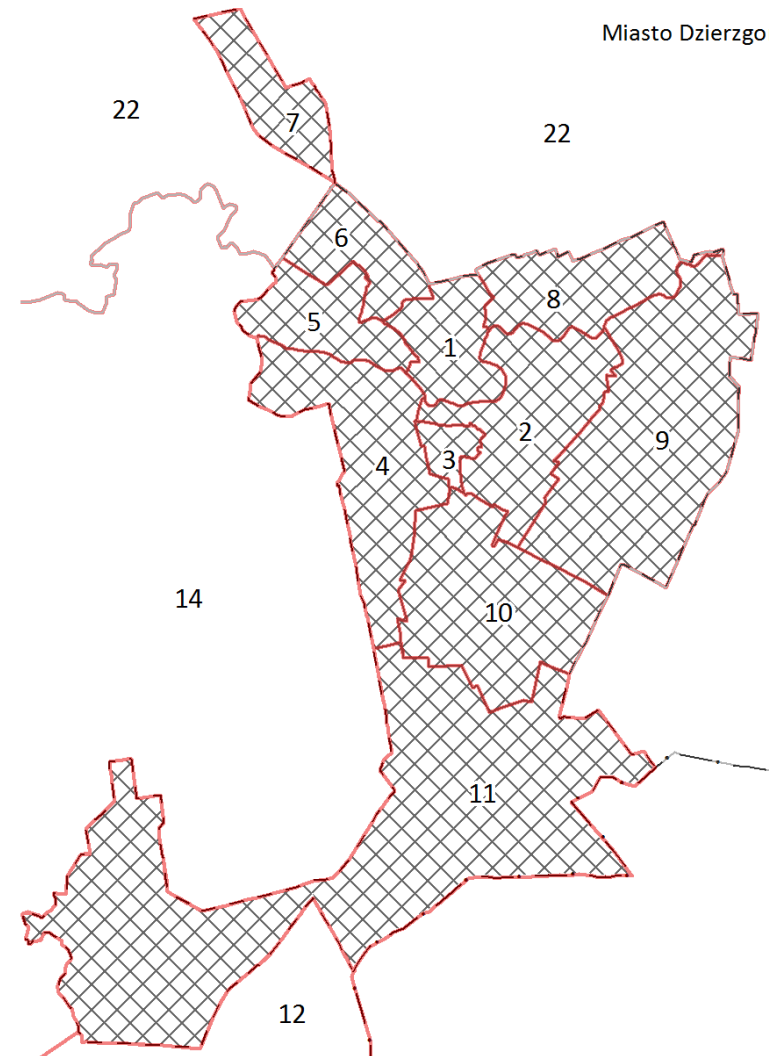
Legenda:

Przekroczenia wskaźników dot. poziomu edukacji

- Język polski
- Matematyka
- Język angielski
- Kryzys

min. 2 wskaźniki = kryzys

Miasto Dzierzgoń

Rys. II. 27 Koncentracja niekorzystnych zjawisk w zakresie edukacji

Źródło: opracowanie własne

II.7 Uczestnictwo w życiu publicznym i kulturalnym

Wprowadzenie

Zgodnie z zapisami uor elementem analizy negatywnych zjawisk społecznych przeprowadzanej w ramach diagnozy służącej wyznaczeniu obszaru zdegradowanego jest m.in. niewystarczający poziom uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym

Zaangażowanie mieszkańców w kwestie obywatelskie, w kontekście uwarunkowań analiz rewitalizacyjnych (poziom wewnątrzgminny) najczęściej mierzone jest przy wykorzystaniu informacji o frekwencji wyborczej. Dla celów porównawczych wybrano frekwencję w pierwszej turze głosowań na burmistrza Dzierżonia w wyborach samorządowych w latach 2014 i 2018.

Katalog dostępnych, obiektywnych i weryfikowalnych mierników obrazujących uczestnictwo w kulturze, jest bardzo ograniczony. Szczególnie, jeśli uwzględnić niedostosowanie wskaźników (wciąż ukierunkowanych na kulturę praktykowaną w przestrzeni publicznej, zwłaszcza w kanonicznie rozumianych instytucjach kultury) do zachodzących od lat i powiązanych niewątpliwie z nowymi technologiami zmian polegających na upowszechnianiu się praktyki samodzielnego uczestnictwa w kulturze „udomowionej i sprywatyzowanej”.³⁰

Przy świadomości powyższych ograniczeń, aby dochować wymogów ustawowych w zakresie diagnozy poziomu uczestnictwa w życiu kulturalnym, wykorzystano dane dotyczące poziomu czytelnictwa. Mimo niedoskonałości tych wskaźników, były to jednak jedyne dostępne dane możliwe do geokodowania na poziom jednostek referencyjnych, a tym samym nadające się do wykorzystania w analizie identyfikującej wewnątrzgminne zróżnicowanie skali zjawiska.

Sami mieszkańcy są podzieleni w ocenie dostępności oferty kulturalnej (przedstawień, projekcji filmów, koncertów, wystaw, itp.) – 34% osób uczestniczących w BAM oceniło ją „raczej dobrze” lub „zdecydowanie dobrze”, a prawie drugie tyle (31%) było przeciwnego zdania. 25% ankietowanych wskazało odpowiedź „ani dobrze, ani źle”. Najbardziej krytyczne były osoby w wieku 19-25 lat (42% odpowiedzi „raczej źle” lub „zdecydowanie źle”) oraz osoby poniżej 18. roku życia i w wieku 46-55 lat (po 39% wskazań). Z dużym odsetkiem osób w wieku do lat 18. wypowiadających się krytycznie koresponduje wysoki udział odpowiedzi „raczej źle” lub „zdecydowanie źle” wśród osób z wykształceniem gimnazjalnym (46%) i podstawowym (34%). Znaczący odsetek (36%) odpowiedzi wskazujących na problem w zakresie dostępności do oferty kulturalnej odnotowano również wśród osób z wykształceniem zawodowym. Miejsce zamieszkania i płeć miały mniejsze znaczenie w ocenie analizowanego zagadnienia – nieco bardziej krytyczni byli mieszkańcy miasta niż obszarów wiejskich (odpowiednio 35 i 29% odpowiedzi „raczej źle” lub „zdecydowanie źle”); bardziej mężczyźni niż kobiety (odpowiednio 34 i 30%).

BAM dostarczyło także interesujących informacji w zakresie kapitału społecznego. Przeszło połowa ankietowanych (51%) stosunki międzysąsiedzkie (więzi, współpracę sąsiedzką itp.) oceniła „raczej dobrze” lub „zdecydowanie dobrze”. 21% osób biorących udział w badaniu było jednak przeciwnego zdania (odpowiedzi „raczej źle” lub „zdecydowanie źle”), a 18% wybrało odpowiedź „ani dobrze, ani źle”. Najwięcej osób dostrzegających problem w tym

³⁰ <https://www.nck.pl/badania/raporty/raport-punkty-styczne-miedzy-kultura-a-praktyka-nie-uczestnictwa>

zakresie odnotowano w najmłodszych grupach wiekowych, tj. wśród osób do 18. roku życia oraz w wieku 19-25 lat, a także wśród osób w wieku 46-55 lat (odpowiednio 26, 25% i 24% wskazań). Na deficyty w zakresie więzi sąsiedzkich najczęściej wskazywały osoby z wykształceniem pomaturalnym/policealnym (27%), podstawowym (25%) oraz wyższym (23%). W ocenie więzi sąsiedzkich częściej krytyczni byli mężczyźni (27%) niż kobiety (16%). Wyniki ankiety pokazują, iż trudniejsza sytuacja w tym zakresie jest w mieście niż na wsi (odpowiednio 26 i 16% wskazań).

Relatywnie wysoki poziom kapitału społecznego potwierdzają dane GUS dotyczące liczby fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 1000 mieszkańców. W gminie Dzierzgoń w 2020 r. wskaźnik ten wynosił 5,21 i był przeszło dwukrotnie wyższy niż w roku 2010 (2,38). Był jednocześnie wyższy od średniej dla powiatu, województwa i kraju – odpowiednio o 28, 37 i 33%.³¹ Stanowi to niewątpliwą potencjał, m.in. w działaniach rewitalizacyjnych.

Kwestie dotyczące poziomu aktywności obywatelskiej, kapitału społecznego i uczestnictwa w kulturze wymagają pogłębienia w formie badań jakościowych na etapie szczegółowej diagnozy obszaru rewitalizacji. Stanowią one bowiem istotny kontekst dla planowania działań rewitalizacyjnych. Zakres tych badań oraz ich szczegółowość powinny zostać ustalone przy uwzględnieniu lokalnych uwarunkowań, rachunku koniecznych nakładów do oczekiwanych korzyści (spodziewanych rezultatów) oraz technicznej możliwości ich przeprowadzenia.

Analiza wskaźnikowa

W celu zidentyfikowania obszarów miasta z niskim poziomem uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym przeanalizowano wskaźniki:

- 1) frekwencja w wyborach samorządowych w 2018 r.
- 2) liczba czytelników na 100 mieszkańców,
- 3) liczba wypożyczeń na 1 czytelnika.

Kontekstowo przeanalizowano również wskaźnik:

- 4) frekwencja w wyborach samorządowych w 2014 r.,

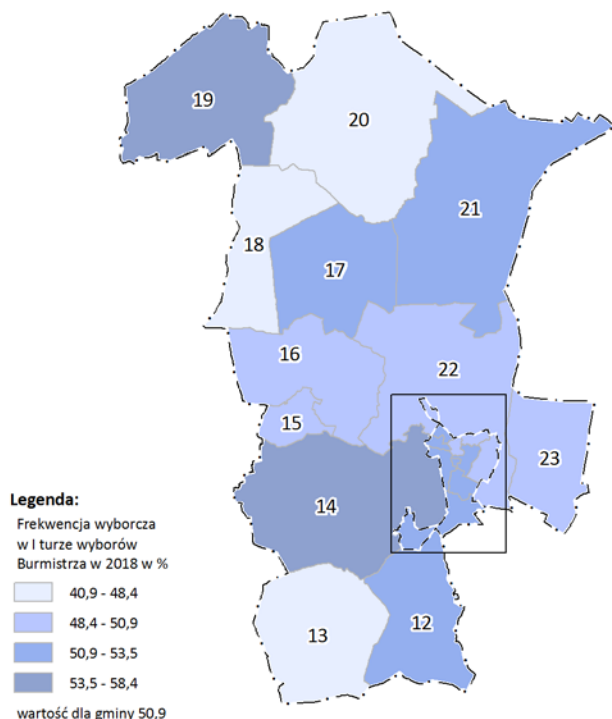
Obliczeń dotyczących frekwencji wyborczej dokonano na podstawie danych dla poszczególnych obwodów głosowania tj. liczby osób uprawnionych oraz liczby wydanych kart do głosowania. Obie wartości przypisano proporcjonalnie do liczby ludności zamieszkującej dany obwód głosowania.

Na rysunkach poniżej przedstawiono koncentrację zjawisk w analizowanym zakresie.

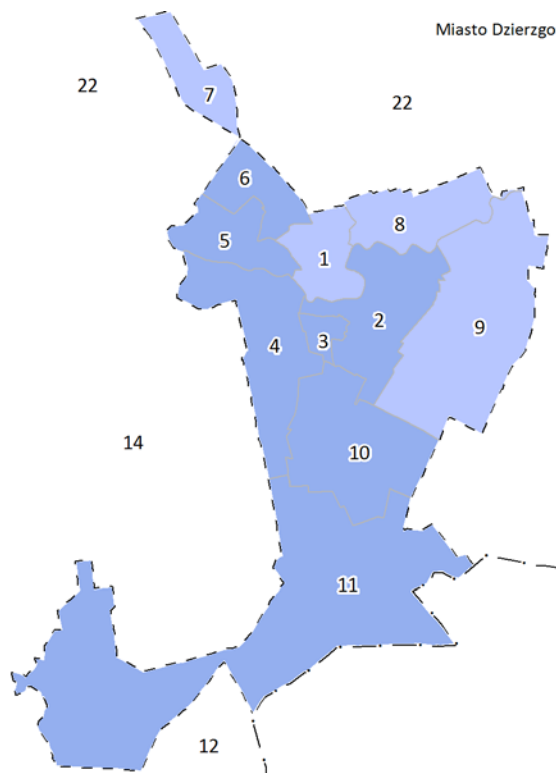
³¹ BDL GUS, kategoria *Podmioty gospodarki narodowej, przekształcenia własnościowe i strukturalne*, grupa *Podmioty gospodarki narodowej - wskaźniki*

Gmina Dzierżoń

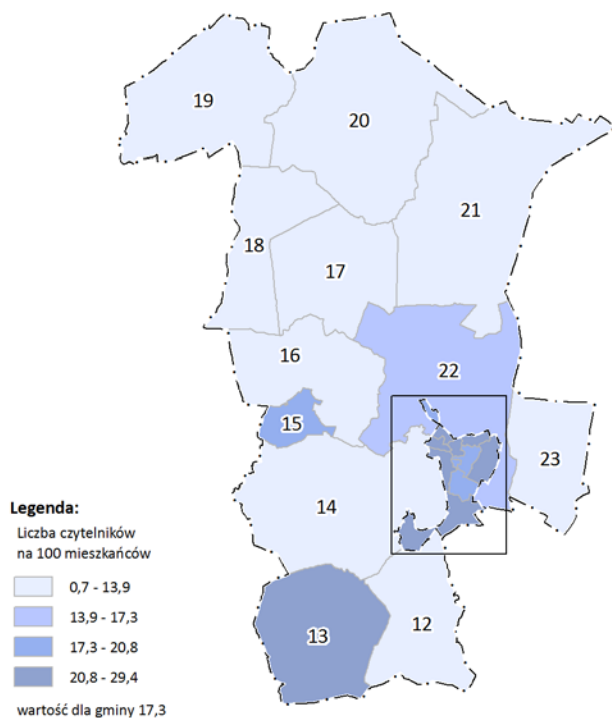
Miasto Dzierżoń

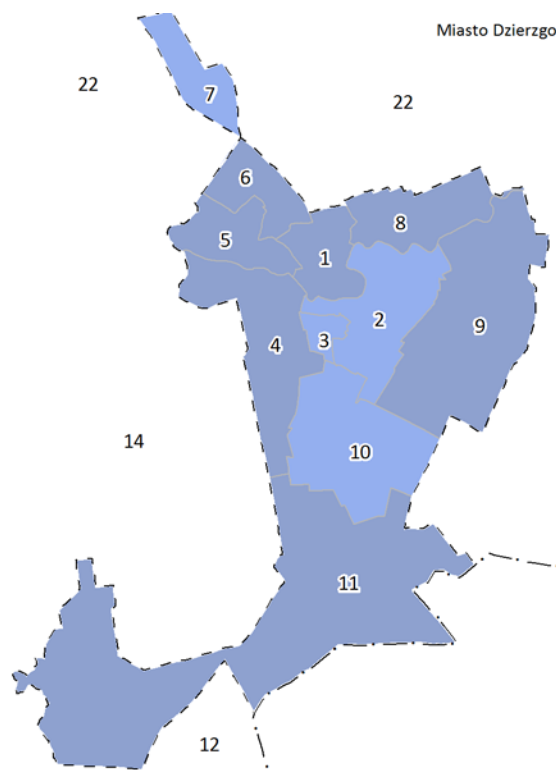
Rys. II. 28 Frekwencja w wyborach samorządowych w 2018 r.

Źródło: opracowanie własne

Gmina Dzierżoń

Miasto Dzierżoń

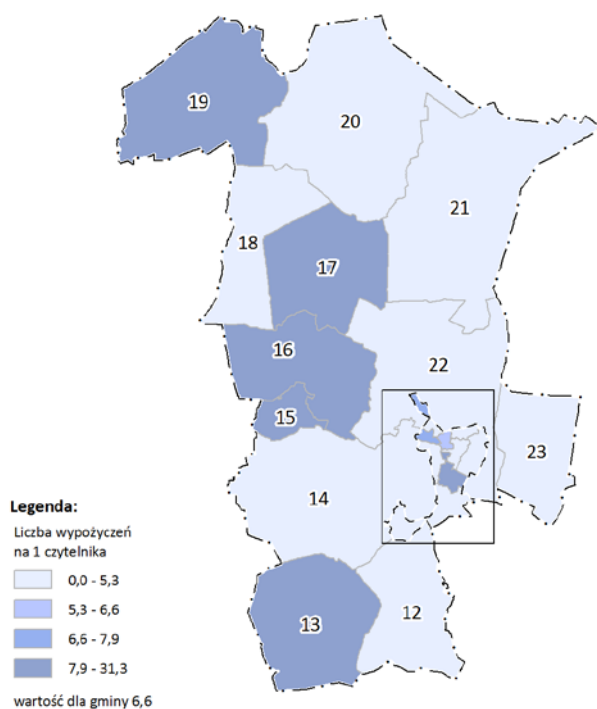

Rys. II. 29 Liczba czytelników na 100 mieszkańców

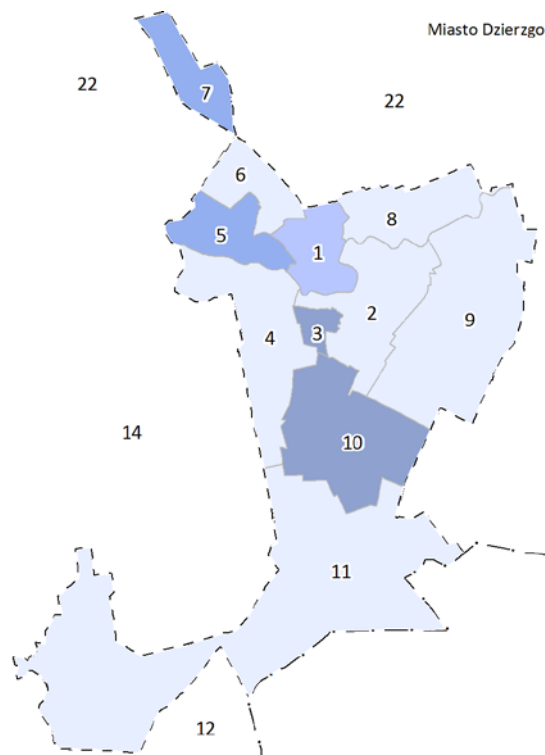
Źródło: opracowanie własne

Gmina Dzierzgoń

Miasto Dzierzgoń

Rys. II. 30 Liczba wypożyczeń na 1 czytelnika

Źródło: opracowanie własne

Na 23 jednostki referencyjne, wartości wskaźników gorsze od średniej dla gminy odnotowano:

- w zakresie frekwencji w wyborach samorządowych w 2018 r. – w 12 jednostkach (4 w mieście, 8 na obszarze wiejskim),
- w zakresie liczby czytelników na 100 mieszkańców – w 10 jednostkach (wszystkie na obszarze wiejskim),
- w zakresie liczby wypożyczeń na 1 czytelnika – w 14 jednostkach (po 7 w mieście i na obszarze wiejskim).

Średnia frekwencja w wyborach samorządowych w 2018 r. w gminie wyniosła 50,9%. Najniższą frekwencję odnotowano w jednostkach Budzisz i Jasna (po 40,9%), a najwyższą w Żuławce Sztumskiej (58,5%). W 4 jednostkach (Minięta, Tywęzy, Budzisz, Jasna) odnotowano niższy od przeciętnej poziom frekwencji wyborczej zarówno w 2018, jak i w 2014 r., co może wskazywać na trwały problem niewystarczającego angażowania się mieszkańców tych jednostek w życie publiczne. Sytuację odwrotną (tj. wyższą od średniej frekwencję w obu analizowanych latach) odnotowano w 9 jednostkach (Wojska Polskiego - Traugutta, os. Krasickiego, Pogodna, Limanowskiego, os. Jagiełły, Zawadzkiego - Kościuszki, 11 Listopada - Słoneczna oraz Morany i Bruk), co pozwala stwierdzić względnie korzystne uwarunkowania związane z poziomem aktywności obywatelskiej w tych jednostkach.

Na podstawie danych Biblioteki Publicznej w Dzierzgoniu, średnia liczba czytelników na 100 mieszkańców gminy w 2021 r. wyniosła 17, a liczba wypożyczeń na 1 czytelnika – 7. O ile w przypadku liczby czytelników wartości wskaźnika poniżej średniej odnotowano tylko w jednostkach położonych na obszarze wiejskim gminy, to w przypadku wskaźnika

wypożyczeń liczba jednostek z wynikiem poniżej średniej jest taka sama w mieście, jak na obszarach wiejskich.

Podsumowanie

Jednostki z koncentracją niekorzystnych zjawisk w zakresie uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym wyznaczono na podstawie wartości wskaźnika zbiorczego. **Za tereny w najtrudniejszej sytuacji uznano jednostki, w których odnotowano:**

- **niższą od średniej dla gminy frekwencję w wyborach samorządowych w 2018 r.**
- oraz**
- **łącznie występujące niższe od średniej dla gminy wartości wskaźników liczby czytelników na 100 mieszkańców i liczby wypożyczeń na 1 czytelnika.**

Tak określone kryterium spełnia 5 jednostek na obszarze wiejskim: Minięta (12³²), Budzisz (18), Jasna (20), Nowiec (22), Prakwice (23).

Budowę wskaźnika zbiorczego obrazującego koncentrację niekorzystnych zjawisk w zakresie edukacji przedstawiono w Tab. II. 7. Przestrzenny rozkład natężenia zjawisk przedstawia Rys. II. 31.

³² W nawiasach podano numery jednostek referencyjnych.

Nr jedn. ref.	Nazwa jednostki referencyjnej	Frekwencja wyborcza 2018	Liczba czytelników na 100 mieszkańców	Liczba wypożyczeń na 1 czytelnika	Wartość wskaźnika zbiorczego w zakresie uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym (max. 3)	Natężenie zjawisk kryzysowych w zakresie uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym (wskaźnik syntetyczny = 3)
1	Centrum	X		X	2	
2	Wojska Polskiego - Traugutta			X	1	
3	os. Krasickiego				0	
4	Pogodna			X	1	
5	Limanowskiego				0	
6	os. Jagiełły			X	1	
7	os. Westerplatte	X			1	
8	Okrzei - 3 Maja	X		X	2	
9	os. Jana Pawła II - Ogrodowa	X		X	2	
10	Zawadzkiego - Kościuszki				0	
11	11 Listopada - Słoneczna			X	1	
12	Minięta	X	X	X	3	X
13	Tyweży	X			1	
14	Morany		X	X	2	
15	Ankamaty	X			1	
16	Poliksy	X	X		2	
17	Bruk		X		1	
18	Budzisz	X	X	X	3	X
19	Żuławka Sztumska		X		1	
20	Jasna	X	X	X	3	X
21	Bągart		X	X	2	
22	Nowiec	X	X	X	3	X
23	Prakwice	X	X	X	3	X

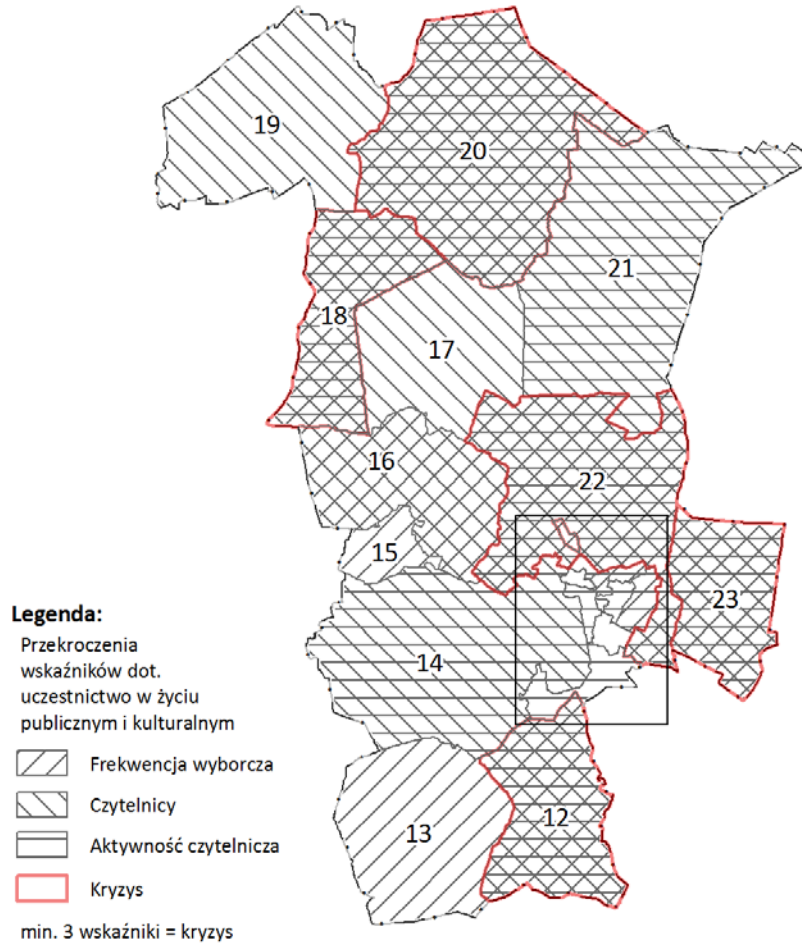
Tab. II. 7 Koncentracja niekorzystnych zjawisk w zakresie uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym – wskaźnik zbiorczy³³

Źródło: opracowanie własne

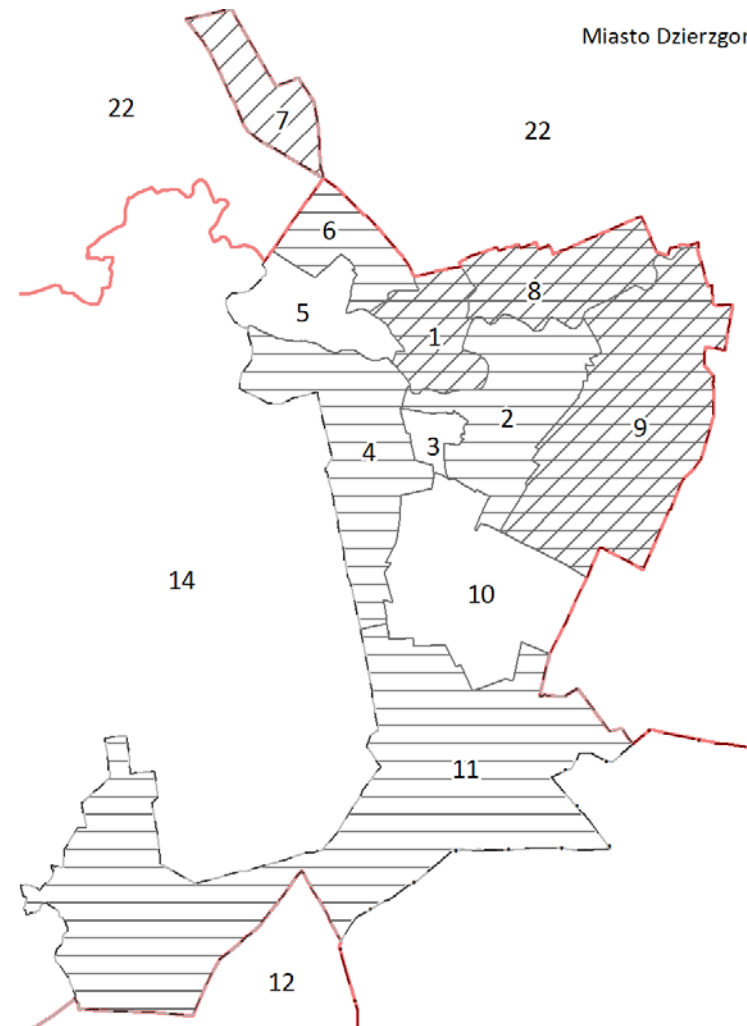
³³ Znakiem „X” oznaczono wartości gorsze od średniej dla gminy.

Gmina Dzierżoń

Miasto Dzierżoń

Rys. II. 31 Koncentracja niekorzystnych zjawisk w zakresie uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym

Źródło: opracowanie własne

II.8 Podsumowanie analizy w sferze społecznej

Zgodnie z wymogami ustawy o rewitalizacji (art. 9 ust. 1), koncentracja negatywnych zjawisk w sferze społecznej stanowi podstawowy warunek wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Przejrzystym i obiektywnym sposobem na zidentyfikowanie obszarów gminy o największym nasileniu problemów, jest zastosowanie wskaźnika syntetycznego, zbudowanego w oparciu o liczbę stwierdzonych w danej jednostce stanów kryzysowych (zawsze w odniesieniu do średniej dla gminy) w ramach poszczególnych analizowanych zjawisk.

Łącznie w ramach diagnozy sfery społecznej przeanalizowano 7 zjawisk (sytuację demograficzną, ryzyko wykluczenia społecznego z powodu bezrobocia, ryzyko wykluczenia społecznego z powodu ubóstwa, zagrożenie bezpieczeństwa, koncentrację osób ze szczególnymi potrzebami w zakresie dostępności, problemy edukacyjne oraz uczestnictwo w życiu publicznym i kulturalnym). Maksymalna wartość wskaźnika syntetycznego wynosi zatem 7.

Statystyka dotycząca liczby stwierdzonych stanów kryzysowych w ramach analizowanych zagadnień przedstawia się następująco:

- w 2 jednostkach odnotowano kryzys (sytuację gorszą od średniej dla gminy) dla 6 zjawisk,
- w 2 jednostkach – dla 5 zjawisk,
- w 2 jednostkach – dla 4 zjawisk,
- w 7 jednostkach – dla 3 zjawisk,
- w 7 jednostkach – dla 2 zjawisk,
- w 3 jednostkach – dla 1 zjawiska.

Terenami o największej koncentracji negatywnych zjawisk społecznych są jednostki, w których odnotowano wartość wskaźnika syntetycznego na poziomie co najmniej 6.

Tak określone kryterium spełniają 2 jednostki: Centrum (1³⁴) oraz Wojska Polskiego - Traugutta (2).

Budowę wskaźnika syntetycznego w sferze społecznej obrazuje Tab. II. 8.

Przestrzenny rozkład wartości syntetycznego wskaźnika kryzysu w sferze społecznej przedstawia Rys. II. 9.

³⁴ W nawiasach podano numery jednostek referencyjnych.

Nr jedn. ref.	Nazwa jednostki referencyjnej	Natężenie zjawisk kryzysowych w zakresie demografii	Natężenie zjawisk kryzysowych w zakresie bezrobocia	Natężenie zjawisk kryzysowych w zakresie ubóstwa	Natężenie zjawisk kryzysowych w zakresie bezpieczeństwa	Koncentracja osób ze szczególnymi i potrzebami w zakresie dostępności	Natężenie zjawisk kryzysowych w zakresie edukacji	Natężenie zjawisk kryzysowych w zakresie uczestnictwa w życiu publ. i kulturalnym	Wartość wskaźnika syntetycznego dla sfery społecznej (max. 7)	Kryzys w sferze społecznej (wskaźnik syntetyczny >=6)
1	Centrum	X	X	X	X	X	X		6	X
2	Wojska Polskiego - Traugutta	X	X	X	X	X	X		6	X
3	os. Krasickiego	X					X		2	
4	Pogodna	X					X		2	
5	Limanowskiego		X		X		X		3	
6	os. Jagiełły		X				X		2	
7	os. Westerplatte						X		1	
8	Okrzei - 3 Maja	X	X				X		3	
9	os. Jana Pawła II - Ogrodowa	X					X		2	
10	Zawadzkiego - Kościuszki	X					X		2	
11	11 Listopada - Słoneczna	X	X			X	X		4	
12	Minięta					X	X	X	3	
13	Tyweży		X	X	X	X	X		5	
14	Morany		X		X	X	X		4	
15	Ankamaty				X				1	
16	Poliksy		X	X		X			3	
17	Brak		X	X					2	
18	Budzisz		X			X		X	3	
19	Żuławka Sztumska			X					1	
20	Jasna	X		X				X	3	
21	Bągart		X	X					2	
22	Nowiec		X		X			X	3	
23	Prakwice		X	X		X	X	X	5	

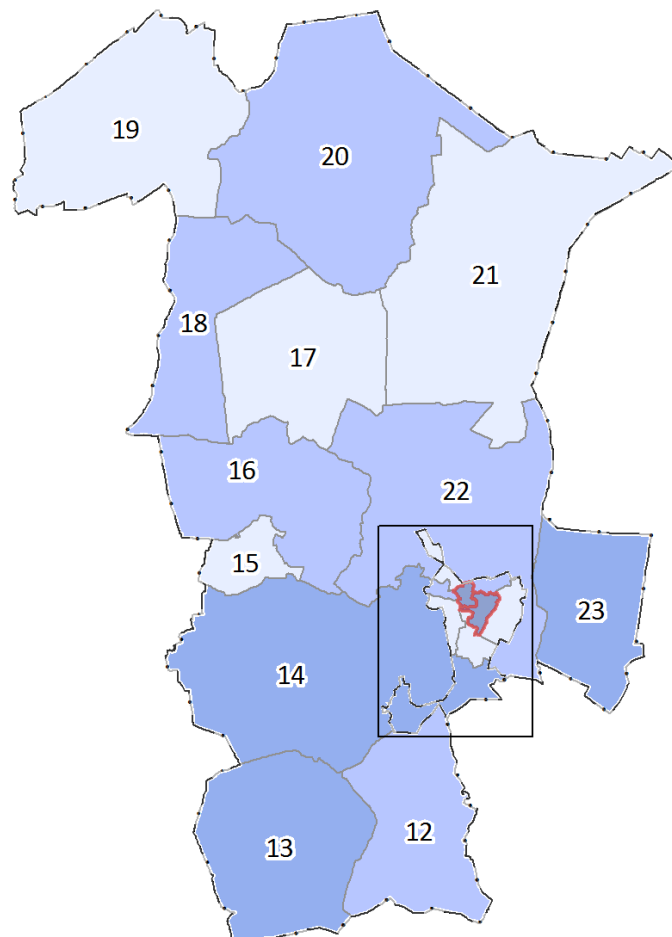
Tab. II. 8 Koncentracja niekorzystnych zjawisk w sferze społecznej – wskaźnik syntetyczny³⁵

Źródło: opracowanie własne

³⁵ Znakiem „X” oznaczono natężenie zjawiska wyższe niż średnia dla gminy.

Gmina Dzierzgoń

Legenda:

Liczba zjawisk społecznych o charakterze kryzysowym

1, 2

3

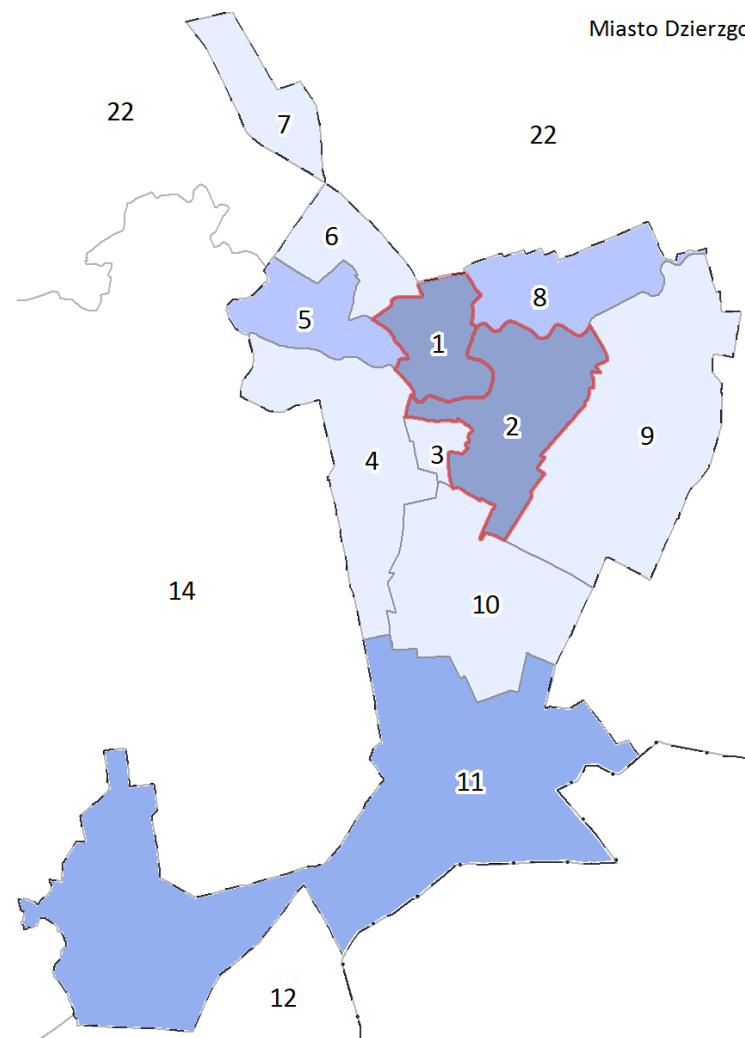
4, 5

6

Kryzys

6 = kryzys w sferze społecznej

Miasto Dzierzgoń

Rys. II. 32 Koncentracja niekorzystnych zjawisk w sferze społecznej

Źródło: opracowanie własne

III. Analiza koncentracji negatywnych zjawisk gospodarczych

Zgodnie z art. 9 ust. 1 pkt 1 uor, w ramach diagnozy służącej wyznaczeniu obszaru zdegradowanego należy dokonać analizy negatywnych zjawisk gospodarczych, w szczególności niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw.

Wprowadzenie

Jednym ze wskaźników obrazujących stopień przedsiębiorczości jest wskaźnik liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym. W gminie Dzierzgoń wyniósł on w 2020 r. 11,6 i był o 17% wyższy niż w 2010 r. Wartość wskaźnika dla gminy (w 2020 r.) była o 12% wyższa niż średnia w powiecie sztumskim, jednak niższa niż średnia w województwie i kraju – odpowiednio o 31 i 21%.³⁶

W ciągu dekady (2010-2020) zwiększyła się również liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do Krajowego Rejestru Urzędowego Podmiotów Gospodarki Narodowej (REGON) na 1000 ludności – z 92 do 107, tj. o 16%. Wartość wskaźnika dla gminy (w 2020 r.) była o 20% wyższa niż średnia dla powiatu, jednak niższa niż średnia wojewódzka i krajowa – odpowiednio o 21 i 12%.³⁷

Według GUS³⁸ w 2021 r. na obszarze gminy Dzierzgoń działało 1012 podmiotów gospodarczych, tj., mimo pandemii Covid-19, o 7% więcej niż w 2019 r.

Wśród podmiotów gospodarczych w gminie Dzierzgoń od lat dominują podmioty zarejestrowane w sekcji F (budownictwo) oraz w sekcji G (handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle). W 2021 r. stanowiły one odpowiednio 25 i 17% wszystkich podmiotów gospodarczych działających w gminie, co w stosunku do 2010 r. oznacza w przypadku podmiotów z sekcji F wzrost o 3,3 p.proc., podmiotów z sekcji G – spadek o 7,3 p.proc.

Z uwagi na rolniczy charakter gminy (użytki rolne zajmują około 11 790 ha³⁹, tj. blisko 90% powierzchni gminy) przeanalizowano również podmioty działające w sekcji A (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo) oraz w sekcji C - dział 10 (przetwórstwo przemysłowe - produkcja artykułów spożywczych). W 2021 r. stanowiły one odpowiednio 3 i 1% wszystkich podmiotów gospodarczych działających w gminie, a udziały te nie zmieniły się od 2010 r.

Z uwagi na potencjał turystyczny gminy (oparty o walory przyrodnicze i krajobrazowe oraz potencjał agroeologiczny terenów rolnych⁴⁰) przeanalizowano również podmioty działające

³⁶ BDL GUS, kategoria *Podmioty gospodarki narodowej, przekształcenia własnościowe i strukturalne*, grupa *Podmioty gospodarki narodowej - wskaźniki*

³⁷ BDL GUS, kategoria *Podmioty gospodarki narodowej, przekształcenia własnościowe i strukturalne*, grupa *Podmioty gospodarki narodowej - wskaźniki*

³⁸ BDL GUS, kategoria *Podmioty gospodarki narodowej, przekształcenia własnościowe i strukturalne*, grupa *Podmioty gospodarki narodowej wg rejestru REGON*, podgrupa *Podmioty wg sekcji i działów PKD 2007 oraz sektorów własnościowych*

³⁹ [za:] *Strategia Rozwoju dla Miasta i Gminy Dzierzgoń na lata 2014-2024*, <http://bip.dzierzgon.pl/?c=100>

⁴⁰ Gmina położona jest na obszarach cennych przyrodniczo, z zachowaną bioróżnorodnością. Na jej terenie występują: Obszar Chronionego Krajobrazu Rzeki Dzierzgoń oraz Obszar Chronionego Krajobrazu Jeziora Dzierzgoń, użytek ekologiczny Tywęży, zespół przyrodniczo-krajobrazowy Jar Starych Dębów oraz 49 pomników przyrody. Tereny prawnie chronione stanowią 12% powierzchni gminy. Ponadto przez gminę przebiega fragment korytarza ekologicznego doliny rzeki Dzierzgoń włączonego do krajowej sieci ekologicznej ECONET-PL. Wysokie

w sekcji I (działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi) oraz w sekcji R (działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją). W 2021 r. stanowiły one po 1% wszystkich podmiotów gospodarczych działających w gminie. W przypadku podmiotów z sekcji I odnotowano spadek o 1 p.proc. w stosunku do lat 2010-2019, co wydaje się być powiązane z pandemią Covid-19. Udział podmiotów działających w branży kultury, rozrywki i rekreacji nie zmienił się w analizowanym okresie.

Kontekstowo przeanalizowano również opinie mieszkańców na temat atrakcyjności gminy dla turystów. Mimo ciekawego położenia gminy i walorów przyrodniczych 34% osób uczestniczących w BAM turystyczną atrakcyjność gminy oceniło „raczej źle” lub „zdecydowanie źle” (przy 25% ocen pozytywnych), a kwestia ta znalazła się w 1. dziesiątce zagadnień priorytetowych do rozwiązania w najbliższych latach (na 38 analizowanych).

Z uwagi na dostępność danych możliwych do geokodowania (przypisania do poszczególnych jednostek referencyjnych), w analizie koncentracji negatywnych zjawisk gospodarczych na poziomie wewnątrzgminnym wykorzystano dane z CEIDG.

Analiza wskaźnikowa

W celu zidentyfikowania obszarów gminy o największym nasileniu problemów gospodarczych przeanalizowano wskaźniki:

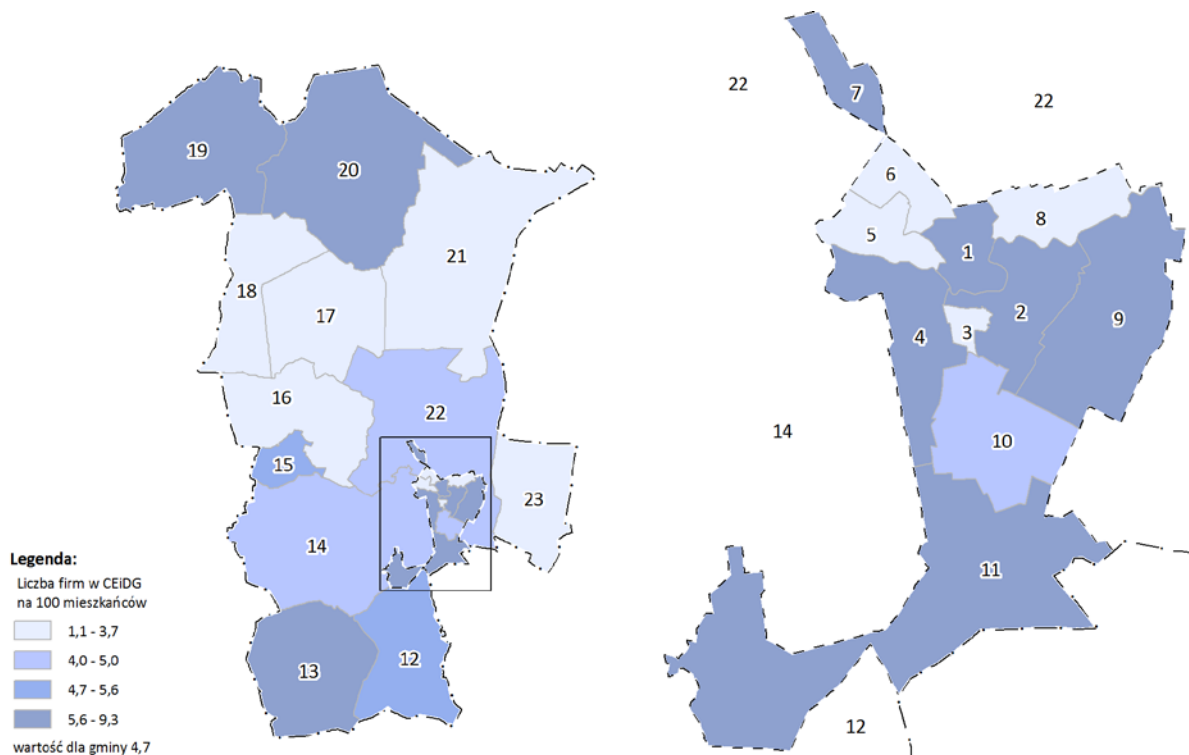
- 1) liczba firm w CEIDG na 100 mieszkańców,
- 2) liczba firm zarejestrowanych w CEIDG w latach 2019-2021 na 100 firm w CEIDG,
- 3) liczba firm wyrejestrowanych z CEIDG w latach 2019-2021 na 100 firm w CEIDG.

Kontekstowo przeanalizowano również wskaźnik:

- 4) udziału firm w jednostce referencyjnej w liczbie firm w gminie (wg CEIDG).

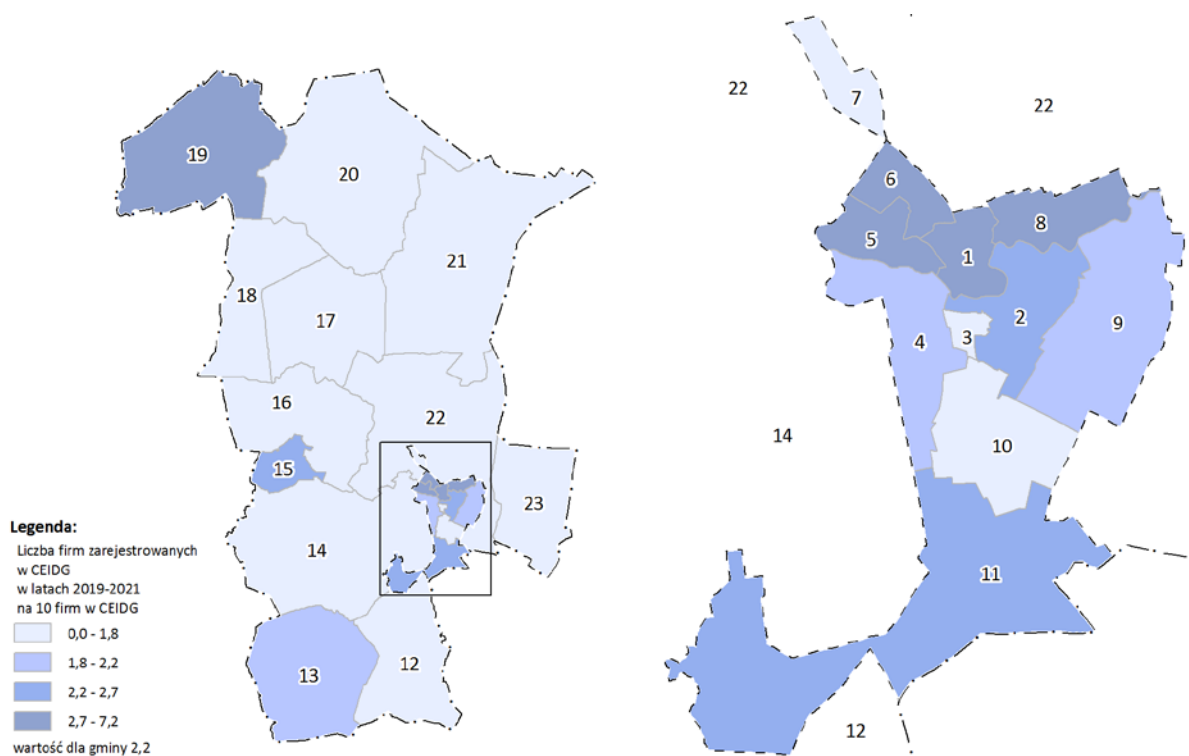
Na rysunkach poniżej przedstawiono koncentrację niekorzystnych zjawisk w analizowanym zakresie.

walory krajobrazowe gmina zawdzięcza przede wszystkim urozmaiconej rzeźbie terenu. Piękne widoki ze wzniesień wzgórz morenowych na rolniczą przestrzeń z dobrze zachowaną historyczną siecią drogową z licznymi zadrzewieniami przydrożnymi oraz licznymi kępami zieleni śródpolnej stanowią o atrakcyjności tego krajobrazu.

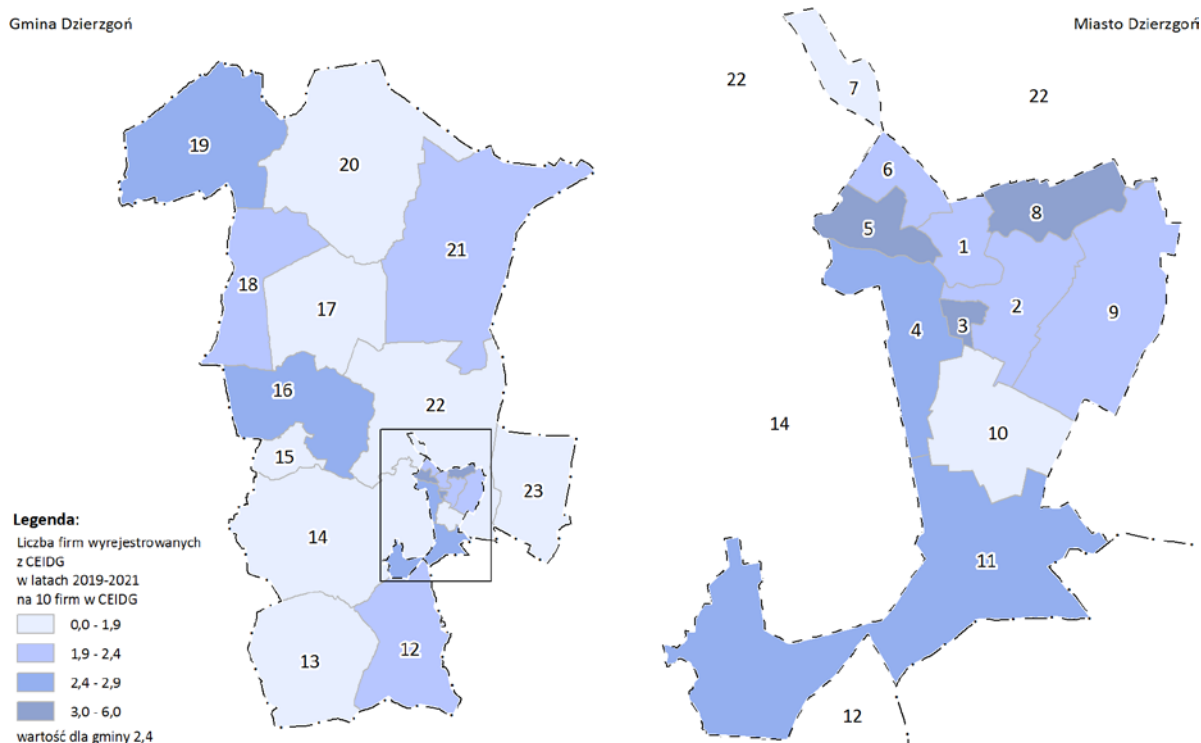
Rys. III. 1 Liczba firm w CEIDG na 100 mieszkańców

Źródło: opracowanie własne

Rys. III. 2 Liczba firm zarejestrowanych w CEIDG w latach 2019-2021 na 100 firm w CEIDG

Źródło: opracowanie własne

Rys. III. 3 Liczba firm wyrejestrowanych z CEIDG w latach 2019-2021 na 100 firm w CEIDG

Źródło: opracowanie własne

Na 23 jednostki referencyjne, wartości wskaźników gorsze od średniej dla gminy odnotowano:

- w zakresie liczby firm w CEIDG na 100 mieszkańców – w 12 jednostkach (5 w mieście, 7 na obszarze wiejskim),
- w zakresie liczby firm zarejestrowanych w CEIDG w latach 2019-2021 na 100 firm w CEIDG – w 10 jednostkach (6 w mieście, 4 na obszarze wiejskim),
- w zakresie liczby firm wyrejestrowanych z CEIDG w latach 2019-2021 na 100 firm w CEIDG – w 11 jednostkach (4 w mieście, 7 na obszarze wiejskim).

Na koniec 2021 r. do CEIDG wpisanych było 418 podmiotów gospodarczych z obszaru miasta i gminy Dzierzgoń. Jednostkami referencyjnymi z najwyższym udziałem firm w ogólnej liczbie firm w gminie (wg CEIDG) były: Centrum i Wojska Polskiego - Traugutta (po 13%), os. Jana Pawła II - Ogrodowa (9%). W tych 3 jednostkach zlokalizowana jest ponad 1/3 wszystkich firm w gminie. Znaczący udział firm (po 6%) odnotowano również w jednostkach: Jasna, Żuławka Sztumska, Morany, 11 Listopada - Słoneczna i os. Jagiełły (łącznie 30%). Jednostkami z udziałem firm poniżej 1% były Budzisz i Prakwice.

Wskaźnik liczby firm w CEIDG na 100 mieszkańców wykorzystano dla zobrazowania poziomu przedsiębiorczości. Średnia wartość wskaźnika dla gminy wyniosła 4,7. Najwyższe wartości odnotowano w jednostkach: 11 Listopada - Słoneczna (9,3), Pogodna (8,4) i os. Westerplatte (7,8); najniższe w jednostkach: Okrzei-3 Maja (1,7), Budzisz (1,5) i Prakwice (1,1).

Na podstawie wskaźników dotyczących liczby firm zarejestrowanych i wyrejestrowanych (analizowanych łącznie) można pośrednio wnioskować jakie warunki dla prowadzenia

działalności gospodarczej panują na danym obszarze. Niska liczba podmiotów zarejestrowanych i jednocześnie wysoka wyrejestrowanych świadczą o potencjalnie niekorzystnej sytuacji dla prowadzenia działalności gospodarczej.

Liczba firm w gminie zarejestrowanych w CEIDG w latach 2019-2021 wyniosła 94. Najwięcej firm zarejestrowano w jednostkach Centrum i Wojska Polskiego - Traugutta (po 12), najmniej (po 1) w jednostkach Zawadzkiego - Kościuszki, Budzisz, Prakwice, Bągart i Ankamaty, a w jednostce Poliksy nie odnotowano żadnej firmy zarejestrowanej w latach 2019-2021. W przeliczeniu na 10 firm w CEIDG średnia wartość wskaźnika dla gminy wyniosła 2,2. Najwyższe wartości wskaźnika odnotowano w jednostkach: Limanowskiego (7,1) Prakwice i Budzisz (po 5,0) oraz Okrzei - 3 Maja (4,0), najniższe w jednostkach: Bągart (0,9) i Poliksy (0).

Liczba firm w gminie wyrejestrowanych z CEIDG w latach 2019-2021 wyniosła 101. Najwięcej firm wyrejestrowano w jednostkach Wojska Polskiego - Traugutta (11) i Centrum (8), najmniej (po 1) w jednostkach: os. Westerplatte, Tywęzy i Ankamaty, a w jednostce Zawadzkiego-Kościuszki nie odnotowano żadnej firmy zarejestrowanej w latach 2019-2021. W przeliczeniu na 10 firm w CEIDG średnia wartość wskaźnika dla gminy wyniosła 2,4. Najwyższe wartości wskaźnika odnotowano w jednostkach: Budzisz (15,0), Poliksy (10,2) i Prakwice (10,0), najniższe w jednostkach: Tywęzy (0,8), os. Westerplatte (0,5) i Zawadzkiego - Kościuszki (0).

Analiza rozkładów ww. wskaźników nie wskazuje na ich znaczącą korelację. Wśród jednostek o ponadprzeciętnej wartości wskaźnika liczby firm wyrejestrowanych, było tylko 50% jednostek, w których stwierdzono także sytuację gorszą niż średnia dla gminy w zakresie liczby firm zarejestrowanych. Z kolei wśród 13 jednostek o wyższej od średniej wartości wskaźnika liczby firm zarejestrowanych, w 7 liczba firm na 100 mieszkańców była niższa niż średnia dla gminy.

Podsumowanie

Jednostki o największym nasileniu problemów gospodarczych wyznaczono na podstawie wartości wskaźnika syntetycznego, zbudowanego w oparciu o liczbę wskaźników cząstkowych o wartościach gorszych od średniej dla gminy. Budowę wskaźnika syntetycznego w sferze gospodarczej obrazuje Tab. III. 1. Stanowi ona podsumowanie diagnozy miasta i gminy Dzierzgoń w tym zakresie.

Jako kryterium wyznaczenia obszaru koncentracji negatywnych zjawisk gospodarczych przyjęto:

- **niższą od średniej dla gminy wartość wskaźnika liczby firm w CEIDG na 100 mieszkańców**

i/lub

- **łącznie występujące gorsze od średniej dla gminy wartości wskaźników liczby firm zarejestrowanych w CEIDG oraz liczby firm wyrejestrowanych z CEIDG w latach 2019-2021 na 100 firm w CEIDG (odpowiednio poniżej i powyżej średniej).**

Tak określone kryterium spełnia 13 jednostek, w tym:

- 6 w mieście: os. Krasickiego (3⁴¹), Pogodna (4), Limanowskiego (5), os. Jagiełły (6), Okrzei - 3 Maja (8), Zawadzkiego - Kościuszki (10);
- 7 na obszarze wiejskim: Morany (14), Poliksy (16), Bruk (17), Budzisz (18), Bągart (21), Nowiec (22), Prakwice (23).

Przestrzenny rozkład wartości syntetycznego wskaźnika kryzysu w sferze gospodarczej przedstawia Rys. III. 4.

⁴¹ W nawiasach podano numery jednostek referencyjnych.

Nr jedn. ref.	Nazwa jednostki referencyjnej	Liczba firm w CEiDG na 100 mieszkańców	Liczba firm zarejestrowanych w CEiDG w latach 2019-2021 na 10 firm w CEiDG	Liczba firm wyrejestrowanych z CEiDG w latach 2019-2021 na 10 firm w CEiDG	Wartości gorsze od średniej dla gminy w zakresie firm zarejestrowanych i wyrejestrowanych w latach 2019-2021 na 10 firm (wg CEiDG)	Wskaźnik syntetyczny dla sfery gospodarczej (max. 2)	Kryzys w sferze gospodarczej (wskaźnik syntetyczny ≥ 1)
1	Centrum					0	
2	Wojska Polskiego - Traugutta					0	
3	os. Krasickiego	X	X	X	X	2	X
4	Pogodna		X	X	X	1	X
5	Limanowskiego	X		X		1	X
6	os. Jagiełły	X				1	X
7	os. Westerplatte		X			0	
8	Okrzei - 3 Maja	X		X		1	X
9	os. Jana Pawła II - Ogrodowa		X			0	
10	Zawadzkiego - Kościuszki	X	X			1	X
11	11 Listopada - Słoneczna		X			0	
12	Minięta			X		0	
13	Tywęzy					0	
14	Morany	X				1	X
15	Ankamaty					0	
16	Poliksy	X	X	X	X	2	X
17	Bruk	X		X		1	X
18	Budzisz	X		X		1	X
19	Żuławka Sztumska					0	
20	Jasna		X			0	
21	Bagart	X	X	X	X	2	X
22	Nowiec	X	X	X	X	2	X
23	Prakwice	X		X		1	X

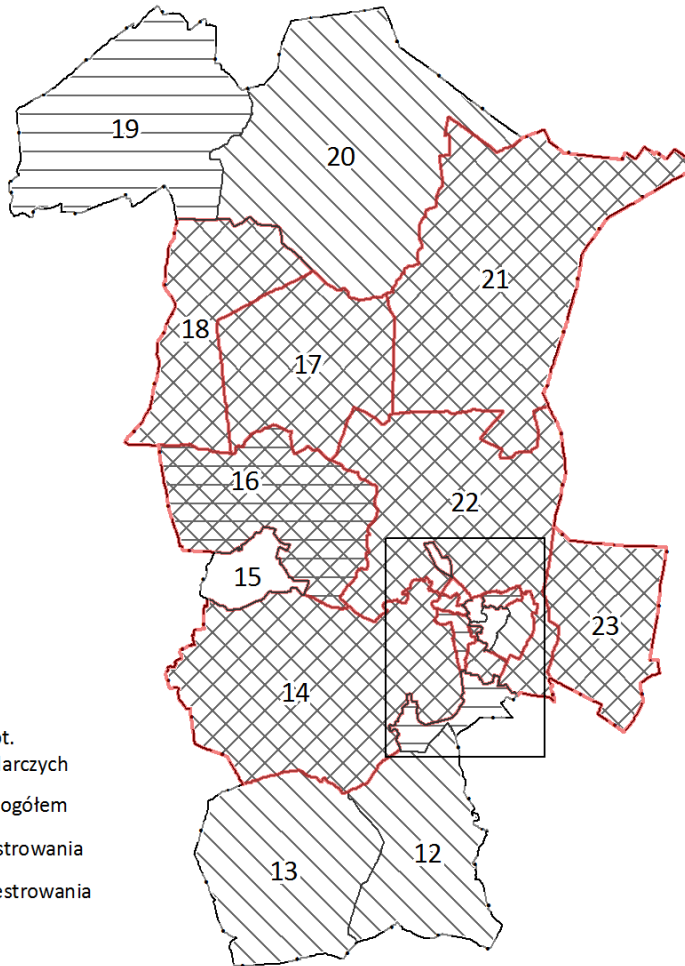
Tab. III. 1 Koncentracja niekorzystnych zjawisk w sferze gospodarczej – wskaźnik syntetyczny⁴²

Źródło: opracowanie własne

⁴² Znakiem „X” oznaczono wartości gorsze od średniej dla gminy.

Gmina Dzierzgoń

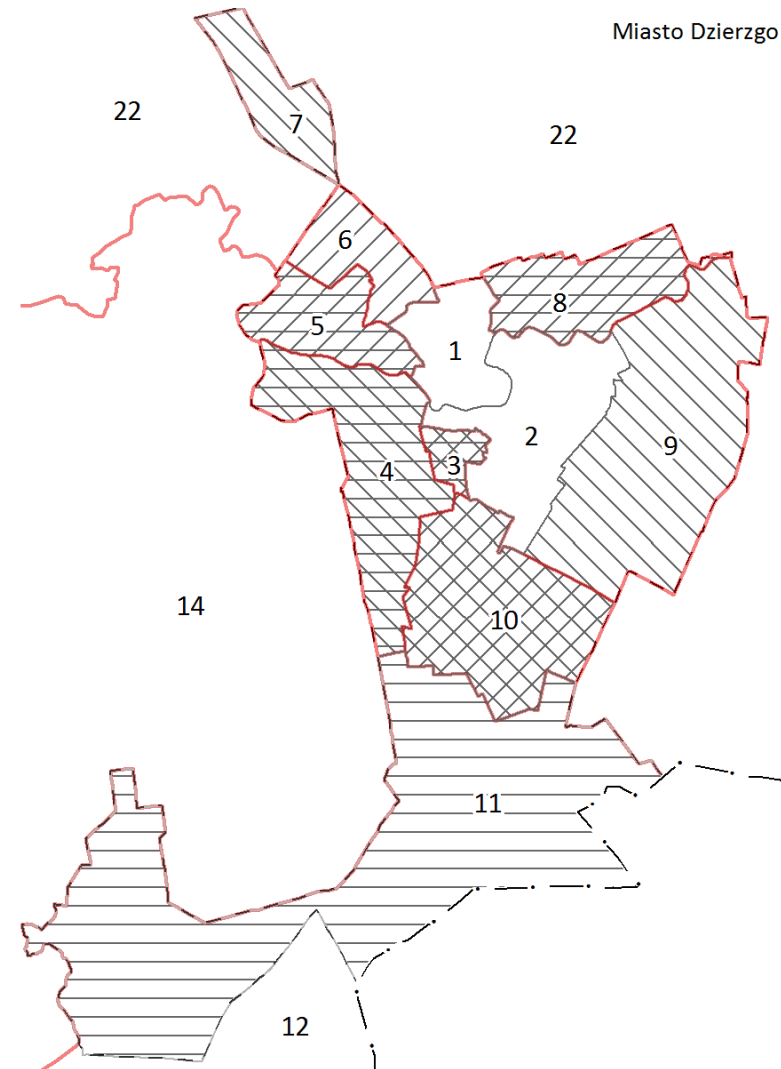

Legenda:

Przekroczenia wskaźników dot. zjawisk gospodarczych

- CEiDG ogółem
 - Zarejestrowania
 - Wyrejestrowania
 - Kryzys
- opis w tekście

Miasto Dzierzgoń

Rys. III. 4 Koncentracja niekorzystnych zjawisk w sferze gospodarczej

Źródło: opracowanie własne

IV. Analiza koncentracji negatywnych zjawisk przestrzenno-funkcjonalnych

Zgodnie z art. 9 ust. 1 pkt 3 uor, w ramach diagnozy służącej wyznaczeniu obszaru zdegradowanego należy dokonać analizy negatywnych zjawisk przestrzenno-funkcjonalnych, *w szczególności niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej złego stanu technicznego, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niedostosowania infrastruktury do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, niedoboru lub niskiej jakości terenów publicznych.*

Wprowadzenie

Jednym z aspektów, które należy przeanalizować w ramach diagnozy zjawisk przestrzenno-funkcjonalnych jest dostęp do podstawowych usług, wśród których jednymi z kluczowych są usługi zdrowotne, a w ramach nich – podstawowa opieka zdrowotna (POZ). Z uwagi na fakt, iż w gminie funkcjonuje tylko jedna placówka tego typu, w tym zakresie nie przeprowadzono analizy dostępności na poziomie wewnątrzgminnym. Problem dotyczy bowiem większości mieszkańców gminy, co potwierdza analiza wyników BAM. Połowa osób uczestniczących w badaniu dostęp do opieki zdrowotnej oceniła „raczej źle” lub „zdecydowanie źle”, a zagadnienie to znalazło się na wysokiej, 2. pozycji⁴³ wśród zagadnień wskazywanych przez mieszkańców jako priorytetowe do rozwiązania (108 wskazań). Najwyższy odsetek osób negatywnie oceniających dostęp do opieki zdrowotnej odnotowano w grupach wiekowych: 36-45 lat (78%), 46-55 lat (63%), 26-35 lat (59%) oraz 19-25 lat (50%). Najrzadziej odpowiedzi „raczej źle” lub „zdecydowanie źle” udzielały osoby najstarsze (powyżej 65. roku życia) i najmłodsze (do 18 roku życia): odpowiednio 30 i 31%. Miejsce zamieszkania nie miało większego znaczenia dla oceny sytuacji – nieco częściej krytyczni byli mieszkańcy miasta (51%) niż obszarów wiejskich (47%). Płeć nie miała żadnego wpływu na ocenę – w obu grupach odpowiedzi „raczej źle” lub „zdecydowanie źle” stanowiły 50%.

Ważnym elementem systemu usług wspierających rodziny w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, istotnie oddziałującym m.in. na poziom aktywności zawodowej kobiet i sytuację materialną gospodarstw domowych, jest instytucjonalna opieka nad najmłodszymi dziećmi.

W 2019 r. powstał pierwszy w gminie klub malucha, dysponujący 20 miejscami. Według danych GUS na koniec 2019 r. przebywało w nim 8 dzieci, rok później – 19. Oznacza to, że na koniec 2020 r. odsetek dzieci do lat 3 w gminie objętych opieką w żłobkach wynosił 7,5%, tj. mniej niż średnio w powiecie, województwie i kraju – odpowiednio o 2,8, 3,7 i 5,3 p. proc.⁴⁴ Z uwagi na fakt, iż na obszarze gminy funkcjonuje tylko jedna tego typu placówka, podobnie

⁴³ Po ścieżkach rowerowych (156 wskazań), a przed infrastrukturą drogową (107 wskazań).

⁴⁴ BDL GUS, Kategoria *Ochrona zdrowia, opieka społeczna i świadczenia na rzecz rodziny*, grupa *Opieka nad dziećmi w wieku do lat 3. Żłobki*

jak w przypadku POZ nie przeprowadzono analizy dostępności na poziomie wewnątrzgminnym.

Niskie na tle powiatu, województwa i kraju wskaźniki dotyczące opieki żłobkowej nie znajdują odzwierciedlenia w opiniach mieszkańców. Aż 41% osób uczestniczących w BAM oceniło dostępność placówek zapewniających opiekę nad dziećmi do 3 lat w formie żłobków oraz oddziałów żłobkowych „raczej dobrze” lub „zdecydowanie dobrze”. Przeciwnego zdania było 25% ankietowanych. Zdecydowanie najwięcej głosów krytycznych było w grupie osób w wieku 19-25 lat (50%) oraz powyżej 65. roku życia (45%). Ani miejsce zamieszkania, ani płeć nie miały większego znaczenia dla oceny sytuacji – nieco więcej głosów krytycznych było na wsi niż w mieście (odpowiednio 26 i 22%); zarówno wśród kobiet, jak i mężczyzn odsetek osób źle oceniających dostęp do opieki nad najmłodszymi dziećmi wynosił 25%. Na liście priorytetów mieszkańców kwestia dostępności do opieki żłobkowej znalazła się na dopiero na miejscu 13 (z 38 analizowanych zagadnień).

Ustalanie sieci przedszkoli i szkół podstawowych na poziomie lokalnym regulują zapisy ustawowe⁴⁵, w których określone są maksymalne odległości lokalizacji tych placówek od miejsca zamieszkania. W przypadku przedszkoli droga dziecka do placówki nie może być większa niż 3 km. Dla klas I-IV szkół podstawowych odległość ta nie może być większa niż 3 km, a dla klas V-VIII – 4 km⁴⁶. W mieście Dzierżoń funkcjonuje 1 samorządowe przedszkole z 10 oddziałami przy ul. Słowackiego 4. Dodatkowo, w ramach Zespołu Szkół funkcjonują oddziały przedszkolne. Na obszarze wiejskim gminy działają oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych w Bruku i Bągarcie oraz filia przedszkola w Żuławce Sztumskiej. Na sieć szkół podstawowych w gminie składają się trzy szkoły: 1 w mieście (w dwóch lokalizacjach), a 2 na obszarze wiejskim (w Bruku i Bągarcie).

Według danych GUS opieką przedszkolną w oddziałach na obszarze miasta objętych było na koniec 2020 r. 218 dzieci, a w oddziale na obszarze wiejskim gminy – 17 dzieci. Na 1 placówkę wychowania przedszkolnego w gminie przypadało w 2020 r. 277 dzieci w wieku 3-5 lat, tj. 2,5 razy więcej niż średnio w powiecie oraz ponad trzykrotnie więcej niż w województwie i kraju.⁴⁷ Mimo tak niekorzystnych wartości wskaźników, podobnie jak w przypadku opieki żłobkowej, większość osób biorących udział w BAM oceniło dostępność placówek zapewniających opiekę przedszkolną „raczej dobrze” lub „zdecydowanie dobrze” (56% wskazań). Przeciwnego zdania było 12% ankietowanych. Zdecydowanie najwięcej odpowiedzi oceniających dostęp do przedszkoli „raczej źle” lub „zdecydowanie źle” było w grupie osób w wieku 19-25 lat (33%). Odwrotnie niż w przypadku żłobków, nieco więcej głosów krytycznych było w mieście niż na wsi (odpowiednio 11 i 9%). Mężczyźni prawie dwukrotnie częściej wskazywali na problem niż kobiety (odpowiednio 15 i 8% odpowiedzi „raczej źle” lub „zdecydowanie źle”). Wśród kwestii, które zdaniem mieszkańców gmina powinna priorytetowo rozwijać w kolejnych kilku latach dostępność do placówek wychowania przedszkolnego znalazła się niemal na końcu listy (miejsce 32. z 38).

⁴⁵ Art. 32 i 39 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 1082 ze zm.)

⁴⁶ Jeśli jest dłuższa, obowiązkiem gminy jest zapewnienie bezpłatnego transportu i opieki w czasie przewozu dziecka albo zwrot kosztów przejazdu dziecka środkami komunikacji publicznej, jeżeli dowożenie zapewniają rodzice, a do ukończenia przez dziecko 7 lat – także zwrot kosztów przejazdu opiekuna dziecka środkami komunikacji publicznej.

⁴⁷ BDL GUS, Kategoria *Wychowanie przedszkolne*, grupa *Przedszkola*

Kolejnym elementem analizy był dostęp do bibliotek, które od lat nie ograniczają się do swojej historycznej funkcji, lecz coraz częściej stanowią przestrzeń dla nieformalnego życia publicznego; zapewniając wygodne miejsce do nauki, pracy, wielu form aktywności, ale też i odpoczynku, kierują do swoich użytkowników ofertę różnego rodzaju działań. W Dzierzgoniu działała 1 biblioteka publiczna (przy Dzierzgońskim Ośrodku Kultury) z 2 filiami na obszarze wiejskim (w Żuławce Sztumskiej oraz Tywęzach).

Ważnym elementem jakości życia jest dostęp do miejsc wypoczynku i rekreacji oraz uprawiania aktywności sportowych.

Funkcję taką mogą pełnić m.in. ogólnodostępne tereny zieleni urządzonej, na które w gminie Dzierzgoń składają się głównie zieleńce i tereny zieleni osiedlowej (na obszarze gminy nie funkcjonuje żaden park). Od 2011 r. powierzchnia terenów zieleni urządzonej w gminie zwiększyła się o 4 ha, co dało wzrost ich udziału w powierzchni ogółem gminy na poziomie zaledwie 0,03 p.proc. W efekcie w 2020 r. zieleńce i tereny zieleni osiedlowej zajmowały 10,29 ha (w tym 8,89 ha w mieście, 1,40 ha na obszarze wiejskim), co stanowiło 0,08% powierzchni gminy, przy czym udział tych kategorii terenów zieleni urządzonej w mieście wyniósł 2,28%, na wsi 0,01%.⁴⁸ Lasy na obszarze gminy Dzierzgoń zajmują powierzchnię 348,4 ha, a wskaźnik lesistości wynosi zaledwie 2,7% i jest znacznie niższy niż średnia dla powiatu (17,4%) i kraju (29,6%).⁴⁹

Sami mieszkańcy dostępność terenów zielonych oceniają jednak „raczej dobrze” lub „zdecydowanie dobrze” (65% odpowiedzi). Przeciwnego zdania było 13% biorących udział w BAM. Miejsce zamieszkania nie miało większego wpływu na odpowiedź – wśród mieszkańców miasta dostęp do terenów zielonych „raczej źle” lub „zdecydowanie źle” oceniło 11% ankietowanych, na wsi – 13%.

Przedmiotem analizy wewnątrzgminnej był dostęp do infrastruktury sportowo-rekreacyjnej rozumianej jako: boiska, place zabaw oraz pozostała ogólnodostępna infrastruktura sportowo-rekreacyjna (siłownie zewnętrzne, urządzenia kalisteniczne itp.). Według informacji UMD w 2021 r. na terenie miasta funkcjonowało 7 obiektów infrastruktury sportowo-rekreacyjnej: Orlik Dzierzgoń przy ul. Zawadzkiego, SkatePark przy ul. Żurawia, boisko i plac zabaw przy ul. Słowackiego (tzw. Kraśkowe Podwórko), siłownia NESTLE i plac zabaw przy ul. Wojska Polskiego, siłownia i plac zabaw przy ul. Żeromskiego, plac zabaw NIVEA przy ul. Kościuszki oraz plac zabaw tzw. Wzgórze zamkowe (park) przy ul. Elbląskiej. Na terenie wiejskim znajdowały się natomiast place zabaw i siłownie plenerowe w następujących lokalizacjach: Minięta (wieś, bloki), Bruk – szkoła (plac zabaw i boisko), Bruk – park (plac zabaw, boisko), Jeziorno (boisko i plac zabaw), Ankamaty, Morany (boisko, plac zabaw), Kuksy (plaża), Stanowo, Nowiny (plac zabaw, boisko), Jasna, Żuławka Sztumska, Budzisz, Pacholy i Prakwice. Średnia odległość od punktu zamieszkania do najbliższego miejsca infrastruktury sportowo-rekreacyjnej wyniosła według przeprowadzonych analiz 0,5 km, przy czym w mieście odległości wynosiły od 70 do 918 m, na obszarze wiejskim – od 168 m do 2,9 km.

Dostępność miejsc, gdzie można nieodpłatnie uprawiać aktywność fizyczną i sport (boiska, siłownie na „otwartym powietrzu” itp.) jest dobrze oceniana przez mieszkańców. 60% uczestników BAM oceniło ją „raczej dobrze” lub „zdecydowanie dobrze”. Przeciwnego zdania było 16%. Gorzej natomiast oceniana jest dostępność miejsc do spotkań i rozmów.

⁴⁸ BDL GUS, Kategoria *Stan i ochrona środowiska*, grupa *Tereny zieleni*

⁴⁹ BDL GUS, Kategoria *Leśnictwo i łowiectwo*, grupa *Leśnictwo wszystkich form własności*

Zadowolonych z obecnej sytuacji w tym zakresie było 41% ankietowanych, tj. o 1/3 osób mniej niż w przypadku miejsc do uprawiania aktywności fizycznej i sportu. Wyższy był również odsetek odpowiedzi krytycznych (27%). W obu przypadkach na deficyty analizowanych przestrzeni częściej wskazywały osoby mieszkające w mieście niż na wsi, częściej mężczyźni niż kobiety. Miejsc do uprawiania aktywności fizycznej i sportu najczęściej brakuje osobom w wieku 46-55 lat (20% wskazań), a miejsc do spotkań i rozmów – osobom w wieku 26-35 lat (35%). Oba zagadnienia znalazły się jednak dopiero w 2. dziesiątce kwestii priorytetowych do rozwiązania w gminie.

Zgodnie z uor elementem analiz negatywnych zjawisk przestrzenno-funkcjonalnych jest również wyposażenie w infrastrukturę techniczną. Niezmiernie istotnym elementem podlegającym analizie w ramach tej części diagnozy był dostęp do szerokopasmowego Internetu. Dostęp do sieci oraz jakość tego dostępu już od wielu lat stawały się coraz bardziej istotne w kontekście korzystania z różnego rodzaju usług (m.in. w zakresie edukacji, kultury, rozrywki, usług e-administracji itd.), a także prowadzenia działalności gospodarczej. Podczas dwóch lat pandemii Covid-19 okazały się kwestią o fundamentalnym wręcz znaczeniu dla funkcjonowania w społeczeństwie.

Analiza wskaźnikowa

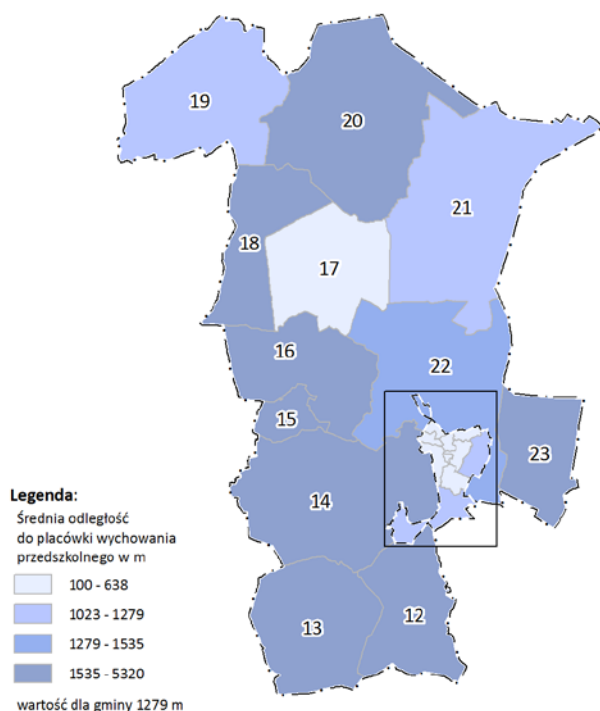
W celu zidentyfikowania obszarów gminy o największym nasileniu problemów przestrzenno-funkcjonalnych przeanalizowano następujące wskaźniki:

- 1) średnia piesza odległość z miejsca zamieszkania do placówki wychowania przedszkolnego,
- 2) średnia piesza odległość z miejsca zamieszkania do szkoły podstawowej,
- 3) średnia piesza odległość z miejsca zamieszkania do biblioteki,
- 4) średnia piesza dostępność z miejsca zamieszkania do infrastruktury sportowo-rekreacyjnej,
- 5) odsetek adresów z dostępem do Internetu pow. 30 Mb/s.

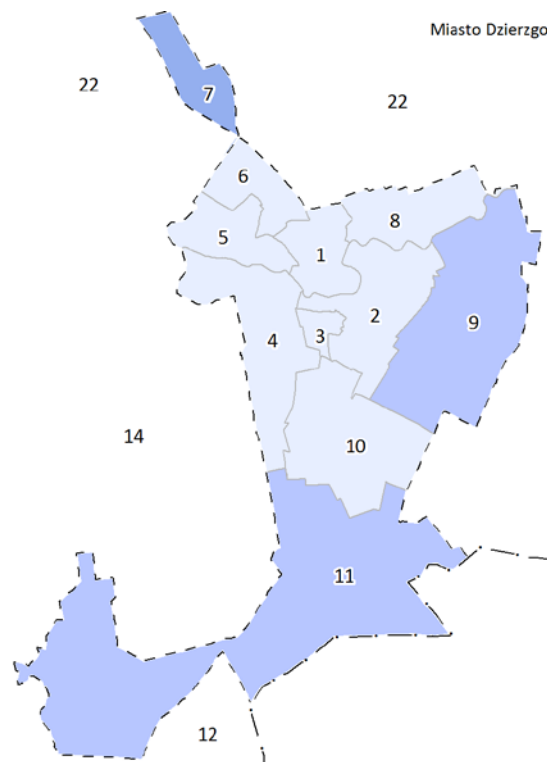
Na rysunkach poniżej przedstawiono koncentrację niekorzystnych zjawisk w analizowanym zakresie.

Gmina Dzierzgoń

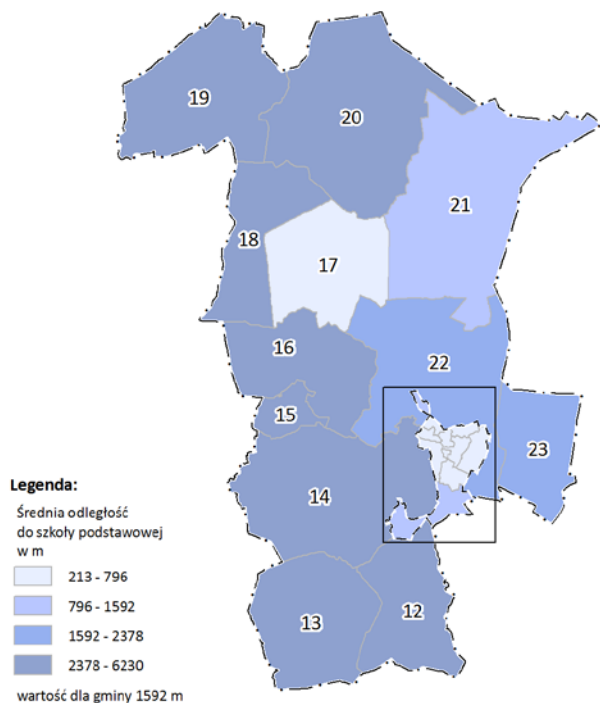
Miasto Dzierzgoń

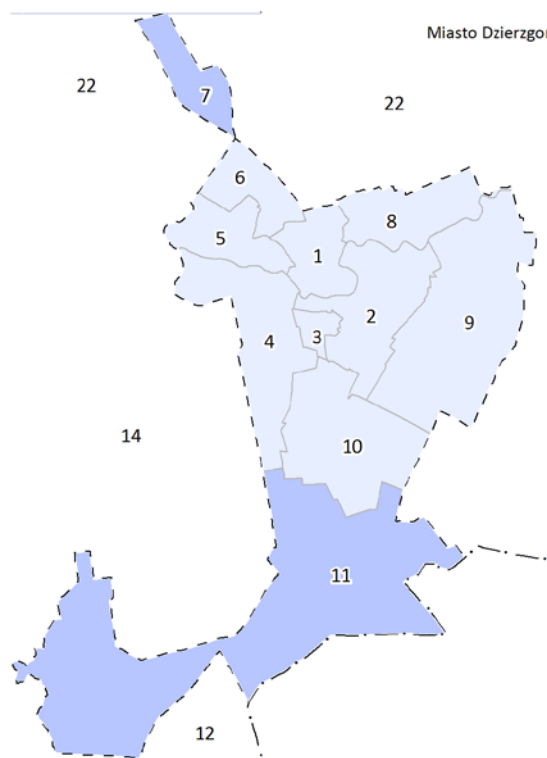
Rys. IV. 1 Średnia piesza odległość z miejsca zamieszkania do placówki wychowania przedszkolnego

Źródło: opracowanie własne

Gmina Dzierzgoń

Miasto Dzierzgoń

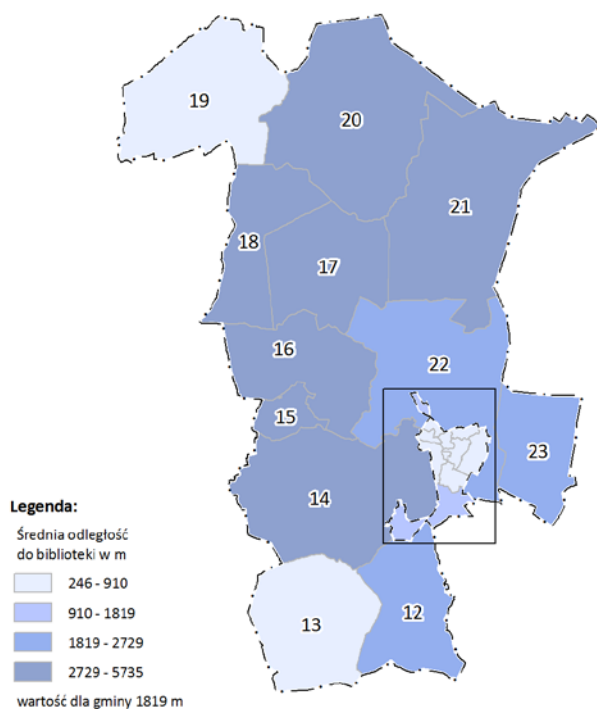

Rys. IV. 2 Średnia piesza odległość z miejsca zamieszkania do szkoły podstawowej

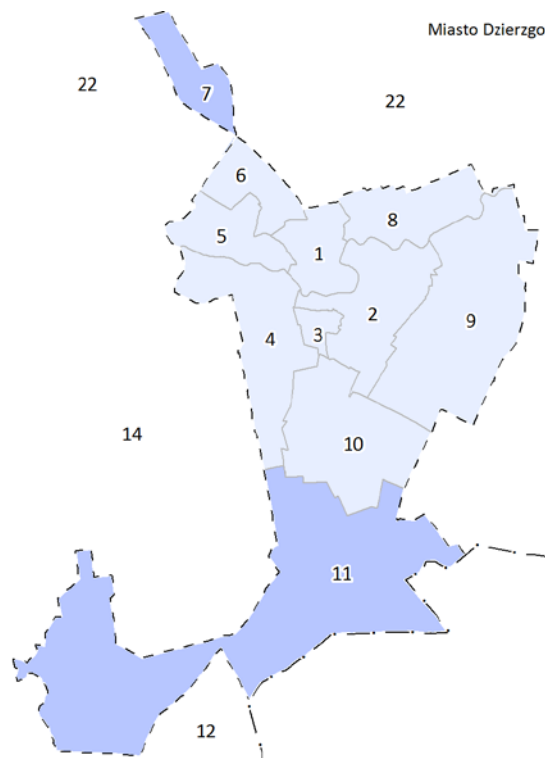
Źródło: opracowanie własne

Gmina Dzierzgoń

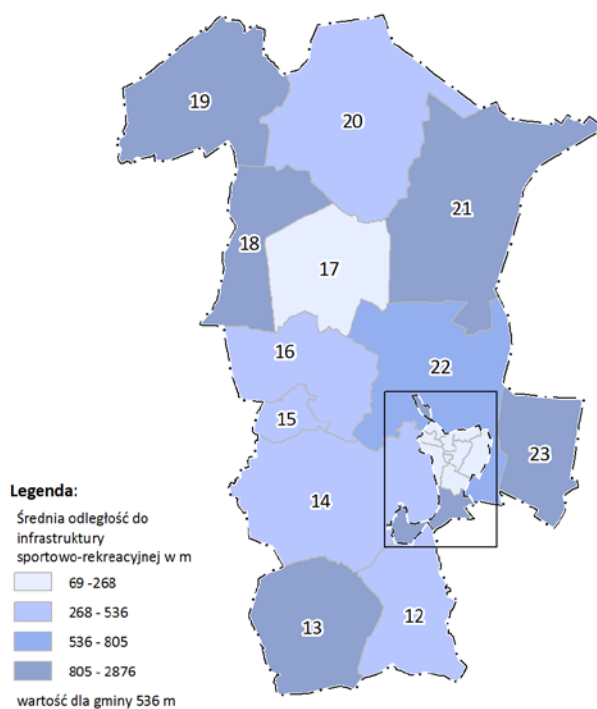
Miasto Dzierzgoń

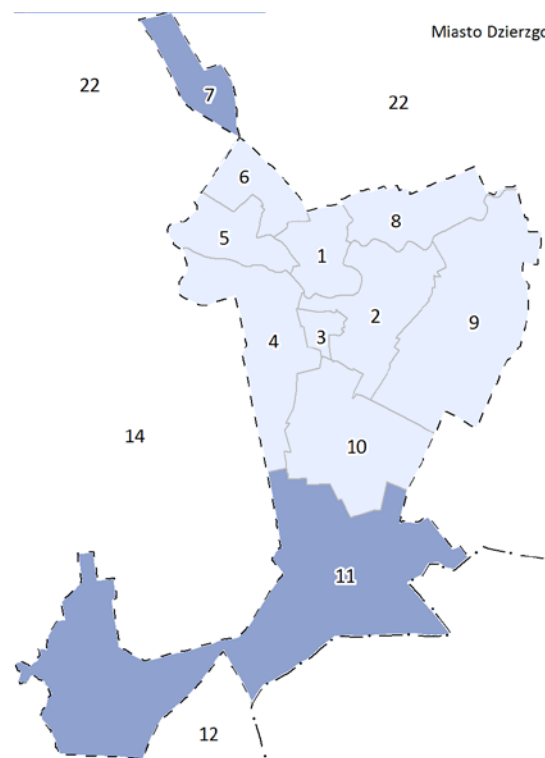
Rys. IV. 3 Średnia piesza odległość z miejsca zamieszkania do biblioteki

Źródło: opracowanie własne

Gmina Dzierzgoń

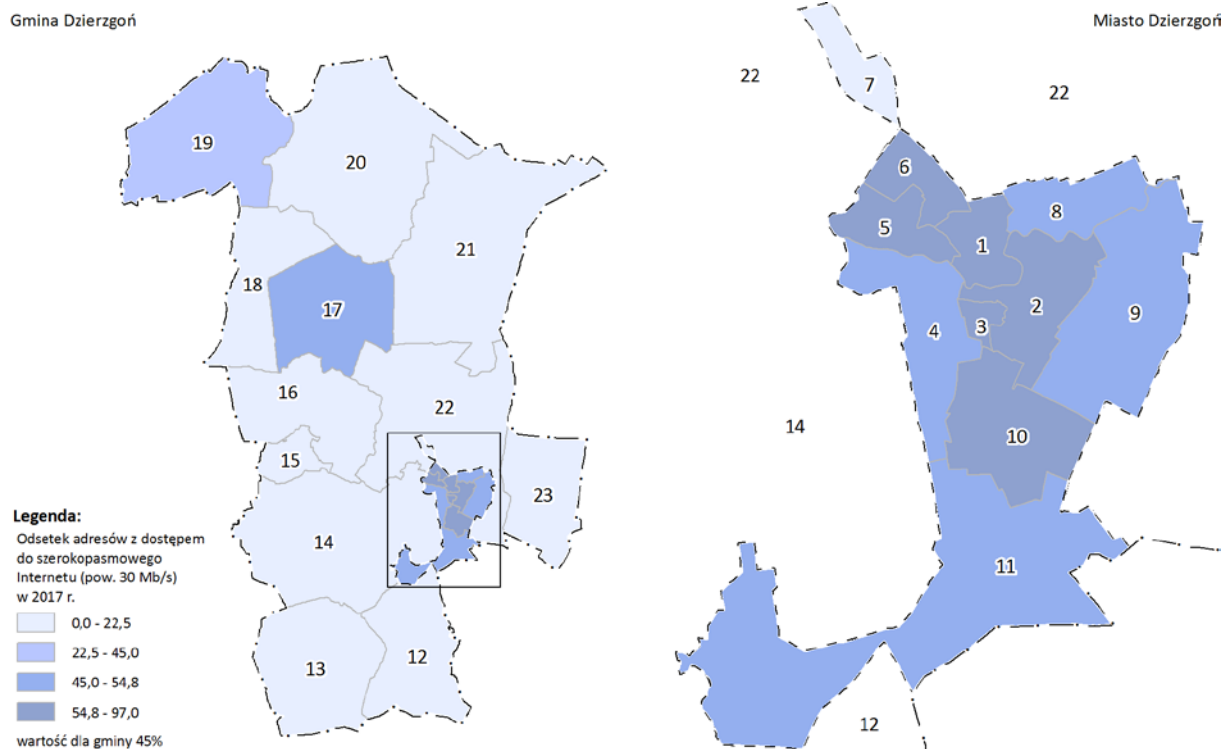

Miasto Dzierzgoń

Rys. IV. 4 Średnia piesza dostępność z miejsca zamieszkania do infrastruktury sportowo-rekreacyjnej

Źródło: opracowanie własne

Rys. IV. 5 Odsetek adresów z dostępem do Internetu pow. 30 Mb/s

Źródło: opracowanie własne

Na 23 jednostki referencyjne, wartości wskaźników gorsze od średniej dla gminy odnotowano:

- średnia piesza odległość z miejsca zamieszkania do placówki wychowania przedszkolnego – w 10 jednostkach (1 w mieście, 9 na obszarze wiejskim),
- średnia piesza odległość z miejsca zamieszkania do szkoły podstawowej – w 10 jednostkach (wszystkie na obszarze wiejskim),
- średnia piesza odległość z miejsca zamieszkania do biblioteki – w 10 jednostkach (wszystkie na obszarze wiejskim),
- średnia piesza dostępność z miejsca zamieszkania do infrastruktury sportowo-rekreacyjnej – w 8 jednostkach (2 w mieście, 6 na obszarze wiejskim),
- odsetek adresów z dostępem do Internetu pow. 30 Mb/s – w 12 jednostkach (1 w mieście, 11 na obszarze wiejskim).

Średnia odległość z miejsca zamieszkania do najbliższej placówki wychowania przedszkolnego w gminie wyniosła 1,3 km, przy czym w mieście odległości wynosiły od 106 m do 1,4 km, a na obszarze wiejskim – od 234 m do 5,3 km. Wartości powyżej 3 km odnotowano w jednostkach: Jasna (3,7 km), Ankamaty (3,8 km) i Tywęży (5,3 km). Jedyną jednostką w mieście o przekroczonej wartości wskaźnika było os. Westerplatte (1,3 km).

Średnia odległość z miejsca zamieszkania do najbliższej szkoły podstawowej w gminie wyniosła 1,6 km, przy czym w mieście odległości wynosiły od 213 m do 1,2 km, a na obszarze wiejskim – od 234 m do 6,3 km. Wartości powyżej 3 km odnotowano w jednostkach: Ankamaty (3,8 km), Jasna (4,6 km), Tywęży (5,3 km) i Żuławka Sztumska (6,3). W żadnej jednostce miejskiej nie odnotowano wyższej od średniej wartości wskaźnika.

Średnia odległość z miejsca zamieszkania do najbliższej biblioteki w gminie wyniosła 1,8 km, przy czym w mieście odległości wynosiły od 330 m do 1,8 km, a na obszarze wiejskim – od 618 m do 5,7 km. Największe odległości odnotowano w jednostkach: Jasna (3,8 km), Ankamaty (4,4 km), Budzisz (4,6 km), Poliksy (4,8 km) oraz Bągart (5,5 km) i Bruk (5,7 km). W żadnej jednostce miejskiej nie odnotowano wyższej od średniej wartości wskaźnika.

Średnia odległość z miejsca zamieszkania do najbliższej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej wyniosła 536 m, przy czym w mieście odległości wynosiły od 70 do 918 m, a na obszarze wiejskim – od 168 m do 2,9 km. Największe odległości odnotowano w jednostkach: Budzisz (1,1 km), Prakwice (1,3 km), Tywęży (2,7 km) oraz Bągart (2,9 km). Na obszarze miasta wartości powyżej średniej dla gminy odnotowano w jednostkach 11 Listopada - Słoneczna (866 m) oraz os. Westerplatte (918 m).

Według danych Urzędu Komunikacji Elektronicznej 45% adresów w gminie ma dostęp do szerokopasmowego Internetu (pow. 30 Mb/s). Na obszarze miasta niższą od średniej wartość wskaźnika odnotowano tylko w jednej jednostce, tj. na os. Westerplatte. Dokładnie odwrotna sytuacja ma miejsce na obszarze wiejskim, gdzie odsetek lokali z dostępem do szerokopasmowego Internetu był mniejszy od średniej dla gminy we wszystkich, z wyjątkiem Bruku, jednostkach.

Analiza potwierdziła typową dla gmin miejsko-wiejskich wyraźną koncentrację niekorzystnych wartości wskaźników przestrzenno-funkcjonalnych na obszarze wiejskim gminy.

Podsumowanie

Jednostki z koncentracją niekorzystnych zjawisk przestrzenno-funkcjonalnych wyznaczono na podstawie wartości wskaźnika syntetycznego, zbudowanego w oparciu o liczbę wskaźników cząstkowych o wartościach gorszych od średniej dla gminy. Budowę wskaźnika syntetycznego w sferze przestrzenno-funkcjonalnej obrazuje Tab. IV 1. Stanowi ona podsumowanie diagnozy miasta i gminy Dzierzgoń w tym zakresie.

Za tereny o największym nasileniu problemów przestrzenno-funkcjonalnych uznano jednostki, w których odnotowano wartości wyższe od średniej dla gminy dla co najmniej 3 z 5 analizowanych wskaźników:

- **średnia piesza odległość z miejsca zamieszkania do placówki wychowania przedszkolnego,**
- **średnia piesza odległość z miejsca zamieszkania do szkoły podstawowej,**
- **średnia piesza odległość z miejsca zamieszkania do biblioteki,**
- **średnia piesza dostępność z miejsca zamieszkania do infrastruktury sportowo-rekreacyjnej,**
- **liczba adresów z dostępem do Internetu pow. 30 Mb/s.**

Tak określone kryterium spełnia 12 jednostek, w tym:

- 1 w mieście: os. Westerplatte (7⁵⁰);
- wszystkie (z wyjątkiem Bruku) jednostki na obszarze wiejskim, tj.: Minięta (12), Tywęży (13), Morany (14), Ankamaty (15), Poliksy (16), Budzisz (18), Żuławka Sztumska (19), Jasna (20), Bągart (21), Nowiec (22), Prakwice (23).

⁵⁰ W nawiasach podano numery jednostek referencyjnych.

Przestrzenny rozkład wartości syntetycznego wskaźnika kryzysu w sferze przestrzenno-funkcjonalnej przedstawia Rys. IV. 6.

Kontekstowo sprawdzono współwystępowanie koncentracji problemów przestrzenno-funkcjonalnych z koncentracją osób ze szczególnymi potrzebami w zakresie dostępności (więcej w pkt II.5). Na obszarze wiejskim, na 5 jednostek o ponadprzeciętnej liczbie mieszkańców z ograniczeniami w zakresie dostępności, we wszystkich stwierdzono również koncentrację niekorzystnych zjawisk przestrzenno-funkcjonalnych. Jednocześnie w żadnej z 3 jednostek miejskich o ponadprzeciętnej liczbie mieszkańców ze szczególnymi potrzebami w zakresie dostępności taka kumulacja nie występuje.

Nr jedn. ref.	Nazwa jednostki referencyjnej	Średnia piesza odległość do placówki wychowania przedszkolnej	Średnia piesza odległość do szkoły podstawowej	Średnia piesza odległość do biblioteki	Średnia piesza odległość do infrastruktury sportowo-rekreacyjnej	Odsetek adresów z dostępem do Internetu pow. 30 Mb/s	Wartość wskaźnika syntetycznego dla sfery przestrzenno-funkcjonalnej (max. 5)	Kryzys w sferze przestrzenno-funkcjonalnej (wskaźnik syntetyczny >=3)
1	Centrum						0	
2	Wojska Polskiego - Traugutta						0	
3	os. Krasickiego						0	
4	Pogodna						0	
5	Limanowskiego						0	
6	os. Jagiełły						0	
7	os. Westerplatte	X			X	X	3	X
8	Okrzei - 3 Maja						0	
9	os. Jana Pawła II - Ogrodowa						0	
10	Zawadzkiego - Kościuszki						0	
11	11 Listopada - Słoneczna				X		1	
12	Minięta	X	X	X		X	4	X
13	Tyweży	X	X		X	X	4	X
14	Morany	X	X	X		X	4	X
15	Ankamaty	X	X	X		X	4	X
16	Poliksy	X	X	X		X	4	X
17	Bruk			X			1	
18	Budzisz	X	X	X	X	X	5	X
19	Żuławka Sztumska		X		X	X	3	X
20	Jasna	X	X	X		X	4	X
21	Bagart			X	X	X	3	X
22	Nowiec	X	X	X	X	X	5	X
23	Prakwice	X	X	X	X	X	5	X

Tab. IV 1 Koncentracja niekorzystnych zjawisk w sferze przestrzenno-funkcjonalnej – wskaźnik syntetyczny⁵¹

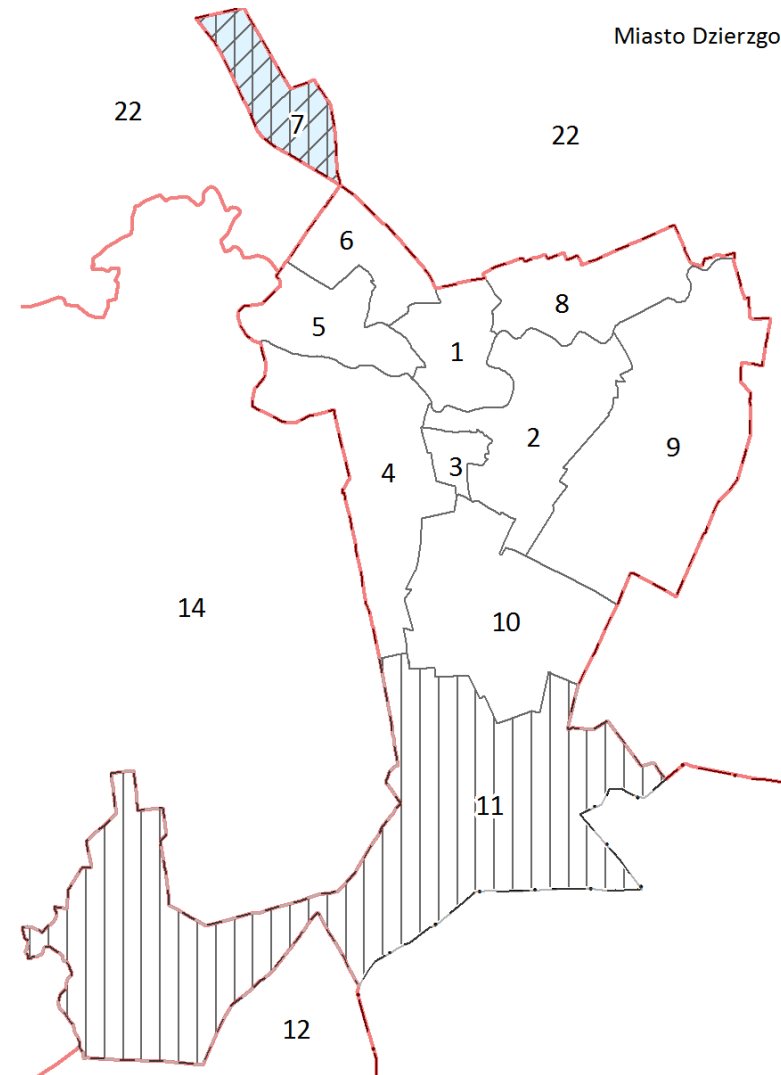
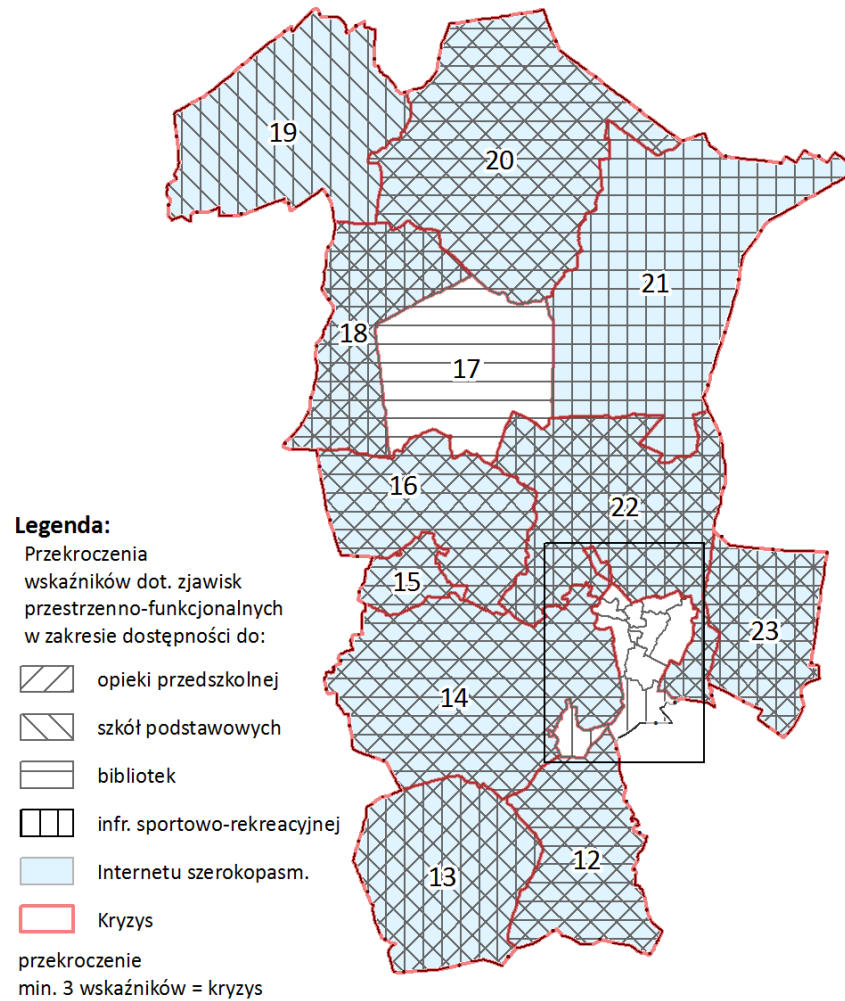
Źródło: opracowanie własne

⁵¹ Znakiem „X” oznaczono wartości gorsze od średniej dla gminy.

Gmina Dzierzgoń

Miasto Dzierzgoń

Rys. IV. 6 Koncentracja niekorzystnych zjawisk w sferze przestrzenno-funkcjonalnej

Źródło: opracowanie własne

V. Analiza koncentracji negatywnych zjawisk technicznych

Zgodnie z art. 9 ust. 1 pkt 1 uor, w ramach diagnozy służącej wyznaczeniu obszaru zdegradowanego należy dokonać analizy negatywnych zjawisk technicznych, w szczególności degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz niefunkcjonowaniu rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności, ochrony środowiska i zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

Wprowadzenie

Zgodnie z ustawą o rewitalizacji jednym z aspektów podlegających analizie jest stopień funkcjonowania rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych. Istotnym elementem stanowiącym o ewentualnych problemach w tym zakresie jest dostęp do podstawowych sieci infrastruktury technicznej (wodociągowej, kanalizacyjnej, ciepłowniczej) oraz jej stan techniczny.

Na koniec 2020 r. długość sieci wodociągowej w gminie wynosiła 80,3 km (miasto – 24,3, wieś – 56,0); sieci kanalizacyjnej – 45,9 km (miasto – 16,5, wieś – 29,4). Do sieci wodociągowej podłączonych było 88,4% budynków mieszkalnych, do sieci kanalizacyjnej 82,7%, tj. (w obu przypadkach) o 0,4 p.proc. więcej niż w roku 2015. Na obszarze miasta podłączone były wszystkie budynki, a na obszarze wiejskim do sieci wodociągowej – 78,8%, kanalizacyjnej – 68,4%. W 2020 r. odnotowano 49 awarii sieci wodociągowej, tj. o 30 (69%) więcej niż w roku 2015. Zmniejszyła się natomiast liczba awarii sieci kanalizacyjnej – z 77 do 36 (53%).⁵²

Dostępność do przyłącza kanalizacyjnego była przedmiotem badania opinii mieszkańców. 52% ankietowanych udzieliła odpowiedzi „raczej dobrze” lub „zdecydowanie dobrze”. Przeciwnego zdania było 12% osób biorących udział w BAM, a na odpowiedź „ani dobrze, ani źle” wskazało 14%. Krytyczniej jakość dostępu do sieci oceniali mieszkańcy wsi – 17% udzieliło odpowiedzi „raczej źle” lub „zdecydowanie źle” (wśród mieszkańców miasta 4%).

Na terenie gminy brak jest zorganizowanego systemu ciepłowniczego – poza kilkoma osiedlowymi kotłowniami stosowane są indywidualne źródła ciepła. Ze względu na wpływ ogrzewania budynków na wielkość emisji powierzchniowej (emisja pochodząca z gospodarstw domowych stanowi 50% bilansu emisji CO₂ w gminie⁵³), kwestie te zostały przeanalizowane w rozdziale VI. Analiza koncentracji negatywnych zjawisk środowiskowych.

Kolejny aspektem, który należy przeanalizować w ramach diagnozy zjawisk technicznych jest degradacja obiektów budowlanych.

W tym kontekście przeanalizowano rozmieszczenie zabytków nieruchomych, jako obiektów wymagającymi szczególnej troski i nakładów ze względu na ich stan techniczny.

⁵² BDL GUS, kategoria *Gospodarka mieszkaniowa i komunalna*, grupa *Urządzenia sieciowe*

⁵³ *Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Dzierzgoń*, przyjęty uchwałą Nr XVII/141/2016 r. Rady Miejskiej w Dzierzgoniu z dnia 24 marca 2016 r., <http://bip.dzierzgon.pl/?a=546>

Występowanie zabytków w jednostce referencyjnej należy jednak rozpatrywać nie tylko w aspekcie problemów technicznych, ale także – a może przede wszystkim – jako ważny zasób rozwojowy. Krajobraz kulturowy, którego zabytki są ważnym elementem, jest bowiem jednym z kluczowych czynników kształtujących *genius loci* danego miejsca, a tym samym determinującym jego potencjał i kierunek rozwoju. Jest to bardzo istotne przy wyznaczaniu obszaru rewitalizacji oraz planowaniu interwencji rewitalizacyjnej.

Zgodnie ze *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Dzierzgoń*⁵⁴ oraz *Programu opieki nad zabytkami miasta i gminy Dzierzgoń 2010-2013*⁵⁵ *przeważająca część gminy posiada bardzo dobrze zachowany, w swej historycznej formie, i najmniej zdegradowany przez działalność człowieka krajobraz. Prawie całe terytorium gminy znajduje się w zasięgu występowania historycznych założeń dworsko-parkowych, przy czym stan ich zachowania ocenia się jako bardzo zły i wymaga pilnych działań zaradczych.*

Zgodnie z zapisami suikz, w celu ochrony historycznego układu urbanistycznego miasta Dzierzgoń w ścisłym centrum historycznym miasta wraz z Górą Zamkową i Górą św. Anny wyznaczono strefę pełnej ochrony konserwatorskiej. Z uwagi na niejednorodny stan zachowania zasobów zawartych w strefie pełnej ochrony konserwatorskiej i wynikający stąd zróżnicowany zakres koniecznych działań oraz sposoby ich realizacji, w ramach strefy wyróżniono podstrefy:

- A. *supremacji – obejmującą zespoły i obiekty kulturowe o najwyższych i wysokich wartościach, zachowane w układzie i substancji (Góra Zamkowa, Góra Św. Anny, Kościół Trójcy Przenajświętszej i św. Katarzyny z zespołem zabudowy przykościelnej);*
- B. *integracji (rewitalizacji) – obejmującą historyczny obszar miasta w znacznym stopniu zdegradowany pod względem przestrzennym (Pl. Wolności, ul. Przemysłowa, ul. Kościelna i część ul. 1-ego Maja);*
- C. *rewaloryzacji – obejmującą zespoły i obiekty kulturowe o przewadze zachowanych wartości w układzie i substancji (ul. Krzywa - klasztor, szkoła, ul. Żurawia, ul. Mickiewicza, ul. Kościelna, ul. 3-ego Maja, ul. Wojska Polskiego, północną część ul. Odrodzenia).*

Strefy ochrony konserwatorskiej wyznaczono również wokół wsi z zachowanym układem historycznym i obiektami o wartościach kulturowych. Zgodnie z zapisami studium są to: Ankamaty, Bągart, Bruk, Jasna, Jeziorno, Poliksy, Prakwice, Tywęzy oraz Żuławka Sztumska.

W ramach diagnozy stanu technicznego obiektów budowlanych, przeanalizowano również sytuację gminnego zasobu mieszkaniowego, w tym lokali socjalnych, które – zgodnie z art. 22 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 172) – mogą być lokalami o obniżonym standardzie.

⁵⁴ Jednolity tekst *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Dzierzgoń - Część II: Kierunki Rozwoju Przestrzennego Gminy i Miasta Dzierzgoń*, stanowiący załącznik nr 4 do uchwały Nr XXX/252/2017 Rady Miejskiej w Dzierzgoniu z dnia 31 sierpnia 2017 r., <http://bip.dzierzgon.pl/?c=459>

⁵⁵ Gmina nie posiada aktualnego programu opieki nad zabytkami. Program opieki nad zabytkami miasta i gminy Dzierzgoń 2010-2013 stanowi załącznik do uchwały Nr XXX/324/09 Rady Miejskiej w Dzierzgoniu z dnia 29 października 2009 r., <http://bip.dzierzgon.pl/?c=546>

Według danych zawartych w Wieloletnim Programie Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Gminy Dzierzgoń na lata 2020-2025⁵⁶, na koniec 2019 r. zasób mieszkaniowy gminy liczył 295 lokali mieszkalnych o powierzchni użytkowej 12 750,63 m², znajdujących się w 138 budynkach, w tym 10 lokali socjalnych. Najwięcej (blisko 1/5) powierzchni użytkowej w mieszkaniowym zasobie komunalnym gminy znajduje się w jednostce Wojska Polskiego - Traugutta. Znaczące udziały odnotowano również w jednostkach: Morany (9%), Centrum i Nowiec (po 8%) oraz Okrzei - 3 Maja i Bruk (po 7%). Aspekt ten może być istotny na etapie wyznaczania obszaru rewitalizacji. Z punktu widzenia możliwości kreowania aktywnej polityki rewitalizacyjnej przez gminę, korzystny jest bowiem względnie wysoki udział zasobu komunalnego na obszarze rewitalizacji.

W istniejących zasobach wybudowanych w latach 1869-2015 (w tym 134 budynki wybudowane przed 1990 r. i 4 wybudowane lub zmodernizowane w latach 2007-2015) występują lokale o pełnowartościowym standardzie, wyposażone we wszystkie media oraz urządzenia sanitarne, ale także lokale o obniżonym standardzie, z niepełnym wyposażeniem (np. brak łazienki w mieszkaniu). Choć w latach 2014-2019 w 57 budynkach/lokalach wykonano prace remontowe o różnej skali (termomodernizacja budynku, wymiana stolarki okiennej, wymiana pokryć dachowych, malowanie klatek schodowych, remont i modernizacja instalacji wodno-kanalizacyjnych i centralnego ogrzewania, wymiana kotłów grzewczych, remonty bieżące), potrzeby nadal są znaczące.

Analiza wskaźnikowa

W celu zidentyfikowania obszarów gminy o największym nasileniu problemów technicznych przeanalizowano następujące wskaźniki:

- 1) liczba awarii sieci wodociągowej na 100 budynków,
- 2) liczba awarii sieci kanalizacyjnej na 100 budynków,
- 3) liczba zabytków nieruchomych⁵⁷ na 100 budynków.

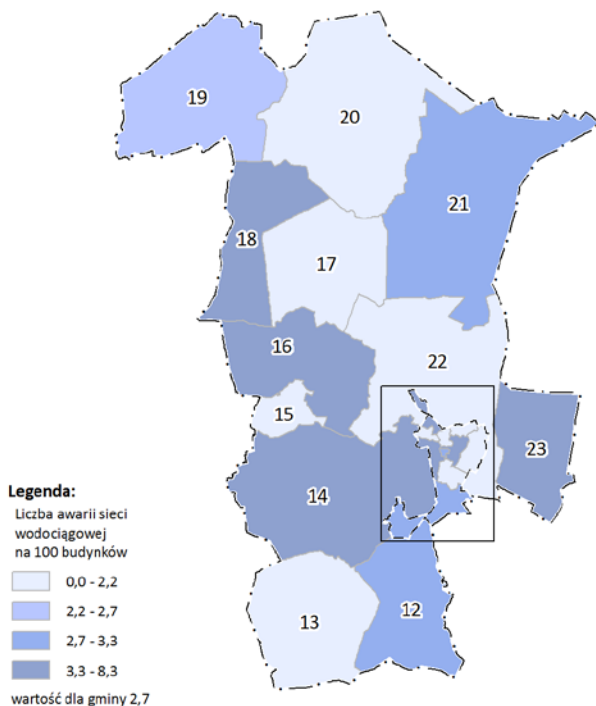
Na rysunkach poniżej przedstawiono koncentrację niekorzystnych zjawisk w analizowanym zakresie.

⁵⁶ Uchwała nr XVI/237/2020 Rady Miejskiej w Dzierzgoniu z dnia 29 października 2020 r. w sprawie przyjęcia wieloletniego Programu Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Gminy Dzierzgoń na lata 2020-2025, http://bip.dzierzgon.pl/?p=document&action=save&id=6026&bar_id=4345

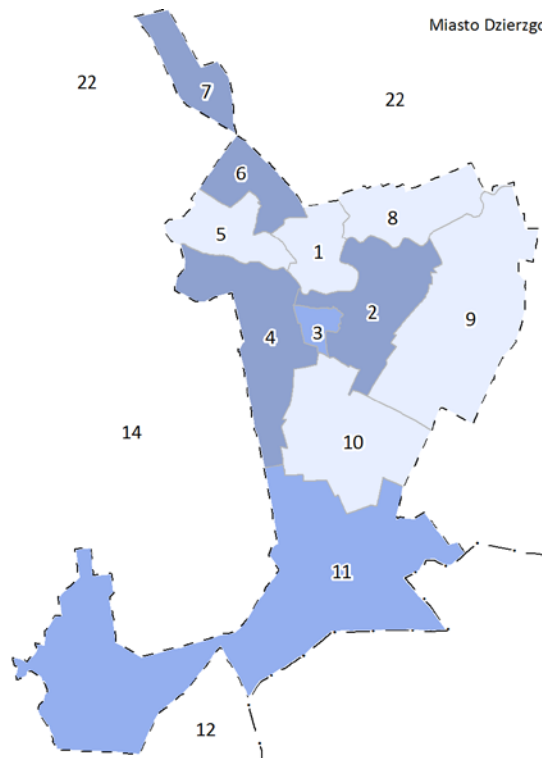
⁵⁷ Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków województwa pomorskiego oraz gminnej ewidencji zabytków.

Gmina Dzierżogó

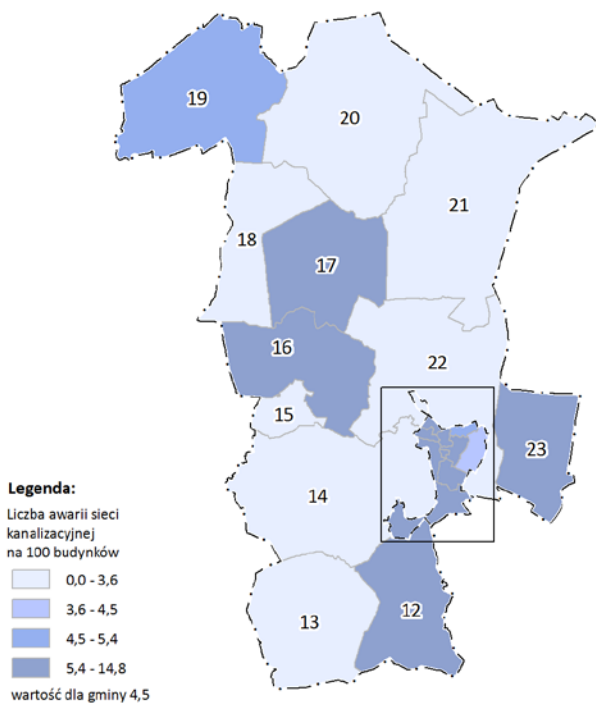
Miasto Dzierżogó

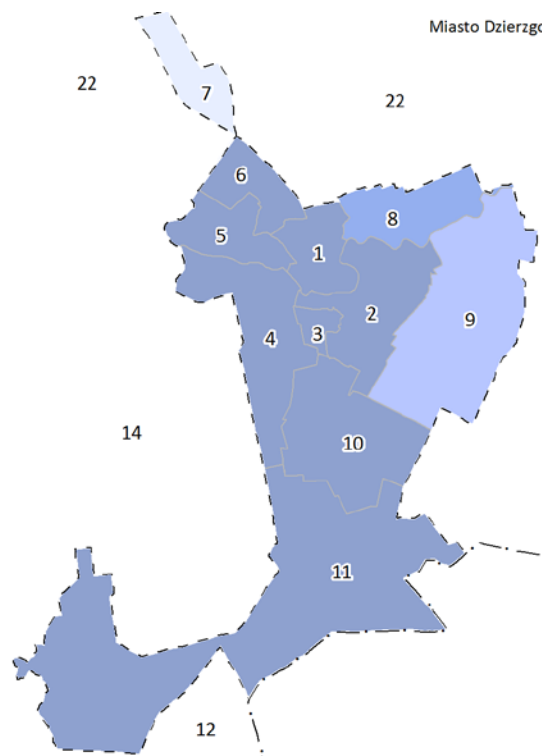
Rys. V. 1 Liczba awarii sieci wodociągowej na 100 budynków

Źródło: opracowanie własne

Gmina Dzierżogó

Miasto Dzierżogó

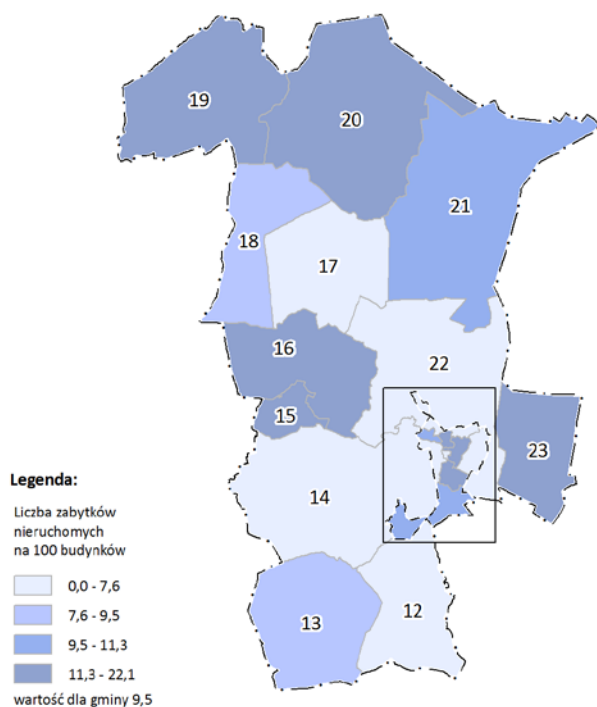

Rys. V. 2 Liczba awarii sieci kanalizacyjnej na 100 budynków

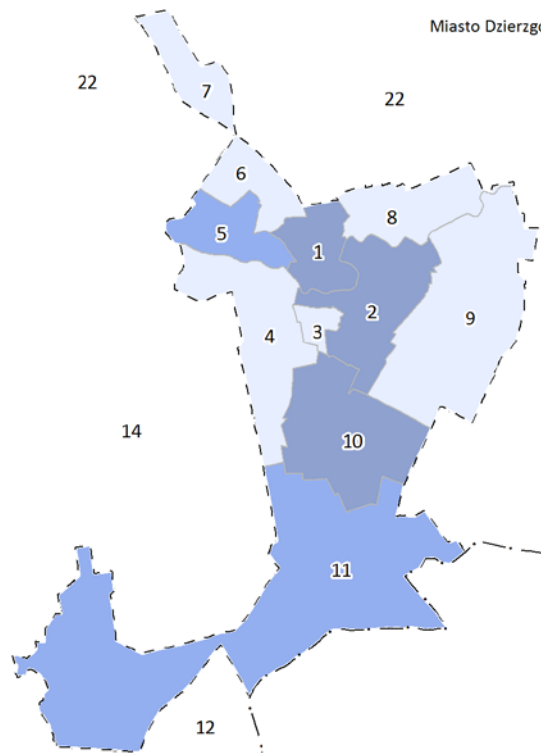
Źródło: opracowanie własne

Gmina Dzierzgoń

Miasto Dzierzgoń

Rys. V. 3 Liczba zabytków nieruchomych na 100 budynków

Źródło: opracowanie własne

Na 23 jednostki referencyjne, wartości wskaźników gorsze od średniej dla gminy odnotowano:

- w zakresie liczby awarii sieci wodociągowej na 100 budynków – w 12 jednostkach (6 w mieście, 6 na obszarze wiejskim),
- w zakresie liczby awarii sieci kanalizacyjnej na 100 budynków – w 14 jednostkach (9 w mieście, 5 na obszarze wiejskim),
- w zakresie liczby zabytków nieruchomych na 100 budynków – w 11 jednostkach (5 w mieście, 6 na obszarze wiejskim).

Sieć wodociągowa w gminie rzadziej ulegała awarii niż sieć kanalizacyjna. Średnia liczba awarii na 100 budynków w gminie wyniosła dla sieci wodociągowej 2,71, dla kanalizacyjnej 4,46. Jednostkami, które doświadczyły największej liczby awarii sieci wodociągowej były: Poliksy (8,2), Pogodna (6,1) i os. Jagiełły (5,3), natomiast do awarii sieci kanalizacyjnej najczęściej dochodziło w jednostkach: Bruk (14,8), Wojska Polskiego - Traugutta (8,5) i Prakwice (8,9). W 8 jednostkach odnotowano wyższą od średniej liczbę awarii obu sieci. W mieście były to: Wojska Polskiego - Traugutta, os. Krasickiego, Pogodna, os. Jagiełły oraz 11 Listopada - Słoneczna, a na obszarze wiejskim: Minięta, Poliksy i Prakwice.

Według wpisów do gminnej ewidencji zabytków (obejmujących również zabytki rejestrowe) największy udział zabytków w liczbie zabytków ogółem w gminie odnotowano w jednostkach: Jasna (14%), Żuławka Sztumska (12%) i Wojska Polskiego - Traugutta (11%). W przeliczeniu na 100 budynków najwięcej zabytków nieruchomych znajduje się w jednostkach: Poliksy (22), Zawadzkiego - Kościuszki, Wojska Polskiego - Traugutta, Prakwice i Jasna (po 16), Centrum (14), Ankamaty (13), Żuławka Sztumska (12), Limanowskiego i 11 Listopada -

Słoneczna (po 11) oraz Bągart (10), przy średniej wartości wskaźnika dla gminy wynoszącej 9,46.

Podsumowanie

Jednostki z koncentracją niekorzystnych zjawisk technicznych wyznaczono na podstawie wartości wskaźnika syntetycznego, zbudowanego w oparciu o liczbę wskaźników cząstkowych o wartościach gorszych od średniej dla gminy. Budowę wskaźnika syntetycznego w sferze technicznej obrazuje Tab. V. 1. Stanowi ona podsumowanie diagnozy miasta i gminy Dzierzgoń w tym zakresie.

Za tereny o największym nasileniu problemów technicznych uznano jednostki, w których odnotowano wartości wyższe od średniej dla gminy dla co najmniej 2 z 3 analizowanych wskaźników:

- **liczba awarii sieci wodociągowej na 100 budynków,**
- **liczba awarii sieci kanalizacyjnej na 100 budynków,**
- **liczba zabytków nieruchomych⁵⁸ na 100 budynków**

Tak określone kryterium spełnia 13 jednostek, w tym:

- 8 w mieście: Centrum (1⁵⁹), Wojska Polskiego - Traugutta (2), os. Krasickiego (3), Pogodna (4), Limanowskiego (5), os. Jagiełły (6), Zawadzkiego - Kościuszki (10), 11 Listopada - Słoneczna (11);
- 5 na obszarze wiejskim: Minięta (12), Poliksy (16), Żuławka Sztumska (19), Bągart (21), Prakwice (23).

Przestrzenny rozkład wartości syntetycznego wskaźnika kryzysu w sferze technicznej przedstawia Rys. V. 4.

⁵⁸ Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków województwa pomorskiego oraz gminnej ewidencji zabytków.

⁵⁹ W nawiasach podano numery jednostek referencyjnych.

Nr jedn. ref.	Nazwa jednostki referencyjnej	Liczba awarii sieci wodociągowej na 100 budynków	Liczba awarii sieci kanalizacyjnej na 100 budynków	Liczba zabytków nieruchomych na 100 budynków	Wartość wskaźnika syntetycznego dla sfery technicznej (max. 3)	Kryzys w sferze technicznej (wskaźnik syntetyczny ≥ 2)
1	Centrum		X	X	2	X
2	Wojska Polskiego - Traugutta	X	X	X	3	X
3	os. Krasickiego	X	X		2	X
4	Pogodna	X	X		2	X
5	Limanowskiego		X	X	2	X
6	os. Jagiełły	X	X		2	X
7	os. Westerplatte	X			1	
8	Okrzei - 3 Maja		X		1	
9	os. Jana Pawła II - Ogrodowa				0	
10	Zawadzkiego - Kościuszki		X	X	2	X
11	11 Listopada - Słoneczna	X	X	X	3	X
12	Minięta	X	X		2	X
13	Tywęży				0	
14	Morany	X			1	
15	Ankamaty			X	1	
16	Poliksy	X	X	X	3	X
17	Bruk		X		1	
18	Budzisz	X			1	
19	Żuławka Sztumska		X	X	2	X
20	Jasna			X	1	
21	Bągart	X		X	2	X
22	Nowiec				0	
23	Prakwice	X	X	X	3	X

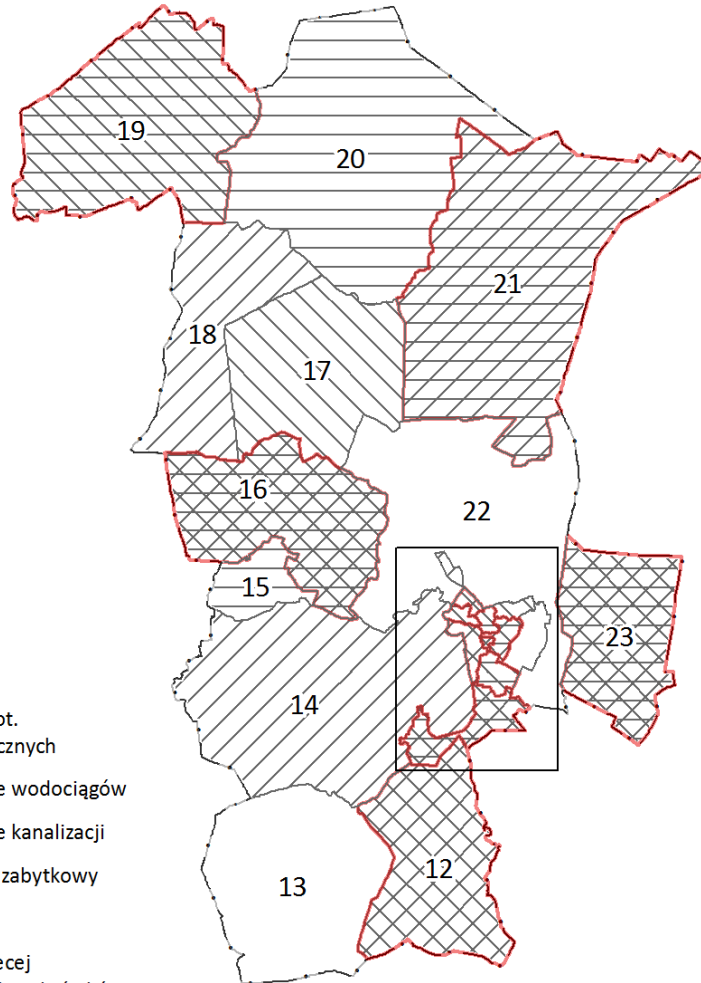
Tab. V. 1 Koncentracja niekorzystnych zjawisk w sferze technicznej – wskaźnik syntetyczny⁶⁰

Źródło: opracowanie własne

⁶⁰ Znakiem „X” oznaczono wartości gorsze od średniej dla gminy.

Gmina Dzierzgoń

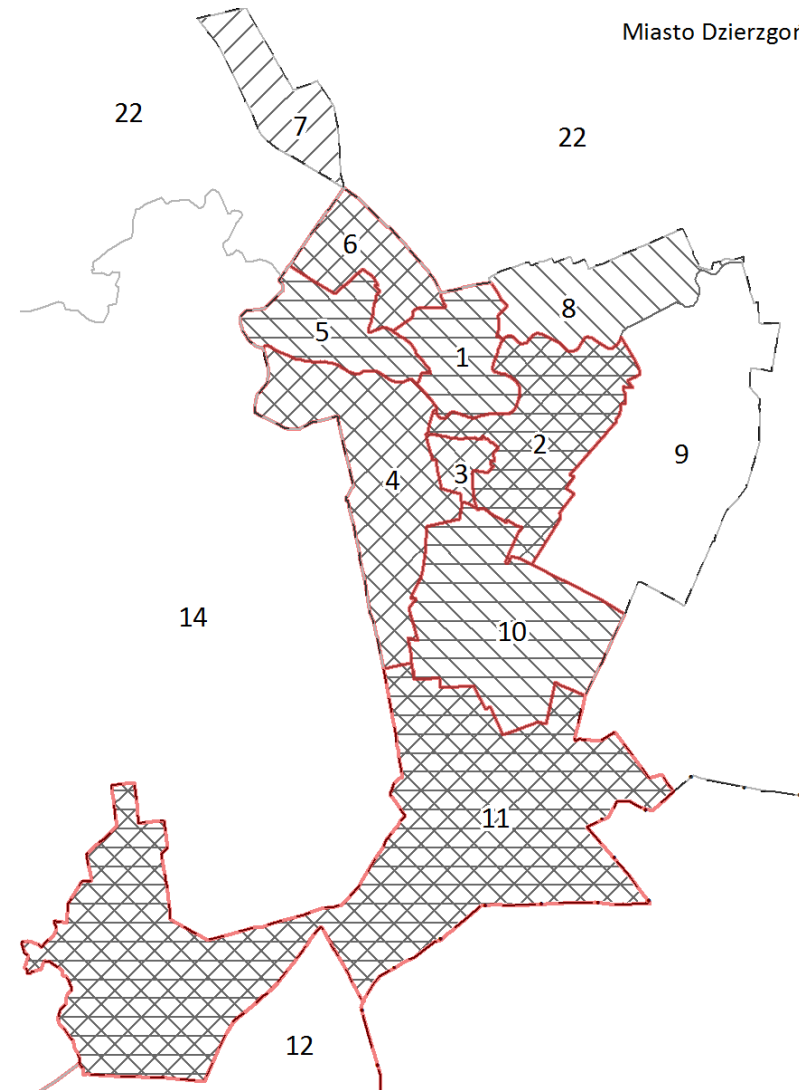
Legenda:

Przekroczenia wskaźników dot. zjawisk technicznych

- Awarie wodociągów
- Awarie kanalizacji
- Zasób zabytkowy
- Kryzys

kryzys = 2 i więcej przekroczonych wskaźników

Miasto Dzierzgoń

Rys. V. 4 Koncentracja niekorzystnych zjawisk w sferze technicznej

Źródło: opracowanie własne

VI. Analiza koncentracji negatywnych zjawisk środowiskowych

Zgodnie z art. 9 ust. 1 pkt 1 uor, w ramach diagnozy służącej wyznaczeniu obszaru zdegradowanego należy dokonać analizy negatywnych zjawisk środowiskowych, w szczególności przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska.

Wprowadzenie

Kluczowym czynnikiem środowiskowym wpływającym na stan zdrowia ludności jest jakość powietrza, a podstawowym źródłem informacji w tym zakresie są coroczne raporty GIOŚ (Regionalnego Wydziału Monitoringu Środowiska w Gdańsku) nt. stanu jakości powietrza w województwie pomorskim⁶¹.

W latach 2018-2021, w strefie pomorskiej⁶², w ramach której znajduje się gmina Dzierzgoń, nie odnotowano przekroczeń dopuszczalnych stężeń pyłu zawieszonego PM10 ani PM2,5. Odnotowano natomiast przekroczenia dopuszczalnych stężeń Benzo(a)pirenu⁶³ i z tego powodu cała strefa pomorska, we wszystkich latach analizowanego okresu, kwalifikowana była do klasy C.⁶⁴ Analiza zasięgów obszarów przekroczeń poziomu docelowego benzo(a)pirenu pokazuje jednak, iż o ile w latach 2018 i 2019 problem ten występował także na obszarze gminy Dzierzgoń, to w latach 2020 i 2021 takich przekroczeń już nie odnotowano. Oznacza to, iż na obszarze gminy od dwóch lat (2020-2021) nie identyfikuje się przekroczeń dopuszczalnych poziomów stężeń w żadnych z trzech podstawowych wskaźników stanowiących o jakości powietrza (PM10, PM2,5, B(a)P). Względnie wysoka jakość powietrza (obok walorów przyrodniczych i krajobrazowych) stanowi niewątpliwie o turystycznej atrakcyjności gminy.

Relatywnie dobrą jakość powietrza potwierdzają sami mieszkańcy, którzy w BAM w większości oceniają ją „raczej dobrze” lub „zdecydowanie dobrze” (wśród mieszkańców miasta 50% odpowiedzi, wśród mieszkańców terenów wiejskich - 61%). Odpowiedzi „raczej źle” lub „zdecydowanie źle” udzieliło 18% respondentów mieszkających w mieście i 12% - na wsi. 32% ankietowanych w mieście i 25% ankietowanych na wsi zaznaczyło odpowiedź „ani dobrze, ani źle”. Z odpowiedzi na pytania o kwestie, które w ostatnich 3 latach uległy pogorszeniu lub poprawie wyniku, iż na pogorszenie jakości powietrza częściej wskazywali mieszkańcy miasta, a na jego poprawę – mieszkańcy obszarów wiejskich. Podsumowując, choć z opinii mieszkańców nie wynika, iż zanieczyszczenie powietrza należy do głównych problemów, widać jednak różnicę opinii w zależności od miejsca zamieszkania – mieszkańcy miasta częściej niż mieszkańcy wsi negatywnie oceniają jakość powietrza.

⁶¹ <https://powietrze.gios.gov.pl/pjp/rwms/11/publications>

⁶² Województwo pomorskie podzielone jest na dwie strefy: Aglomerację Trójmiejską oraz tzw. strefę pomorską, obejmującą pozostały obszar województwa.

⁶³ Stężenie benzo(a)pirenu w pyłe zawieszonym PM10 dla czasu uśredniania - rok, z uwzględnieniem kryteriów określonych w celu ochrony zdrowia.

⁶⁴ Oceny jakości powietrza wykonywane są w odniesieniu do obszaru całej strefy, a podstawę zaliczenia strefy do określonej klasy stanowią wyniki oceny uzyskane na terenach o najwyższych poziomach stężeń danego zanieczyszczenia w strefie.

Ocenę jakości powietrza na poziomie wewnątrzgminnym utrudnia fakt, iż na terenie gminy Myślenice (ani w powiecie sztumskim) nie funkcjonuje żadna stacja pomiarowa GIOŚ. Podejmując próbę oceny jakości powietrza w poszczególnych częściach gminy uwzględniono zatem takie czynniki różnicujące sytuację w tym zakresie jak: obecność przestarzałych technologii grzewczych oraz natężenie ruchu kołowego i gęstość zabudowy wpływające na zdolność przewietrzania danego obszaru.

Na potrzeby diagnozy sytuacji w zakresie emisji niskiej (pochodzącej w znacznej mierze z ogrzewania indywidualnego w gospodarstwach domowych) przeanalizowano dane z Centralnej Ewidencji Emisyjności Budynków. Mimo ograniczeń związanych z poziomem wypełnienia bazy (miasto i gmina Dzierzgoń - 48%⁶⁵), jest to jednak podstawowe dostępne źródło aktualnych informacji w tym zakresie na poziomie wewnątrzgminnym.

Kolejnym czynnikiem wpływającym na jakość powietrza jest emisja liniowa, czyli emisja komunikacyjna pochodząca z transportu. Jej wielkość związana jest przede wszystkim z natężeniem ruchu samochodowego. Na obszarze gminy intensywny ruch kołowy odbywa się drogami wojewódzkimi 515 i 527. Wzrost ruchu obserwowany jest zwłaszcza na prowadzącej do Malborka drodze wojewódzkiej 515. Według Generalnego Pomiaru Ruchu z 2005 r. na odcinku między Dzierzgoniem a Tropami Sztumskimi poruszało się średnio 2183 pojazdów. Piętnaście lat później ruch ten wzrósł aż czterokrotnie, do poziomu 8785 pojazdów. Blisko 80% stanowią obecnie samochody osobowe. Podobna sytuacja występuje na odcinku Dzierzgoń - Stary Dzierzgoń, gdzie w latach 2005-2020 ruch wzrósł 2,6 razy, z poziomu 2488 do blisko 6,6 tys. Blisko dwukrotny wzrost ruchu obserwowany jest również na drodze wojewódzkiej 527, na odcinku Dzierzgoń - granica województwa (z poziomu 527 samochodów w 2005 r. do 1033 w 2020 r.).⁶⁶

Wzrost natężenia ruchu samochodowego, oprócz emisji zanieczyszczeń, ma również negatywny wpływ na klimat akustyczny. Hałas komunikacyjny jest obecnie najpowszechniejszym i najbardziej uciążliwym źródłem hałasu w środowisku zurbanizowanym. Doceniając znaczenie zadrzewień – ochronne przed emisją liniową i hałasem, a także krajobrazotwórcze – w gminie opracowano program kształtowania zadrzewień przydrożnych, w którym wskazano 34 drogi, przy których możliwe jest dosadzenie ponad 3 tys. drzew (obecnie na terenie gminy położonych jest 51 alei przydrożnych o łącznej długości 113 km, przy których rośnie blisko 8 tys. drzew).⁶⁷

Sami mieszkańcy pytani w BAM o poziom hałasu drogowego oceniają go „raczej dobrze” lub „zdecydowanie dobrze” (43% odpowiedzi). Jeśli doliczyć 32% ankietowanych, którzy wskazali odpowiedź „ani dobrze, ani źle”, to można uznać, iż dla $\frac{3}{4}$ osób biorących udział w badaniu hałas drogowy nie stanowi istotnego problemu. Przeciwnego zdania było 18% respondentów, którzy poziom hałasu komunikacyjnego ocenili „raczej źle” lub „zdecydowanie źle”. Potwierdza to punktowy (a raczej liniowy) charakter problemu, który występuje szczególnie wzdłuż dróg o największym natężeniu ruchu. Miejsce zamieszkania nie miało większego wpływu na ocenę sytuacji, choć wydaje się, iż problem nasilony jest w mieście, gdzie z uwagi na gęstość zabudowy przewietrzanie jest utrudnione. Potwierdzają to zapisy suikz, zgodnie z którymi *podstawowe problemy dotyczące przepustowości, bezpieczeństwa i uciążliwości występują na trasie drogi wojewódzkiej w jej przebiegu przez obszar miasta.*

⁶⁵ <https://zoneapp.gunb.gov.pl/ranking/>, stan na 15.05.2022 r.

⁶⁶ <https://www.gov.pl/web/gddkia/przeprowadzone-pomiary>

⁶⁷ http://bip.dzierzgon.pl/?p=document&action=save&id=53&bar_id=89

Drugą grupą negatywnych zjawisk środowiskowych wskazanych w ustawie o rewitalizacji jest obecności substancji stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska. Dostępnym wskaźnikiem różnicującym sytuację w tym zakresie na poziomie wewnątrzgminnym jest obecność azbestu, który w latach 80. XX w. został uznany za jeden z najbardziej rozpowszechnionych czynników rakotwórczych występujących w środowisku. Wbudowany w różne materiały (głównie budowlane) ulegające z czasem degradacji, stanowi on źródło ciągłej emisji włókien azbestu do środowiska. Zagrożenie szkodliwym działaniem włókien azbestu i pyłu zawierającego azbest występuje również w przypadku nieprawidłowego usuwania lub zabezpieczania wyrobów (odpadów) zawierających azbest.⁶⁸ *Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032*⁶⁹ zakłada usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest, minimalizowanie negatywnych skutków zdrowotnych spowodowanych obecnością azbestu na terytorium kraju oraz likwidację szkodliwego oddziaływania azbestu na środowisko.

Według zapisów *Programu usuwania wyrobów zawierających azbest dla Gminy Dzierżoń*⁷⁰ w 2014 r. na obszarze gminy znajdowało się 1 227 910 kg materiałów zawierających azbest. Program zakładał usunięcie 38% odpadów azbestowych (w stosunku do stanu z 2014 r.) do 2023 r. i 57% do 2032 r. Według informacji pozyskanych z UMD w 2021 r. w gminie pozostawało 1 099 276 kg wyrobów zawierających azbest, co oznacza, iż w latach 2014-2021 unieszkodliwiono 10,5% wyrobów azbestowych (w odniesieniu do ilości zinwentaryzowanych w 2014 r.).

Analiza wskaźnikowa

W celu zidentyfikowania obszarów gminy o największym nasileniu problemów środowiskowych przeanalizowano:

- 1) liczbę lokali mieszkalnych z kotłami na paliwa stałe na 100 budynków mieszkalnych,
- 2) przebieg dróg wojewódzkich (jako źródło emisji liniowej),
- 3) masę wyrobów zawierających azbest w kg na 100 budynków.

Na rysunkach poniżej przedstawiono koncentrację niekorzystnych zjawisk w analizowanym zakresie.

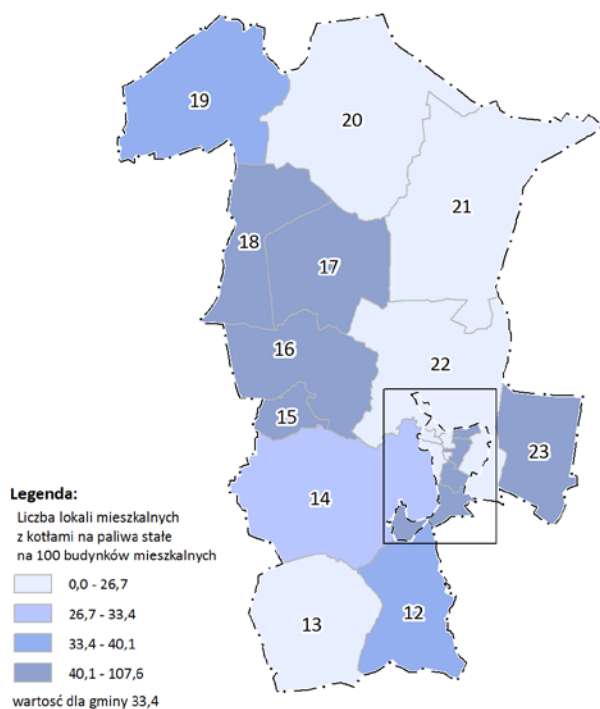
⁶⁸ <https://www.pip.gov.pl/pl/f/v/228191/niebezpieczny%20azbest.pdf>

⁶⁹ <https://www.bazaazbestowa.gov.pl/pl/aktualnosci/archiwum/13-archiwum/27-archiwalny-7>

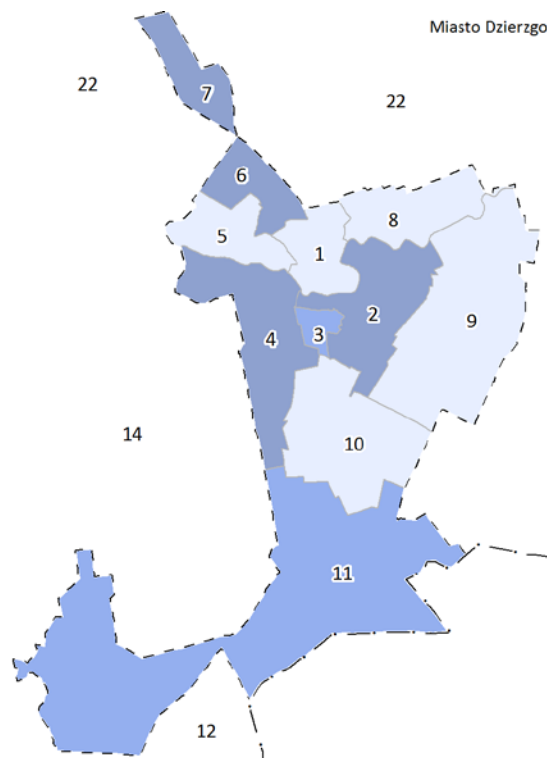
⁷⁰ <https://dzierzgon.bip.net.pl/?c=230>

Gmina Dzierżoń

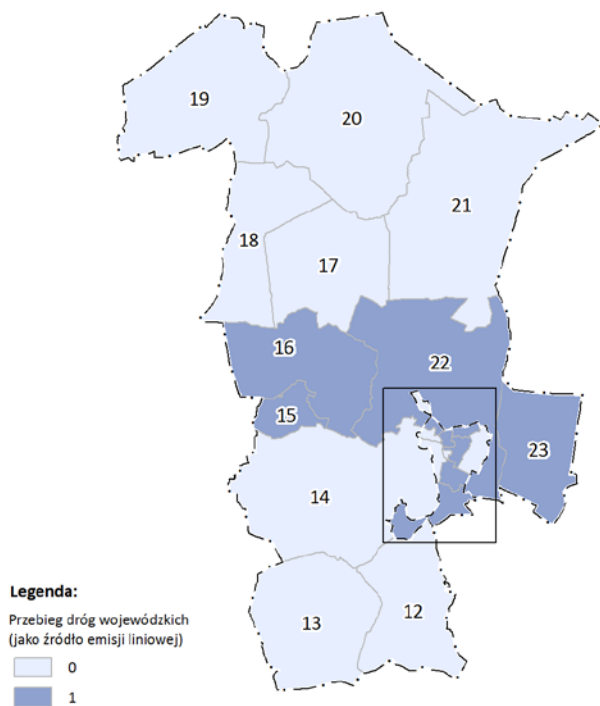
Miasto Dzierżoń

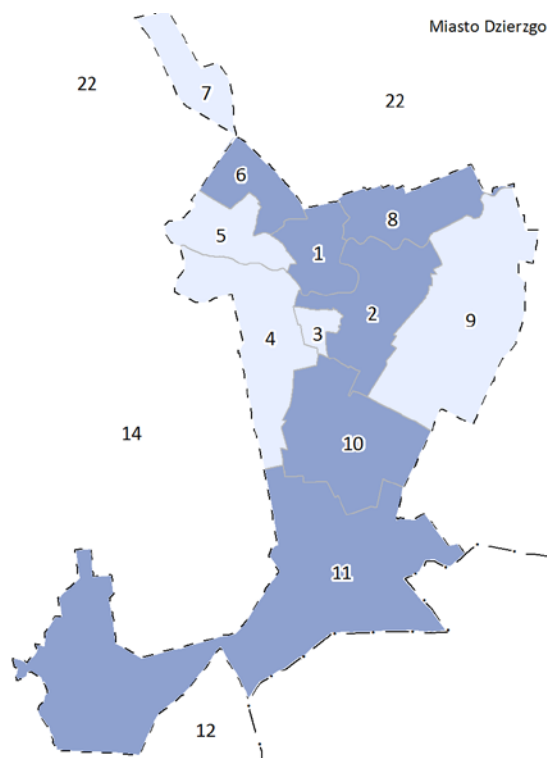
Rys. VI. 1 Liczba lokali mieszkalnych z kotłami na paliwa stałe na 100 budynków mieszkalnych

Źródło: opracowanie własne

Gmina Dzierżoń

Miasto Dzierżoń

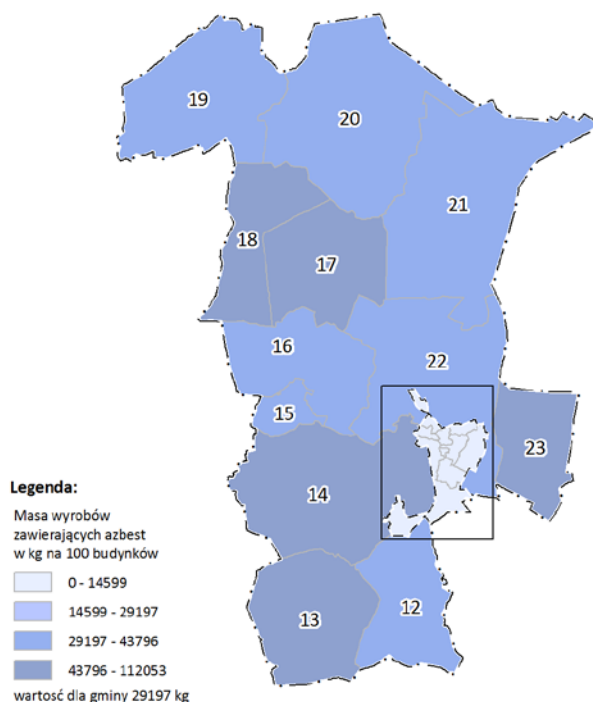

Rys. VI. 2 Przebieg dróg wojewódzkich (jako źródło emisji liniowej)

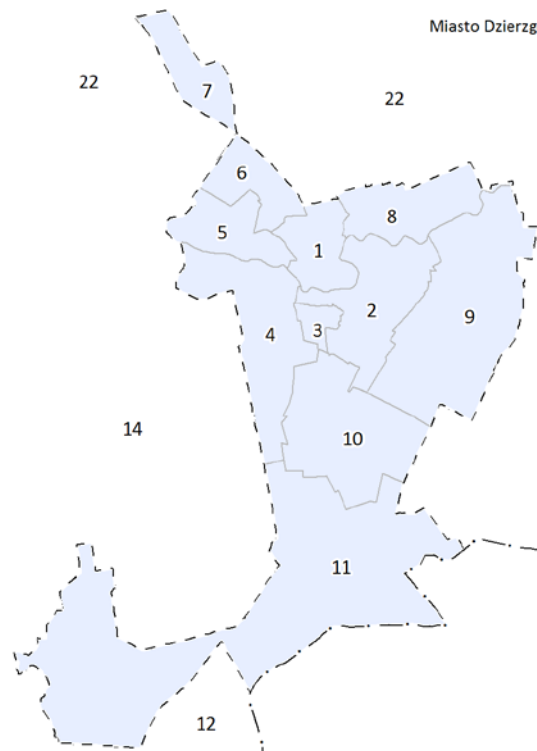
Źródło: opracowanie własne

Gmina Dzierżgoń

Miasto Dzierżgoń

Rys. VI. 3 Masa wyrobów zawierających azbest w kg na 100 budynków

Źródło: opracowanie własne

Na 23 jednostki referencyjne, wartości gorsze od średniej dla gminy odnotowano:

- w zakresie liczby lokali mieszkalnych z kotłami na paliwa stałe na 100 budynków mieszkalnych – w 11 jednostkach (4 w mieście, 7 na obszarze wiejskim),
- w zakresie podwyższonego poziomu emisji liniowej (komunikacyjnej) – w 11 jednostkach (4 w mieście, 7 na obszarze wiejskim),
- w zakresie masy wyrobów zawierających azbest w kg na 100 budynków – w 12 jednostkach (wszystkie na obszarze wiejskim).

Na podstawie wskaźnika liczby lokali mieszkalnych z kotłami na paliwa stałe na 100 budynków mieszkalnych zidentyfikowano obszary będące źródłem niskiej emisji. Jednostkami z najwyższą wartością wskaźnika (przekraczającą średnią dla gminy wynoszącą 33) były: Wojska Polskiego - Traugutta (108), Poliksy (73), Okrzei - 3 Maja (71), Prakwice (70) i Bruk (67). W jednostkach tych znajduje się przeszło 40% wszystkich lokali mieszkalnych z kotłami na paliwa stałe zidentyfikowanymi w CEEB.

W oparciu o przebieg dróg o największym natężeniu ruchu, tj. dróg wojewódzkich 515 i 527, zidentyfikowano jednostki szczególnie narażone na emisję komunikacyjną. Droga wojewódzka 515 przebiega przez 8 jednostek: 11 Listopada - Słoneczna, Zawadzkiego - Kościuszki, Wojska Polskiego - Traugutta, Centrum, os. Jagiełły, os. Westerplatte oraz Nowiec i Poliksy. Droga wojewódzka 527 przebiega przez 4 jednostki: Centrum, Okrzei - 3 Maja oraz Nowiec i Prakwice. Spośród ww. jednostek na zwiększony poziom zanieczyszczeń szczególnie narażonych jest 7 jednostek położonych w mieście, gdzie z uwagi na gęstość zabudowy przewietrzanie jest utrudnione.

Wskaźnik dotyczący masy wyrobów zawierających azbest w kg na 100 budynków posłużył do wyznaczenia jednostek z koncentracją negatywnych zjawisk środowiskowych w zakresie obecności substancji stwarzających zagrożenie dla zdrowia ludzi lub stanu środowiska. Średnia wartość wskaźnika dla gminy wyniosła 29 197 kg. Wartości powyżej średniej dla gminy odnotowano we wszystkich jednostkach położonych na obszarze wiejskim, najwyższe w Bruku (112 053 kg) i Prakwicach (109 270 kg). Wśród jednostek miejskich najwyższą wartość wskaźnika odnotowano w Centrum (9666 kg) i na os. Westerplatte (9307 kg), było to jednak znacznie poniżej średniej dla gminy.

Podsumowanie

Jednostki o największym nasileniu problemów środowiskowych wyznaczono na podstawie wartości wskaźnika syntetycznego, zbudowanego w oparciu o liczbę wskaźników cząstkowych o wartościach gorszych od średniej dla gminy. Budowę wskaźnika syntetycznego w sferze środowiskowej obrazuje Tab. VI. 1. Stanowi ona podsumowanie diagnozy miasta i gminy Dzierzgoń w tym zakresie.

Jako kryterium wyznaczenia obszaru koncentracji negatywnych zjawisk gospodarczych przyjęto:

- wyższą od średniej dla gminy wartość wskaźnika liczby lokali mieszkalnych z kotłami na paliwa stałe na 100 budynków mieszkalnych,
- podwyższony poziom emisji liniowej (komunikacyjnej),
- wyższą od średniej dla gminy masę wyrobów zawierających azbest w kg na 100 budynków,

przy założeniu, iż łącznie muszą być spełnione co najmniej 2 z 3 ww. warunków.

Tak określone kryterium spełnia 12 jednostek, w tym:

- 4 w mieście: Wojska Polskiego - Traugutta (2⁷¹), Okrzei - 3 Maja (8), Zawadzkiego - Kościuszki (10), 11 Listopada - Słoneczna (11)
- 8 na obszarze wiejskim: Minięta (12), Ankamaty (15), Poliksy (16), Bruk (17), Budzisz (18), Żuławka Sztumska (19), Prakwice (23).

Przestrzenny rozkład wartości syntetycznego wskaźnika kryzysu w sferze środowiskowej przedstawia Rys. VI. 4.

⁷¹ W nawiasach podano numery jednostek referencyjnych.

Nr jedn. ref.	Nazwa jednostki referencyjnej	Liczba lokali mieszkalnych z kotłami na paliwa stałe na 100 budynków mieszkalnych	Podwyższony poziom emisji liniowej (komunikacyjnej)	Masa wyrobów zawierających azbest w kg na 100 budynków	Wartość wskaźnika syntetycznego dla sfery środowiskowej (max. 3)	Kryzys w sferze środowiskowej (wskaźnik syntetyczny ≥ 2)
1	Centrum		X		1	
2	Wojska Polskiego - Traugutta	X	X		2	X
3	os. Krasickiego				0	
4	Pogodna				0	
5	Limanowskiego				0	
6	os. Jagiełły		X		1	
7	os. Westerplatte		X		1	
8	Okrzei - 3 Maja	X	X		2	X
9	os. Jana Pawła II - Ogrodowa				0	
10	Zawadzkiego - Kościuszki	X	X		2	X
11	11 Listopada - Słoneczna	X	X		2	X
12	Minięta	X		X	2	X
13	Tywęzy			X	1	
14	Morany			X	1	
15	Ankamaty	X	X	X	3	X
16	Poliksy	X	X	X	3	X
17	Bruk	X		X	2	X
18	Budzisz	X		X	2	X
19	Żuławka Sztumska	X		X	2	X
20	Jasna			X	1	
21	Bągart			X	1	
22	Nowiec		X	X	2	X
23	Prakwice	X	X	X	3	X

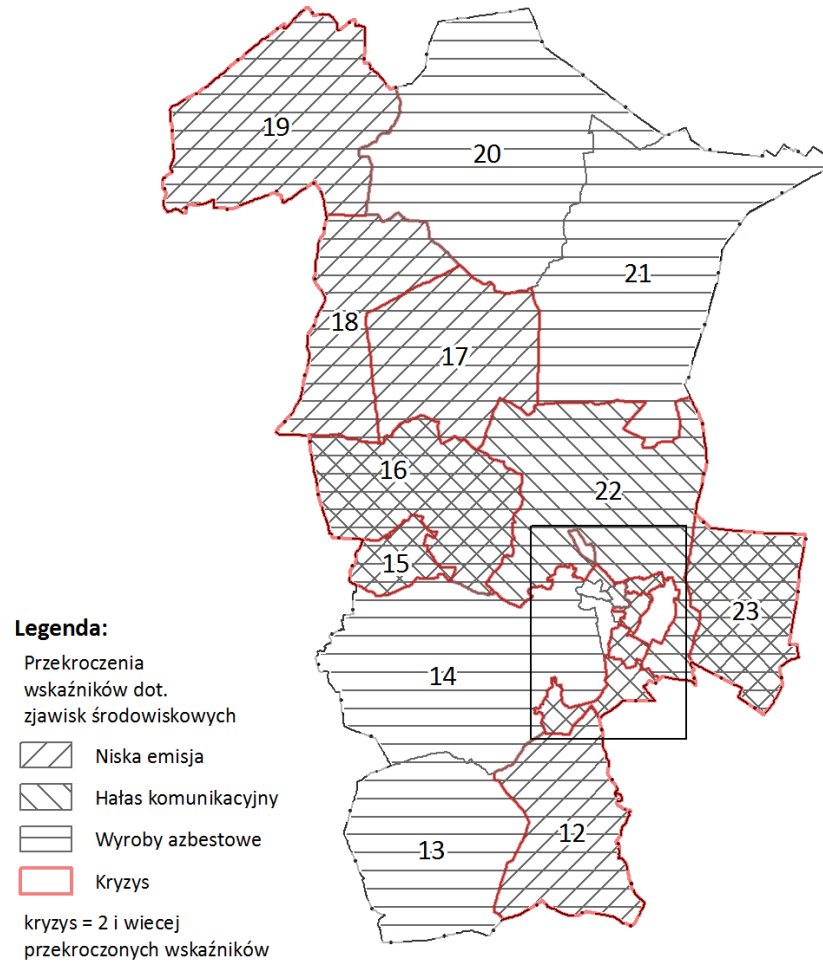
Tab. VI. 1 Koncentracja niekorzystnych zjawisk w sferze środowiskowej – wskaźnik syntetyczny⁷²

Źródło: opracowanie własne

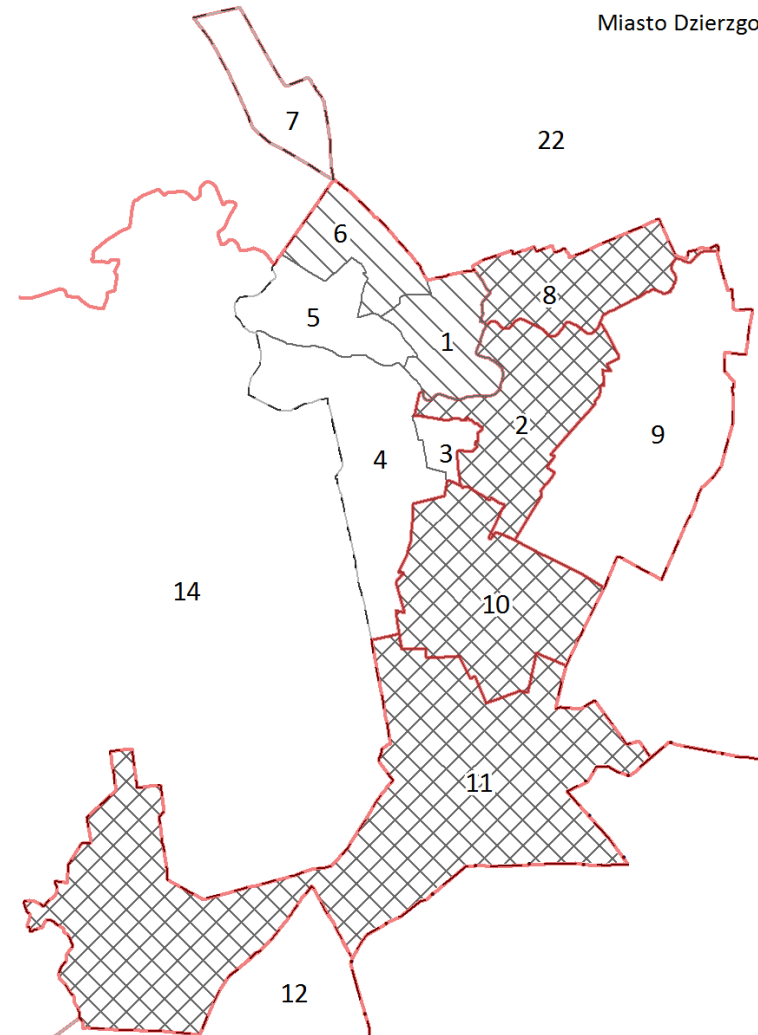
⁷² Znakiem „X” oznaczono wartości gorsze od średniej dla gminy.

Gmina Dzierżoń

Miasto Dzierżoń

Rys. VI. 4 Koncentracja niekorzystnych zjawisk w sferze środowiskowej

Źródło: opracowanie własne

VII. Wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji

Delimitacja obszaru zdegradowanego

Zgodnie art. 9 ust. 1 uor, dla wyznaczenia obszaru zdegradowanego konieczne jest stwierdzenie koncentracji negatywnych zjawisk społecznych oraz współwystępowanie negatywnych zjawisk gospodarczych i/lub przestrzenno-funkcjonalnych i/lub technicznych i/lub środowiskowych.⁷³

W tabeli Tab. VII. 1 przedstawiono wyniki analiz dla poszczególnych jednostek referencyjnych w zakresie stwierdzonych stanów kryzysowych w ramach poszczególnych sfer. Z przeprowadzonej analizy wynika, iż wszystkie jednostki, w których stwierdzono nasilenie kryzysu w sferze społecznej, spełniają ustawowy wymóg współwystępowania koncentracji negatywnych zjawisk w co najmniej jednej z pozostałych sfer.

W efekcie **obszar zdegradowany w mieście i gminie Dzierżoń wyznaczono na obszarze dwóch jednostek referencyjnych: Centrum oraz Wojska Polskiego - Traugutta.**

Łączna powierzchnia obszaru zdegradowanego wynosi 45,52 ha, co stanowi 0,3% powierzchni gminy. Obszar zamieszkały jest przez 1657 osób, tj. 18,5% mieszkańców gminy.⁷⁴

⁷³ Fakt znajdowania się w kryzysie z powodu koncentracji negatywnych zjawisk gospodarczych, przestrzenno-funkcjonalnych, technicznych i/lub środowiskowych, przy jednoczesnym braku kryzysu w sferze społecznej, nie jest wystarczającą przesłanką dla wyznaczenia na danym terenie obszaru zdegradowanego, a następnie obszaru rewitalizacji. Wyjątek stanowią niezamieszkałe tereny poprzemysłowe, powojkowe albo pokolejowe, na których występują negatywne zjawiska gospodarcze, środowiskowe, przestrzenno-funkcjonalne lub techniczne. Tereny te mogą wejść w skład obszaru rewitalizacji jeśli zaplanowane na nich działania przyczynią się do przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym zidentyfikowanym na obszarze rewitalizacji (art. 10 ust. 3 uor).

⁷⁴ W tym jednostka referencyjna Centrum: 14,77 ha, tj. 0,1% powierzchni gminy, 889 osób, tj. 9,9% mieszkańców gminy; jednostka referencyjna Wojska Polskiego - Traugutta: 30,75 ha, tj. 0,2% powierzchni gminy, 767 osób, tj. 8,6% mieszkańców gminy.

Nr jedn. ref.	Nazwa jednostki referencyjnej	Wartość wskaźnika syntetyczn. dla sfery społecznej (max. 7)	Kryzys w sferze społecznej (wskaźnik syntetyczny >=6)	Wartość wskaźnika syntetyczn. dla sfery gospodarczej (max. 2)	Kryzys w sferze gospodarczej (wskaźnik syntetyczny >=1)	Wartość wskaźnika syntetyczn. dla sfery przestrz.-funkcj. (max. 5)	Kryzys w sferze przestrz.-funkcj. (wskaźnik syntetyczny >=3)	Wartość wskaźnika syntetyczn. dla sfery technicznej (max. 3)	Kryzys w sferze technicznej (wskaźnik syntetyczny >=2)	Wartość wskaźnika syntetyczn. dla sfery środowisk. (max. 3)	Kryzys w sferze środowiskowej (wskaźnik syntetyczny >=2)
1	Centrum	6	X	0		0		2	X	1	
2	Wojska Polskiego - Traugutta	6	X	0		0		3	X	2	X
3	os. Krasickiego	2		2	X	0		2	X	0	
4	Pogodna	2		1	X	0		2	X	0	
5	Limanowskiego	3		1	X	0		2	X	0	
6	os. Jagiełły	2		1	X	0		2	X	1	
7	os. Westerplatte	1		0		3	X	1		1	
8	Okrzei - 3 Maja	3		1	X	0		1		2	X
9	os. Jana Pawła II - Ogródowa	2		0		0		0		0	
10	Zawadzkiego - Kościuszki	2		1	X	0		2	X	2	X
11	11 Listopada - Słoneczna	4		0		1		3	X	2	X
12	Minięta	3		0		4	X	2	X	2	X
13	Tywęży	5		0		4	X	0		1	
14	Morany	4		1	X	4	X	1		1	
15	Ankamaty	1		0		4	X	1		3	X
16	Poliksy	3		2	X	4	X	3	X	3	X
17	Bruk	2		1	X	1		1		2	X
18	Budzisz	3		1	X	5	X	1		2	X
19	Żuławka Sztumska	1		0		3	X	2	X	2	X
20	Jasna	3		0		4	X	1		1	
21	Bągart	2		2	X	3	X	2	X	1	
22	Nowiec	3		2	X	5	X	0		2	X
23	Prakwice	5		1	X	5	X	3	X	3	X

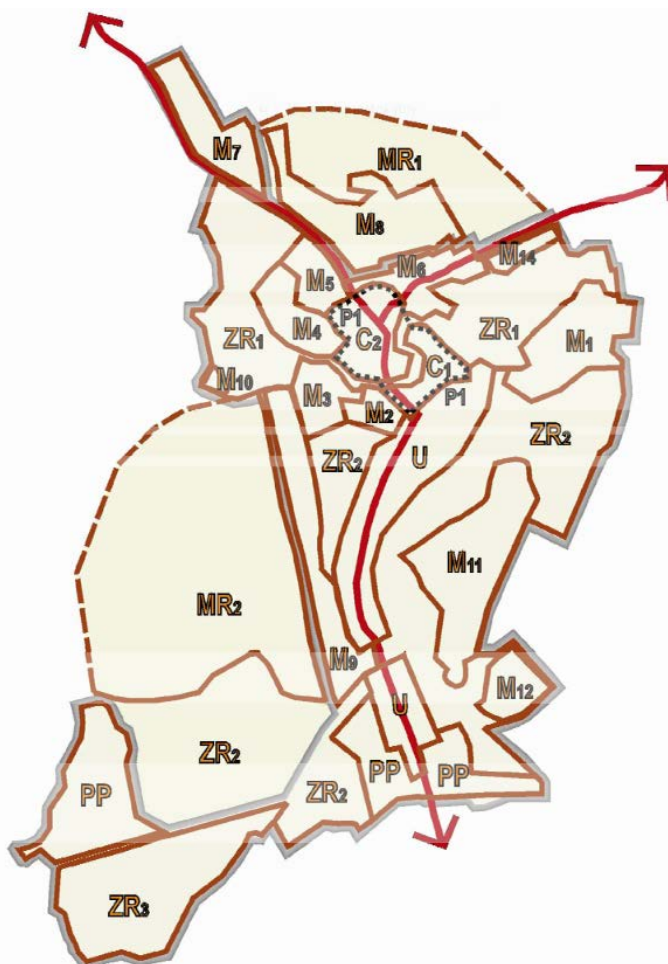
Tab. VII. 1 Wyniki analizy koncentracji negatywnych zjawisk w poszczególnych sferach (zestawienie wskaźników syntetycznych)

Źródło: opracowanie własne

Istotnym uwarunkowaniem przy wyznaczaniu obszaru zdegradowanego (a następnie obszaru rewitalizacji) jest również jego ewentualny podział na podobszary. Zgodnie z art. 9 ust. 2 uor „obszar zdegradowany może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic (...)”. Oznacza to, iż nawet jeśli obszar zdegradowany tworzy zwarty teren (i nie zachodzi konieczność jego podziału na podobszary z tego powodu, iż poszczególne części nie posiadają wspólnych granic) należy przeanalizować go pod kątem jego wewnętrznej spójności i jeśli jest to zasadne (poszczególne jego części mają odmienną specyfikę), należy rozważyć podział obszaru zdegradowanego na podobszary.

Jednostki referencyjne Centrum oraz Wojska Polskiego -Traugutta tworzą zwarty obszar w historycznym centrum miasta, stanowiący całość pod względem funkcjonalnym, co potwierdzają zapisy suikzp⁷⁵. Obszar tych jednostek w znacznej części pokrywa się bowiem z wyznaczonym w studium obszarem funkcjonalnym C, tj. *strefą centralną miasta*, o *zabudowie monofunkcyjnej z dominującą funkcją usługową, przeznaczoną do rehabilitacji*.

Rys. VII. 1 Podział na sfery funkcjonalne w mieście Dzierzgoń

Źródło: *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Dzierzgoń - część II*, s. 45

⁷⁵ Jednolity tekst *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Dzierzgoń - Część II: Kierunki Rozwoju Przestrzennego Gminy i Miasta Dzierzgoń*, stanowiący załącznik nr 4 do uchwały Nr XXX/252/2017 Rady Miejskiej w Dzierzgoniu z dnia 31 sierpnia 2017 r., <http://bip.dzierzgon.pl/?c=459>

Zgodnie z ustaleniami szczegółowymi dla wydzielonych stref funkcjonalnych, strefa C została podzielona na strefy C1 i C2.

Dla strefy C1 w suikzp:

- *proponuje się wyznaczenie strefy centrum miejscowości określonej jako strefy turystyczno-kulturalnej o bardzo wysokich walorach kulturowo-krajobrazowych; są to okolice ulic: Krzywa, Żurawiej i Wojska Polskiego i fragmentu ul. Odrodzenia z najlepiej zachowaną zabudową przedwojenną, z założeniem klasztornym oraz z doliną rzeki Dzierżgoń;*
- *proponuje się promowanie funkcji centrotwórczych nastawionych na obsługę ruchu turystycznego (hotele, pensjonaty, sklepy, puby, restauracje itp.) oraz kultury i rekreacji (ośrodki kultury, galerie, muzea, szkoły boiska i inne tereny rekreacji itp.) i mieszkańców Dzierżgonia jako obszar wielofunkcyjny z wykluczeniem funkcji uciążliwych;*
- *należy uczytelnić istniejący układ urbanistyczny z wytworzeniem ciągów pieszych połączonych z korytarzem rzeki Dzierżgoń;*
- *należy dokonać rewaloryzacji istniejącej tkanki zabudowy poprzez eliminację elementów degradujących i deformujących przestrzeń miejską szczególnie substandardową zabudowę wzdłuż koryta rzeki Dzierżgoń;*
- *ze względu na ważną rolę jaką odgrywa obszar w skali miasta proponuje się przeprowadzenie regulacji planistycznych (wykonanie mpzp).*

Dla strefy C2:

- *proponuje się wyznaczenie strefy centrum miejscowości określonej jako strefy administracyjno-biurowej z funkcją mieszkaniową jako towarzyszącą dla obszaru obejmującego okolice Placu Wolności, Przemysłowej, 1-go Maja, Mickiewicza aż do ul. Elbląskiej wraz z korytem rzeki Dzierżgoń oraz Wzgórzem Zamkowym i górą św. Anny;*
- *niezbędna jest rehabilitacja całego obszaru w celu przywrócenia dawnego układu i formy przestrzennej głównego placu w Dzierżgoniu oraz otaczającej go zabudowy z preferencją funkcji administracyjno-biurowej i usługowej, przestrzennie i funkcjonalnie połączonej z obszarami sąsiednimi centrum;*
- *rewaloryzacja i humanizacja przestrzeni publicznych placów i osiedlowych skwerów oraz placów zabaw wraz z odbudową substancji zielonej, połączenie ich w system ciągów pieszych z doliną rzeki Dzierżgoń;*
- *należy wprowadzić niezbędne zabiegi w celu wyeksponowania Wzgórza Zamkowego;*
- *należy uczytelnić i usprawnić ponadlokalny ruch samochodowy w postaci modernizacji odcinka drogi wojewódzkiej znajdującej się w centrum Dzierżgonia,*
- *ze względu na ważną rolę jaką odgrywa obszar w skali miasta proponuje się przeprowadzenie regulacji planistycznych (wykonanie mpzp).*

W granicach jednostek referencyjnych Centrum oraz Wojska Polskiego - Traugutta znajduje się również znaczna część strefy funkcjonalnej P1, tj. strefy terenów przemysłowych i terenów kolejowych, przeznaczonych w suikzp do rewitalizacji wraz ze zmianą funkcji. Zgodnie z ustaleniami szczegółowymi dla wydzielonych stref funkcjonalnych, w strefie P1:

- *zaleca się wykorzystanie istniejących terenów składowo produkcyjnych i przemysłowych oraz terenów poprodukcyjnych i pokolejowych do rozwoju funkcji produkcyjnej, usługowej i składowej;*

- *stworzenie stref ochronnych wokół istniejących terenów przemysłowych w postaci zieleni ochronnej.*

Uwzględniając powyższe zdecydowano o niewydzielaniu podobszarów w ramach obszaru zdegradowanego.

Delimitacja obszaru rewitalizacji

Obszar rewitalizacji obejmuje całość obszaru zdegradowanego. Takie rozwiązanie jest możliwe, gdyż zarówno jego powierzchnia, jak i liczba mieszkańców mieszczą się w limitach wyznaczonych w art. 10 ust. 2 ustawy o rewitalizacji, tj. nie przekraczają 20% powierzchni i 30% ludności gminy.

Wyszczególnienie	powierzchnia (ha)	udział w powierzchni gminy	liczba ludności	udział w ludności gminy
Obszar rewitalizacji	45,5	0,3%	1 657	18,5%
Miasto i gmina Dzierzgoń	13 100,0	100%	8 945	100%

Tab. VII. 2 Podstawowe parametry obszaru rewitalizacji

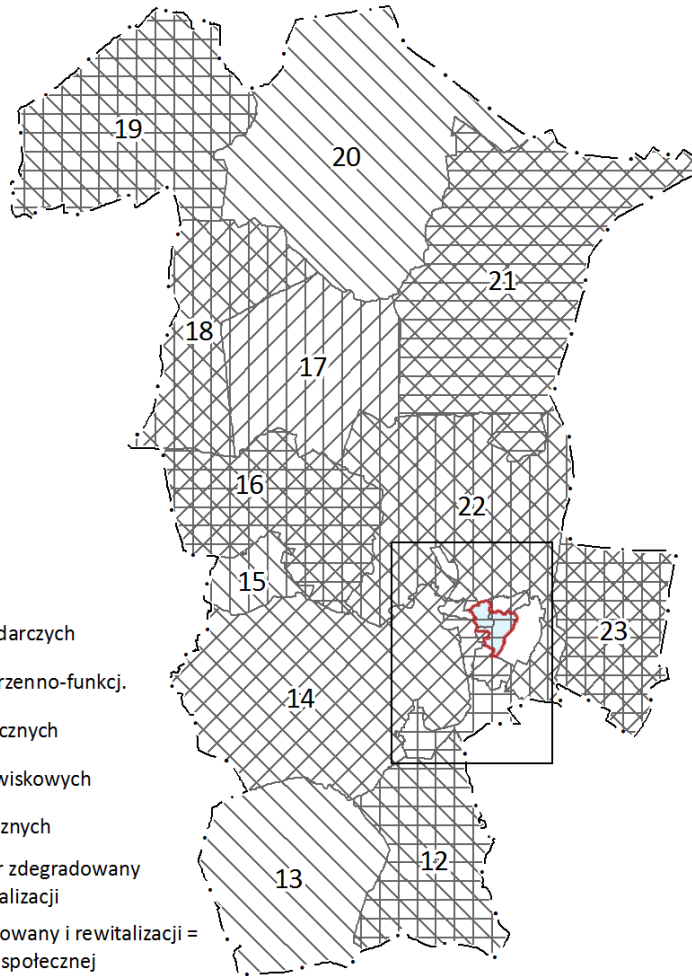
Źródło: opracowanie własne

Za nieograniczaniem obszaru rewitalizacji w stosunku do obszaru zdegradowanego przemawia również jego spójność funkcjonalna oraz znaczenie dla rozwoju lokalnego, wynikające z pełnionej funkcji (historyczne centrum miasta). Obejmuje on zwarty obszar o stosunkowo niewielkiej powierzchni i wysokiej (na tle gminy) gęstości zaludnienia (3640 os./km²), co ułatwia koncentrację działań rewitalizacyjnych oraz zwiększa potencjalnie możliwą do osiągnięcia skalę oddziaływania interwencji rewitalizacyjnej.

Obszar zdegradowany i rewitalizacji przedstawiono na Rys. VII. 2.

Gmina Dzierzgoń

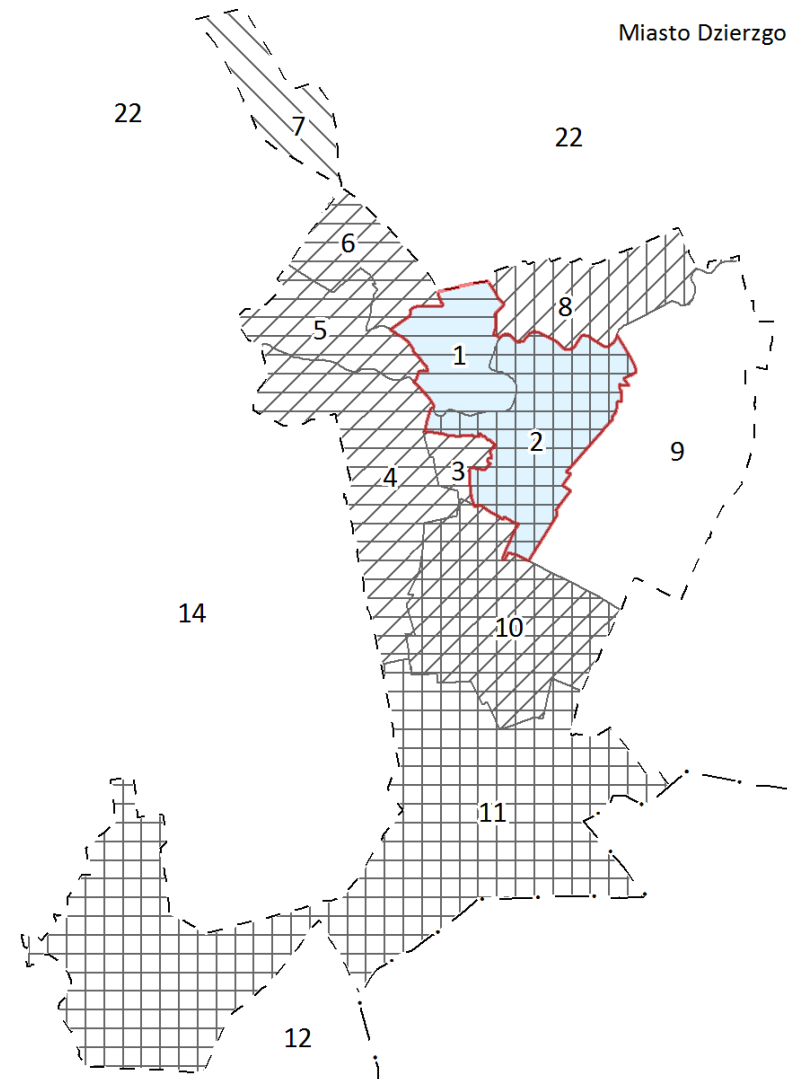
Legenda:

obszary kryzysowe
zjawisk:

- gospodarczych
- przestrzenno-funkcj.
- technicznych
- środowiskowych
- społecznych
- Obszar zdegradowany i rewitalizacji

Obszar zdegradowany i rewitalizacji =
kryzys w sferze społecznej
+ kryzys w min. jednej innej sferze

Miasto Dzierzgoń

Rys. VII. 2 Obszar zdegradowany i rewitalizacji

Źródło: opracowanie własne

Spis rysunków

Rys. I. 1 Podział miasta i gminy Dzierżoń na jednostki referencyjne	9
Rys. II. 1 Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym na 100 mieszkańców	16
Rys. II. 2 Liczba osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	16
Rys. II. 3 Zmiana liczby ludności w latach 2013-2021 na 100 mieszkańców w 2013 r.	17
Rys. II. 4 Koncentracja niekorzystnych zjawisk w zakresie demografii	20
Rys. II. 5 Liczba osób bezrobotnych (ogółem) na 100 osób w wieku produkcyjnym	22
Rys. II. 6 Liczba osób bezrobotnych długotrwale na 100 osób w wieku produkcyjnym	23
Rys. II. 7 Liczba osób objętych pomocą społeczną z powodu bezrobocia na 100 osób w wieku produkcyjnym ...	23
Rys. II. 8 Koncentracja niekorzystnych zjawisk w zakresie bezrobocia	27
Rys. II. 9 Liczba osób objętych pomocą społeczną na 100 mieszkańców	29
Rys. II. 10 Odsetek osób objętych pomocą społeczną z tytułu ubóstwa w ogólnej liczbie osób objętych pomocą społeczną	30
Rys. II. 11 Odsetek osób objętych pomocą społeczną z tytułu niepełnosprawności w ogólnej liczbie osób objętych pomocą społeczną	30
Rys. II. 12 Odsetek osób objętych pomocą społeczną z tytułu choroby w ogólnej liczbie osób objętych pomocą społeczną	31
Rys. II. 13 Koncentracja niekorzystnych zjawisk w zakresie ubóstwa	34
Rys. II. 14 Liczba interwencji policji na 100 mieszkańców	37
Rys. II. 15 Liczba Niebieskich kart na 100 mieszkańców	37
Rys. II. 16 Liczba wniosków skierowanych do GKRPA na 100 mieszkańców	38
Rys. II. 17 Liczba osób objętych pomocą społeczną z powodu alkoholizmu na 100 mieszkańców	38
Rys. II. 18 Liczba osób objętych pomocą społeczną z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego na 100 mieszkańców	39
Rys. II. 19 Koncentracja niekorzystnych zjawisk w zakresie bezpieczeństwa	43
Rys. II. 20 Liczba osób objętych pomocą społeczną z powodu niepełnosprawności na 100 mieszkańców	47
Rys. II. 21 Liczba osób w wieku poprodukcyjnym na 100 mieszkańców	48
Rys. II. 22 Liczba dzieci 0-3 lata na 100 mieszkańców	48
Rys. II. 23 Koncentracja osób ze szczególnymi potrzebami w zakresie dostępności	51
Rys. II. 24 Średni ogólny wynik egzaminu na koniec szkoły podstawowej z j. polskiego (w%)	53
Rys. II. 25 Średni ogólny wynik egzaminu na koniec szkoły podstawowej z matematyki (w%)	54
Rys. II. 26 Średni ogólny wynik egzaminu na koniec szkoły podstawowej z j. angielskiego (w%)	54
Rys. II. 27 Koncentracja niekorzystnych zjawisk w zakresie edukacji	57
Rys. II. 28 Frekwencja w wyborach samorządowych w 2018 r.	60
Rys. II. 29 Liczba czytelników na 100 mieszkańców	60
Rys. II. 30 Liczba wypożyczeń na 1 czytelnika	61
Rys. II. 31 Koncentracja niekorzystnych zjawisk w zakresie uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym	64
Rys. II. 32 Koncentracja niekorzystnych zjawisk w sferze społecznej	67
Rys. III. 1 Liczba firm w CEIDG na 100 mieszkańców	70
Rys. III. 2 Liczba firm zarejestrowanych w CEIDG w latach 2019-2021 na 100 firm w CEIDG	70
Rys. III. 3 Liczba firm wyrejestrowanych z CEIDG w latach 2019-2021 na 100 firm w CEIDG	71
Rys. III. 4 Koncentracja niekorzystnych zjawisk w sferze gospodarczej	75
Rys. IV. 1 Średnia piesza odległość z miejsca zamieszkania do placówki wychowania przedszkolnego	80
Rys. IV. 2 Średnia piesza odległość z miejsca zamieszkania do szkoły podstawowej	80
Rys. IV. 3 Średnia piesza odległość z miejsca zamieszkania do biblioteki	81

Rys. IV. 4 Średnia piesza dostępność z miejsca zamieszkania do infrastruktury sportowo-rekreacyjnej.....	81
Rys. IV. 5 Odsetek adresów z dostępem do Internetu pow. 30 Mb/s	82
Rys. IV. 6 Koncentracja niekorzystnych zjawisk w sferze przestrzenno-funkcjonalnej.....	86
Rys. V. 1 Liczba awarii sieci wodociągowej na 100 budynków.....	90
Rys. V. 2 Liczba awarii sieci kanalizacyjnej na 100 budynków.....	90
Rys. V. 3 Liczba zabytków nieruchomości na 100 budynków.....	91
Rys. V. 4 Koncentracja niekorzystnych zjawisk w sferze technicznej.....	94
Rys. VI. 1 Liczba lokali mieszkalnych z kotłami na paliwa stałe na 100 budynków mieszkalnych.....	98
Rys. VI. 2 Przebieg dróg wojewódzkich (jako źródło emisji liniowej)	98
Rys. VI. 3 Masa wyrobów zawierających azbest w kg na 100 budynków.....	99
Rys. VI. 4 Koncentracja niekorzystnych zjawisk w sferze środowiskowej	102
Rys. VII. 1 Podział na sfery funkcjonalne w mieście Dzierzgoń.....	105
Rys. VII. 2 Obszar zdegradowany i rewitalizacji	108

Spis tabel

Tab. I. 1 Zestawienie jednostek referencyjnych w mieście i gminie Dzierzgoń.....	8
Tab. II. 1 Koncentracja niekorzystnych zjawisk w zakresie demografii – wskaźnik zbiorczy	19
Tab. II. 2 Koncentracja niekorzystnych zjawisk w zakresie bezrobocia – wskaźnik zbiorczy.....	26
Tab. II. 3 Koncentracja niekorzystnych zjawisk w zakresie ubóstwa – wskaźnik zbiorczy.....	33
Tab. II. 4 Koncentracja niekorzystnych zjawisk w zakresie bezpieczeństwa – wskaźnik zbiorczy.....	42
Tab. II. 5 Koncentracja osób ze szczególnymi potrzebami w zakresie dostępności – wskaźnik zbiorczy	50
Tab. II. 6 Koncentracja niekorzystnych zjawisk w zakresie edukacji – wskaźnik zbiorczy.....	56
Tab. II. 7 Koncentracja niekorzystnych zjawisk w zakresie uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym – wskaźnik zbiorczy.....	63
Tab. II. 8 Koncentracja niekorzystnych zjawisk w sferze społecznej – wskaźnik syntetyczny	66
Tab. III. 2 Koncentracja niekorzystnych zjawisk w sferze gospodarczej – wskaźnik syntetyczny.....	74
Tab. IV. 1 Koncentracja niekorzystnych zjawisk w sferze przestrzenno-funkcjonalnej – wskaźnik syntetyczny	85
Tab. V. 1 Koncentracja niekorzystnych zjawisk w sferze technicznej – wskaźnik syntetyczny.....	93
Tab. VI. 1 Koncentracja niekorzystnych zjawisk w sferze środowiskowej – wskaźnik syntetyczny	101
Tab. VII. 1 Wyniki analizy koncentracji negatywnych zjawisk w poszczególnych sferach (zestawienie wskaźników syntetycznych).....	104
Tab. VII. 2 Podstawowe parametry obszaru rewitalizacji.....	107